

Til
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

Dokumenttype
Rapport

Dato
August 2020

EVALUERING

SATSPULJEINITIATIVET 'FOREBYGGELSE AF RADIKALISERING OG SOCIAL KONTROL I DAGTILBUD, GRUNDSKOLEN, FRITIDSTILBUD OG UNGDOMSUDDANNELSER'

EVALUERING

SATSPULJEINITIATIVET 'FOREBYGGELSE AF RADIKALISERING OG SOCIAL KONTROL I DAGTILBUD, GRUNDSKOLEN, FRITIDSTILBUD OG UNGDOMSUDDANNELSER'

INDHOLD

1.	SAMMENFATNING OG KONKLUSION	2
1.1	Tiltag under satspuljeinitiativet	3
1.2	Implementeringsevalueringen	3
1.3	Virkningsevalueringen	5
2.	INDLEDNING	8
2.1	Om satspuljeinitiativet	9
2.2	Evalueringens fokus og datagrundlag	12
2.3	Læsevejledning	14
3.	IMPLEMENTERING AF SATSPULJEINITIATIVET	15
3.1	Gennemførelse af de tre tiltag	15
3.2	Samlet vurdering af implementeringsgraden	21
4.	OPLEVET RELEVANS OG ANVENDELIGHED	22
4.1	Behov og erfaringer hos de deltagende institutioner	22
4.2	Oplevet relevans og anvendelighed af aktiviteter under satspuljeinitiativet	25
4.3	Samlet vurdering af forløbenes relevans og anvendelighed	34
5.	UDBYTTE OG OMSÆTNING I PRAKSIS	35
5.1	Satspuljeinitiativets forandringsteori	36
5.2	Forandringer på kort sigt	37
5.3	Forandringer på mellemlang sigt	47
5.4	Samlet vurdering af udbytte og omsætning i praksis	56
6.	FORUDSÆTNINGER FOR OMSÆTNING I PRAKSIS	58
6.1	Forandringer kræver en vedvarende ledelsesmæssig opbakning	59
6.2	Flere deltagere skaber en større omsætning i praksis	60
6.3	De fagprofessionelle skal være forandringsparate	61
6.4	Kollegial sparring fremmer omsætning i praksis	62
6.5	Udvikling og forandring udfordres af drift og travlhed	63
6.6	Samlet vurdering af forudsætninger for praksisomsætning	64

BILAG

Bilag 1: Metodebilag

1. SAMMENFATNING OG KONKLUSION

I 2017 blev der som led i satspuljeaftalen på integrationsområdet afsat 32,4 mio. kr. til initiativet 'Forebyggelse af radikaliserings og social kontrol i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser'. Satspuljeinitiativet, der implementeres af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK), har to formål:

1. At styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol gennem en styrkelse af den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser.
2. At indsamle og sprede viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol bedst kan tilrettelægges.

Initiativet skal ruste alle børn og unge med demokratiske, kritiske og sociale kompetencer, så de udvikler modstandskraft over for udvikling af risikoadfærd og bliver i stand til at træffe selvstændige valg fra en tidlig alder. Allerede i dagtilbuddene skal børnene klædes på til medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati, mens det er afgørende for forebyggelsesarbejdet, at skoler, fritidstilbud og ungdomsuddannelser er præget af en kultur, hvor børn og unge kan afprøve forskellige synspunkter, og hvor de præsenteres for forskelligartede perspektiver og livsanskuelser.

Rambøll Management Consulting (Rambøll) har efter opdrag fra STUK evalueret satspuljeinitiativet, først i en midtvejsevaluering fra juli 2019¹ og i nærværende slutevaluering fra august 2020. Det er to forskellige enheder i STUK, der har haft ansvar for henholdsvis evaluering og implementering af satspuljeinitiativet. Når der i rapporten henvises til STUK, refereres der til den implementerende enhed.

Formålet med slutevalueringen er at vurdere, om satspuljeinitiativet er realiseret med de ønskede forandringer for den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser, og om det dermed kan sandsynliggøres, at initiativet har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol.

I relation til satspuljeinitiativets første formål er den samlede vurdering, at dette på nuværende tidspunkt er delvist realiseret. Det er således konklusionen, at satspuljeinitiativet generelt har bidraget til at styrke den fagprofessionelle praksis på en række af de deltagende institutioner. Specifikt har satspuljeinitiativet bidraget til, at de fagprofessionelle oplever en øget viden, styrket kendskab til værktøjer og redskaber samt styrkede handlekompetencer i arbejdet med demokrati og medborgerskab. Ligeledes viser evalueringen, at de fagprofessionelle oplever en positiv udvikling i deres evne til individuelt og kollektivt at reflektere over praksis.

Evalueringen kan dog endnu ikke påvise, om børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol er styrket. Virkningen for børn og unge bliver potentielt realiseret på et senere tidspunkt, men er for nuværende ikke tydeligt manifesteret.

I forhold til satspuljeinitiativets andet formål er den samlede vurdering, at dette er realiseret. Under satspuljeinitiativet er der således indsamlet og spredt viden gennem udvikling og formidling af materialer. Dette er konkret sket ved udvikling af materialer inden for både forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol samt forskellige inspirationsmaterialer, fx konkrete undervisningsforløb, som kan bruges i den pædagogiske praksis. Alle materialerne er formidlet på emu.dk til de forskellige målgrupper under satspuljeinitiativet (dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser).

¹ https://emu.dk/sites/default/files/2019-09/Midtvejsevaluering_Satspuljeinitiativet%20%27Forebyggelse%20af%20radikaliserings%20og%20social%20kontrol.pdf

Foruden formidlingen på emu.dk har materialerne også været en del af de gennemførte udviklingsforløb og i kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle, hvor en større andel af fagprofessionelle har deltaget. Dette understøtter, at der i høj grad er blevet spredt viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol bedst kan tilrettelægges.

1.1 Tiltag under satspuljeinitiativet

Der er konkret iværksat fire tiltag i regi af satspuljeinitiativet, hvilke kan ses i boksen nedenfor.

Boks 1-1: Fire tiltag under satspuljeinitiativet

1. **Udviklingsforløb**, der konkret er blevet udmøntet som tre forskellige typer af forløb under satspuljeinitiativet: 1) Helhedsorienterede udviklingsforløb, hvor der ydes vejledning af STUK's læringskonsulenter, 2) motivationsforløb i form af netværk, der faciliteres af læringskonsulenterne og 3) inspirationsforløb som landsdækkende konferencer, der er planlagt af læringskonsulenterne med eksterne facilitatorer.
2. **Kapacitetsopbygning** via efteruddannelse af ledere, lærere og pædagogisk personale. Som den primære aktivitet har ledere og fagprofessionelle, der under et helhedsorienteret udviklingsforløb deltager i vejledningsforløb med læringskonsulenterne, også kunnet deltage i kompetenceudviklingsforløb ved konsortiet VUDA². Dertil har STUK i samarbejde med C:NTACT³ tilbudt undervisningsforløb, ligesom læringskonsulenterne har afholdt en række workshops.
3. **Udvikling og formidling af materialer**, herunder aktiviteter, redskaber, indsatser og forløb, der skal understøtte den forebyggende indsats. Materialerne er bragt i spil i udviklingsforløbene og kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle. Det er bl.a. VUDA, der står bag materialeudviklingen.
4. **Vidensindsamling**, som forud for projektperioden har tilvejebragt viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol kan tilrettelægges i dagtilbud, skoler, fritidstilbud og ungdomsuddannelser, så der opnås de bedste resultater.

Evalueringen har undersøgt *implementeringen* og *virkingen* af udvalgte tiltag under satspuljeinitiativet. Implementeringsevalueringen har belyst implementeringen af tiltag 1-3 nævnt ovenfor. Virkningsevalueringen har særligt haft fokus på de helhedsorienterede udviklingsforløb med vejledning ved læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA. Dette er sket for at belyse, hvorvidt og hvordan aktiviteterne har bidraget til at styrke de fagprofessionelles praksis og derigennem har medvirket til at styrke børn og unges demokratiske kompetencer og modstandskraft. I det følgende præsenteres en kort sammenfatning af evalueringens hovedpointer.

1.2 Implementeringsevalueringen

Implementeringsevalueringen har fokus på, hvorvidt satspuljeinitiativets tiltag er implementeret som forventet. Dette gælder på den ene side, om de forventede aktiviteter er gennemført, og på den anden side, hvordan de fagprofessionelle, som har deltaget i aktiviteterne, har oplevet dem.

Implementeringsevalueringens datagrundlag består af et registreringskema over planlagte og gennemførte aktiviteter (indsamlet af STUK), en spørgeskemaundersøgelse om anvendelighed og relevans af forløb, observationsstudier af kompetenceudvikling ved VUDA, interviews med læringskonsulenter og kursusansvarlige fra VUDA samt kvalitative casebesøg hos udvalgte institutioner.

Boksen herunder beskriver kort deltagelsen i de enkelte aktiviteter under satspuljeinitiativet⁴.

² VUDA-konsortiet består af VIA UC, Københavns Professionshøjskole, Als Research og Dansk Flygtningehjælp/Integrationsnet. Konsortiet har tilbud om tre forskellige kompetenceudviklingsforløb: F1: Endagsworkshops med fokus på afprøvning af konkrete metoder og tilgange, F2: Workshopforløb med fokus på metoder og tilgange samt planlægning og afprøvning af praksiseksperimenter og F3: Kursus med fokus på faglige vidensoplæg, metoder og tilgange samt lokale aktioner, hjemmeopgaver og løbende refleksion over egen praksis.

³ C:NTACT er en fond, der sætter fokus på sociale og kulturelle problemstillinger, herunder social kontrol, i teaterstykker, radio og film.

⁴ Vær opmærksom på, at de registrerede data ikke kan korrigeres for, om de samme fagprofessionelle har deltaget flere gange.

Boks 1-2: Antal deltagende fagprofessionelle, institutioner og kommuner i aktiviteter under satspuljeinitiativet

Beskrivelse af deltagere i de enkelte forløb under satspuljeinitiativet

Helhedsorienterede udviklingsforløb:

- 257 institutioner fra 16 forskellige kommuner har deltaget i et *helhedsorienteret udviklingsforløb*. Af de 257 institutioner er 209 fra én kommune og 17 fra én anden kommune.
- Institutionerne fordeler sig således på forskellige institutionstyper: 212 dagtilbud (heraf 209 fra én kommune), ni folkeskoler (heraf syv fra én kommune), seks privat- og friskoler, 18 fritidsklubber (heraf 10 fra én kommune), to ungdomsskoler, syv gymnasiale uddannelser og tre erhvervsuddannelser.

Kompetenceudvikling ved VUDA:

- Der er gennemført 23 kompetenceudviklingsforløb ved VUDA, herunder 11 såkaldte F1-forløb (én dag á seks timer), otte F2-forløb (fire dage á tre timer) og fire F3-forløb (fire dage á seks timer).
- Samlet har VUDA kompetenceudviklet 499 fagprofessionelle fra henholdsvis dagtilbud (171), skole/fritid (132), gymnasier (168) og erhvervsuddannelser (28).

Andre aktiviteter:

- 1.000 elever og fagprofessionelle fordelt på fire institutioner har deltaget i undervisningsforløb om social kontrol ved C:NTECT.
- 1.578 fagprofessionelle har deltaget i samlet 49 workshops ved læringskonsulenterne.
- 1.207 fagprofessionelle har deltaget i samlet fem inspirationsforløb i form af landsdækkende konferencer.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt satspuljeinitiativets forventede aktiviteter er gennemført som forventet, viser evalueringen følgende:

- Evalueringen viser overordnet, at **satspuljeinitiativets initiativer på de fleste områder er implementeret som planlagt**. Dette gælder i forhold til kapacitetsopbygning samt udvikling og formidling af materialer. Omvendt er der ikke gennemført helhedsorienterede udviklingsforløb i det forventede antal kommuner.
- **Satspuljeinitiativets mål om at nå ud til 20 af landets kommuner er delvist indfriet**. Institutioner fra 16 forskellige kommuner har indgået i et helhedsorienteret udviklingsforløb, hvor de har kunnet afprøve nye tiltag til at styrke deres praksis inden for seks udvalgte fokusområder. Fokusområderne knytter alle an til satspuljeinitiativets fokus på demokrati og medborgerskab samt forebyggelse af social kontrol og ekstremisme. I en bredere fortolkning af målet under satspuljeinitiativet, hvor inspirationsforløb tælles med, har 84 kommuner dog deltaget i en form for udviklingsforløb.
- **Målet om at kapacitetsopbygge 1.000 fagprofessionelle gennem efteruddannelse er indfriet**. I alt 3.284 fagprofessionelle er blevet efteruddannet under satspuljeinitiativet inden for tematikker, der knytter sig til demokrati og medborgerskab, samt forebyggelse af negativ social kontrol og radikaliserings. Der er i den sammenhæng blevet tilbudt flere forskellige former for kompetenceudvikling, som har haft forskelligt indhold, karakter og varighed. Til konklusionen er det værd at bemærke, at størstedelen af de fagprofessionelle har deltaget i konferencer og seminarer af én dags varighed. Den lave intensitet kan betyde en mindre grad af transfer til praksis, hvilket kan betyde, at satspuljeinitiativet når bredt ud, men at der i mindre grad vil ske ændringer i praksis. Det kan dog samtidig ske, at de samme fagprofessionelle har deltaget i flere aktiviteter, hvilket kan styrke omsætningen til praksis.
- **Målet om at afholde minimum seks landsdækkende konferencer forventes indfriet**. I efteråret 2020 vil den sidste af seks landsdækkende konferencer blive afholdt (denne blev udsat fra foråret 2020 grundet COVID-19), hvormed ambitionen med de kapacitetsopbyggende tiltag under satspuljeinitiativet vil være opfyldt.

- **Målet om at udvikle og formidle materialer til dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser er indfriet**, idet en række forskellige inspirationsmaterialer er blevet udviklet og formidlet, herunder redskaber, aktiviteter, indsatser og forløb, der kan understøtte fagprofessionelle fra forskellige institutioner i arbejdet med demokrati og medborgerskab på en måde, der er målrettet deres praksis.

I den anden del af implementeringsevalueringen, som har fokus på, hvorvidt satspuljeinitiativets aktiviteter er blevet oplevet som relevante og anvendelige blandt de fagprofessionelle, er der følgende hovedkonklusioner:

- Evalueringen viser, at **de deltagende institutioners behov for kapacitetsopbygning varierer**. Dette følger af varierende erfaringer med at arbejde med tematikker, der relaterer sig til demokratisk dannelse og forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol. Ligeledes har institutionerne forskellige målgrupper fra forskellige aldersgrupper, hvilket har betydning for de udfordringer, de fagprofessionelle oplever.
- Overordnet set er der på tværs af institutionstyper et **behov for generel kapacitetsopbygning**, som blandt andet knytter sig til de fagprofessionelles arbejde med forskellige aspekter af demokrati og medborgerskab. Evalueringen viser, at der også i nogle tilfælde er **konkrete behov for kompetencer til at håndtere problemstillinger** mere direkte relateret til negativ social kontrol, ekstremisme og manglende demokratisk dannelse. Dette billede er sammenligneligt med de analytiske fund fra midtvejsevalueringen af satspuljeinitiativet.
- Evalueringen viser, at de helhedsorienterede udviklingsforløb med vejledningsforløb ved læringskonsulenter og kompetenceudviklingsforløb ved VUDA **overordnet opleves som relevante og anvendelige af hovedparten af deltagerne**.
- **Vejledningsforløbene med læringskonsulenter opleves især relevante**, fordi de kommer tæt på den enkelte institutions praksis og kan tage udgangspunkt i institutionens erfaringer, mål og udfordringer. Siden midtvejsevalueringen er tilfredsheden med vejledningen steget yderligere.
- **Flertallet af deltagerne i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA er tilfredse med forløbet**, men der er dog en stor variation i oplevelsen af forløbets relevans og anvendelighed. Denne variation synes i høj grad at følge af forskelle i oplevelsen af de forskellige kompetenceudviklingsformater (F1, F2 og F3). **Der er en klar tendens til, at formater af længere varighed opleves mere relevante og anvendelige**. Dette skyldes særligt, at de længere formater giver mulighed for at tilpasse forløbet til deltagernes kontekst, giver større mulighed for at få konkrete redskaber samt en vekselvirkning imellem teoretiske input og muligheden for at prøve nye ting af i egen praksis.
- Inspirationsforløbene er ikke fokus for denne evaluering, men STUK's egen spørgeskemaundersøgelse giver overordnet et billede af, at hovedparten af de deltagende fagprofessionelle oplever at have fået viden og inspiration med fra de landsdækkende konferencer.

1.3 Virkningsevalueringen

Virkningsevalueringen belyser, hvorvidt og hvordan satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke de fagprofessionelles praksis og derigennem potentielt har medvirket til at styrke børn og unges demokratiske kompetencer og modstandskraft. Dette handler konkret om, hvilket videns- og kompetencemæssigt udbytte de fagprofessionelle har fået, samt hvilke ændringer dette medfører i den daglige praksis.

Med dette afsæt har det været hensigten, at evalueringen skulle vurdere, om det er sandsynligt, at satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft. På baggrund af evalueringen er det dog ikke muligt at give udtryk for noget sikkert om børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol. Dette skyldes på den ene side, at det ikke er forventningen, at forandringerne for børn og unge vil være fuldt realiseret på nuværende tidspunkt i satspuljeinitiativets projektperiode. På den anden side har den planlagte dataindsamling målrettet børn og unge ikke kunnet gennemføres grundet COVID-19.

Virkningsevalueringens datagrundlag består primært af en spørgeskemaundersøgelse om de fagprofessionelles oplevelse af egen viden, redskaber, praksis og relation til børn og unge, målt før og efter deltagelse i forløb. Dette er suppleret af kvalitative erfaringer fra casebesøg hos udvalgte institutioner, hvor ledere, fagprofessionelle, strategiske aktører (andre fagprofessionelle med kendskab til institutionernes målgruppe) og enkelte børn og unge er blevet interviewet.

I relation til forandringer for fagprofessionelle kan der på baggrund af virkningsevalueringen drages følgende hovedkonklusioner:

- Evalueringen viser overordnet, at **satspuljeinitiativet har bidraget til en styrkelse af den fagprofessionelle praksis** i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser.
- Konkret viser evalueringen, at **de forventede forandringer på kort sigt er nået**. Specifikt har satspuljeinitiativet bidraget til, at de fagprofessionelle oplever en øget viden, styrket kendskab til værktøjer og redskaber samt styrkede handlekompetencer i arbejdet med demokrati og medborgerskab. Ligeledes viser evalueringen, at de fagprofessionelle oplever en positiv udvikling i deres evne til individuelt og kollektivt at reflektere over praksis.
- **Evalueringen indikerer ligeledes en positiv udvikling for så vidt angår resultaterne af satspuljeinitiativet på mellemlang sigt**, som dog er mindre markant end for resultaterne på kort sigt. Der kan konkret konstateres en positiv udvikling i de fagprofessionelles egen oplevelse af deres individuelle og kollektive praksis i arbejdet med demokrati og medborgerskab samt i oplevelsen af de læringsfællesskaber, som børn og unge indgår i. Der er dog kun en mindre positiv ændring i de fagprofessionelles oplevelse af egen relation til børn og unge, og ikke en statistisk signifikant ændring i oplevelsen af den samlede personalegruppes relation til børn og unge.

Når det kommer til forandringer for børn og unge, kan evalueringen konstatere følgende med iagttagelse af ovennævnte forbehold:

- Evalueringen af forandringer på mellemlang sigt indikerer, at satspuljeinitiativet potentielt kan have en positiv betydning for børn og unge, men at denne ikke er tydelig på nuværende tidspunkt. Denne betragtning er primært baseret på de fagprofessionelles oplevelse af deres relation til børn og unge samt af de fællesskaber, som børn og unge indgår i. Konkret er det værd at bemærke, at der for disse mål (relation og fællesskaber) er en mindre markant positiv udvikling fra før- til eftermålingen. Ligeså er der ikke sket en statistisk signifikant ændring i oplevelsen af den samlede personalegruppes relation til børn og unge. Dette kan tyde på, at satspuljeinitiativets tiltag endnu ikke er nået ud til børn og unge, hvilket igen er forventeligt på nuværende tidspunkt i projektperioden. **Evalueringen kan derfor endnu ikke påvise, om børns og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol er styrket**. Virkningen for børn og unge bliver potentielt realiseret på et senere tidspunkt, men er for nuværende ikke tydeligt manifesteret.

Slutteligt peger evalueringen på fem forudsætninger for en succesfuld omsætning i praksis af det udbytte, deltagerne har tilegnet sig gennem aktiviteter under satspuljeinitiativet:

- Midtvejseevalueringen pegede på vigtigheden af ledelsesopbakning, og nærværende evaluering viser, at **forandringerne kræver en markant og vedvarende ledelsesmæssig opbakning**, hvor ledelsen sikrer tid og rum til forberedelse, videndeling og erfaringsudveksling og deltagelse i aktiviteter under initiativet. Derudover fremhæver flere fagprofessionelle vigtigheden af, at ledelsen selv deltager i aktiviteter som vejledningsforløb og kompetenceudvikling, da dette signalerer engagement og seriøsitet, samtidig med, at det giver ledelsen mulighed for konkret at følge op på, hvordan viden og metoder omsættes i praksis.
- Et andet fund fra midtvejsevalueringen, der går igen i denne slutevaluering, er betydningen af antal deltagende fagprofessionelle i kompetenceudvikling fra de enkelte institutioner. Analysen viser, at **flere deltagere fra samme institution skaber en større omsætning i praksis**, fordi det bliver lettere samlet set at fastholde fokus på og interessen for at arbejde med børn og unges modstandskraft og demokratiske dannelse.
- **De fagprofessionelles engagement og tilgang** er derudover af stor betydning for en succesfuld omsætning af udbyttet i praksis, hvor særligt det, at ledelsen skaber en sammenhæng til de strategier og metoder, de fagprofessionelle allerede arbejder med, kan være en måde at sikre meningsfuldhed og motivation for de fagprofessionelle på.
- Det er derudover nødvendigt, **at de fagprofessionelle får den fornødne tid til kollegial sparring og refleksion** over arbejdet med demokrati og medborgerskab. Evalueringen viser konkret, at det kan styrke implementeringen, hvis medarbejdergruppen med og uden ledelsen får mulighed for at overveje, hvordan de kan bringe nye handlinger i spil, og samtidig får sparring på egen praksis. Det kan blandt andet være som en del af personalemøder og pædagogiske dage eller ved observationer af hinandens praksis med en efterfølgende feedback.
- **Den generelle drift og travlhed** har vist sig at være en udfordring for mange institutioner – denne barriere var også fremtrædende i midtvejsevalueringen og er ikke blevet mindre, særligt i lyset af COVID-19. De fagprofessionelle peger her på, at daglige, obligatoriske opgaver ofte prioriteres over omsætning af viden og metoder.

2. INDLEDNING

I 2017 blev der som led i satspuljeaftalen på integrationsområdet afsat 32,4 mio. kr. til initiativet 'Forebyggelse af radikaliserings og social kontrol i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud, og ungdomsuddannelser'. Satspuljeinitiativet bygger på en tilgang, hvor forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol starter tidligt i børn og unges liv. Dette sker ved at ruste alle børn og unge med demokratiske, kritiske og sociale kompetencer, så de udvikler modstandskraft over for udvikling af risikoadfærd og bliver i stand til at træffe selvstændige valg.

Indsatsen i forhold til tidlig forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol begynder allerede i dagtilbuddene, hvor børnene skal klædes på til medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. I skoler, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser er det afgørende for forebyggelsesarbejdet, at disse institutioner er præget af en kultur, hvor eleverne kan afprøve forskellige synspunkter, og hvor elever præsenteres for forskelligartede perspektiver og livsanskuelser. Dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser spiller på denne vis en afgørende rolle i forhold til at klæde børn og unge på med demokratiske, kritiske og sociale kompetencer og samtidig være med til at sikre, at alle børn og unge føler et stærkt tilhørsforhold til sunde fællesskaber^{5,6}.

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) har det overordnede ansvar for udmøntningen af satspuljeinitiativet. Satspuljeinitiativet har to overordnede formål. Det ene formål er at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol. Dette skal ske gennem en styrkelse af den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser. Det andet formål er at indsamle og sprede viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol bedst kan tilrettelægges.

Med denne rapport præsenterer Rambøll Management Consulting (Rambøll) den afsluttende evaluering af satspuljeinitiativet. Rapporten bygger videre på en midtvejsevaluering af satspuljeinitiativet fra juli 2019, der beskrev de foreløbige erfaringer med udmøntningen af initiativet. Formålet med slutevalueringen er at levere en dybdegående vurdering af, om satspuljeinitiativet er realiseret med de ønskede forandringer for fagprofessionelle i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser, og om det dermed kan sandsynliggøres, at initiativet har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol.

Boks 2-1: Begrebsafklaring

DEFINITION

Hvad er ekstremisme og radikaliserings?

Ekstremisme betegner personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med. Betegnelsen omfatter blandt andet venstreekstremisme, højreekstremisme og militant islamisme. Radikaliserings betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger efter ekstremistisk ideologi (National handlingsplan om forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings, 2016).

Hvad er negativ social kontrol?

Negativ social kontrol i forhold til æresrelaterede konflikter vedrører handlinger, styring, kontrol eller sanktioner, der i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, adfærd, valg og rettigheder. Det kan fx være kontrol eller restriktioner i forhold til livsstil, fritidsaktiviteter, sociale relationer, valg af ægtefælle eller retten til at bestemme over egen krop. Piger og kvinder er særligt udsatte for negativ social kontrol. Også drenge kan udsættes herfor, men det sætter typisk ind på et senere tidspunkt i deres liv, fx i forbindelse med seksualitet, valg af ægtefælle og uddannelses (National handlingsplan om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, 2016).

⁵ Rambøll (2017): Litteraturstudie om tiltag til tidlig forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme i dagtilbud.

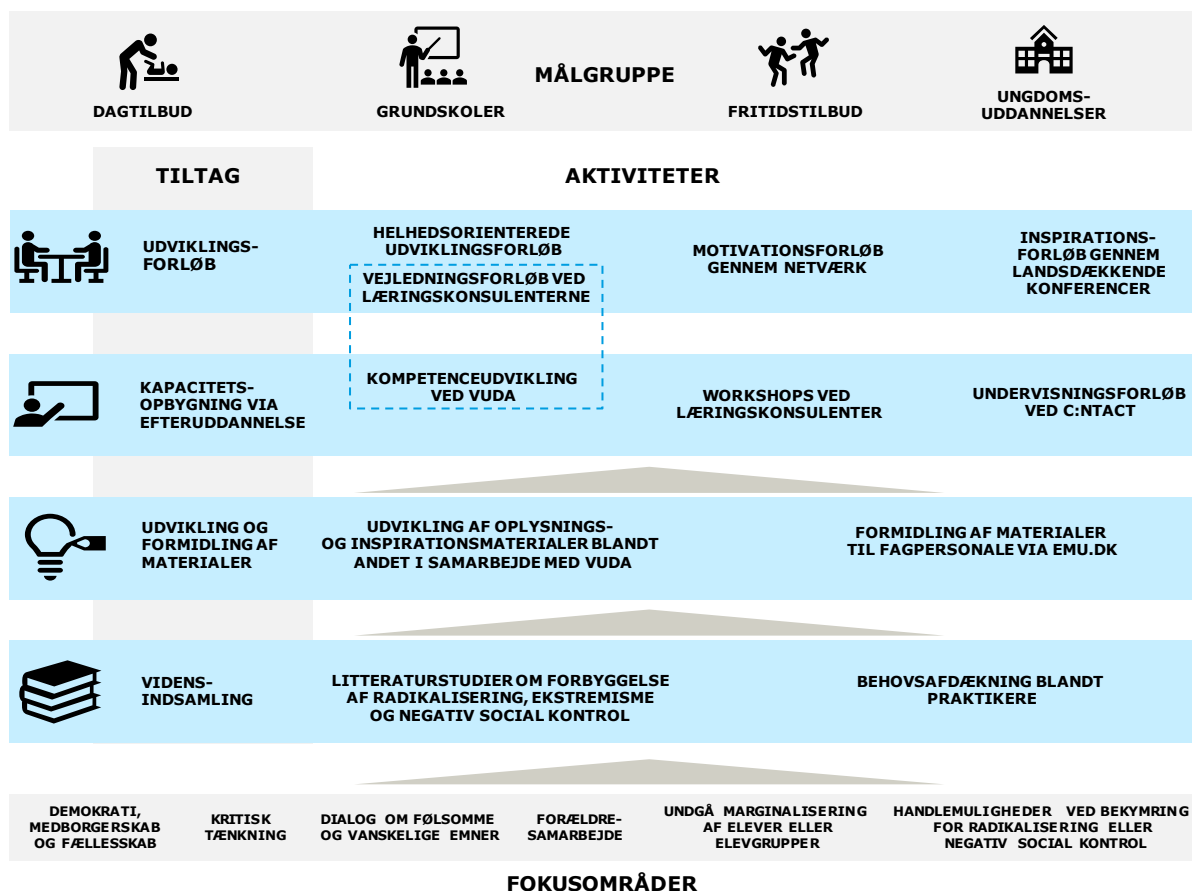
⁶ Rambøll (2018): Litteraturstudie om forebyggelse af negativ social kontrol i dagtilbud, fritidstilbud, grundskole og på ungdomsuddannelserne.

2.1 Om satspuljeinitiativet

Satspuljeinitiativet indeholder en række tiltag og dertilhørende aktiviteter. Det samlede initiativ er visualiseret i figuren herunder. Figuren viser, at *målgruppen* for satspuljeinitiativet er ledelse og fagprofessionelle i dagtilbud (herunder dagplejere, vuggestuer og børnehaver), grundskoler (herunder folkeskoler og fri- og privatskoler), fritidstilbud (herunder klubber og SFO'er) samt ungdomsuddannelser (herunder gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser).

Samlet indgår en bred gruppe af fagprofessionelle i initiativet. Der er på denne måde et fokus på forskellige fagprofessionelle praksisser, der skal styrkes i arbejdet med børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol.

Figur 2-1: Satspuljeinitiativets tiltag, aktiviteter, målgrupper og fokusområder

For at nå målgruppen indebærer satspuljeinitiativet fire forskellige tiltag, som er vist i figuren. De enkelte tiltag uddybes i de næste afsnit. Fælles for tiltagene er, at de tager udgangspunkt i at styrke fagprofessionelles arbejde inden for seks fokusområder. De seks fokusområder er beskrevet i boksen herunder og omtales fremadrettet som 'fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab'.

Boks 2-2: Seks fokusområder i satspuljeinitiativets tiltag

- **Demokrati, medborgerskab og fællesskab samt kendskab til valg og rettigheder:** Børn og unge skal gennem deres institutions-, skole- og uddannelsesforløb dannes til at blive myndige og aktive borgere. Derfor skal børn og unge styrkes i at indgå i et mangfoldigt fællesskab.
- **Kritisk tænkning:** At kunne tænke kritisk er en central del af børn og unges demokratiske udvikling. Dette gælder færdigheder i at forholde sig kritisk og reflekteret til forskellig information, udsagn og normer i stedet for at tage kendsgerninger for givet både i forhold til ens egne og andres holdninger.
- **Dialog om følsomme og vanskelige emner:** Dialog om følsomme og vanskelige emner gør det muligt for børn og unge at indgå i uenighedsfællesskaber og at kunne håndtere forskellighed i skolen og i livet.
- **Forældresamarbejde:** Forældre spiller en vigtig rolle i at styrke børn og unges demokratiske dannelse og robusthed over for ekstremistiske holdninger og bevægelser. Det demokratiske forældresamarbejde bygger på samskabelse, hvor forældrene inviteres til medtænkning og inddrages i at finde løsninger.
- **Undgå marginalisering af elever eller elevgrupper:** En vigtig forudsætning for, at børn og unge føler et tilhørsforhold til samfundet, er, at de ikke marginaliseres i fællesskabet i deres dagligdag. Børn og unge skal derfor understøttes i forhold til at være en del af fællesskabet.
- **Fagprofessionelles handlemuligheder ved bekymring for radikaliserings eller negativ social kontrol:** Fagprofessionelle skal klædes på til at vide, hvordan de håndterer bekymringer for, at børn og unge er radikaliserede eller underlagt negativ social kontrol, herunder hvem de skal kontakte ved bekymring.

Udviklingsforløb

En central del af satspuljeinitiativet er gennemførelsen af udviklingsforløb med en række dagtilbud, skoler, fritidstilbud og ungdomsuddannelser fra hele landet. Konkret er dette udmøntet som tre forskellige typer af forløb under satspuljeinitiativet.

Først er der gennemført en række *helhedsorienterede udviklingsforløb* på institutioner, der har haft fokus på at omsætte eksisterende og ny viden samt metoder og redskaber i praksis, som relaterer sig til de ovennævnte seks fokusområder. Målgruppen er primært institutioner, som oplever udfordringer med radikaliserings og negativ social kontrol, og institutioner, som gerne vil arbejde i dybden med en opbyggende indsats. Forløbene er bygget op omkring et vejledningsforløb på den ene side og deltagelse i kompetenceudvikling på den anden side. Vejledningen er gennemført af læringskonsulenter fra STUK, der har samarbejdet med en lokal styregruppe. Styregruppen består af ledelses- og/eller medarbejderrepræsentanter fra den enkelte institution og har haft til ansvar at sikre fremdrift i igangsatte indsatser samt at videreformidle til øvrige medarbejdere. Kompetenceudviklingen er gennemført ved VUDA. Dette er beskrevet i næste afsnit.

Dernæst har satspuljeinitiativet skullet gennemføre en række *motivationsforløb* med fokus på netværksdannelse, som skulle bidrage til deling af viden og best practice, og derved støtte en lokal udvikling. Motivationsforløbene har ikke været afholdt efter hensigten grundet manglende tilmelding. Dette er nærmere beskrevet i kapitel 3. Yderligere er der gennemført *inspirationsforløb*, som består af en række landsdækkende konferencer. Formålet er at sikre, at viden og best practice fra projektet og området udbredes til flest mulige institutioner. Inspirationsforløb har været åbne for alle interesserede institutioner, der ønsker viden på området, mens institutionerne har skullet ansøge om deltagelse i motivationsforløb og helhedsorienterede udviklingsforløb.

Kapacitetsopbygning via efteruddannelse af lærere og pædagogisk personale

Det andet tiltag under satspuljeinitiativet har været, at et antal fagprofessionelle i dagtilbud, skoler, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser er blevet efteruddannet til at arbejde systematisk og målrettet inden for de seks ovennævnte fokusområder.

Der er under satspuljeinitiativet gennemført forskellige kapacitetsopbyggende aktiviteter, som er afholdt af forskellige aktører i samarbejde med STUK. Som den primære aktivitet under kapacitetsopbygningen har ledere og fagprofessionelle, der under et helhedsorienteret udviklingsforløb deltager i vejledningsforløb med læringskonsulenterne, også kunnet deltage i *kompetenceudviklingsforløb ved VUDA*. Hensigten har været at understøtte de fagprofessionelle i de helhedsorienterede udviklingsforløb med målrettet kompetenceudvikling, så de nødvendige kompetencer har været til stede i forbindelse med afprøvningen af nye tiltag. Det har også været muligt for andre interesserede institutioner at tilmelde sig VUDA's forløb. Kompetenceudviklingen ved VUDA består af tre formater (F1, F2 og F3), som er beskrevet i boksen herunder.

Boks 2-3: Formattyper i VUDA's kompetenceudvikling

VUDA's kompetenceudvikling har været opdelt i tre formater, der er udbudt i en målrettet udgave til ledelse og fagprofessionelle fra henholdsvis dagtilbud, grundskole og fritidstilbud, gymnasiale uddannelser samt erhvervsuddannelser:

1. **F1:** Endagsworkshops med fokus på afprøvning af konkrete metoder og tilgange på dagen.
2. **F2:** Workshopforløb med fokus på metoder og tilgange samt planlægning og afprøvning af praksiseksperimenter (fire dage á tre timers varighed).
3. **F3:** Kursus med fokus på faglige vidensoplæg, metoder og tilgange samt lokale aktioner, hjemmeopgaver og løbende refleksion over egen praksis (fire dage á seks timers varighed).

Satspuljeinitiativet har også samarbejdet med C:NTACT om at udvikle et undervisningsforløb om social kontrol for grundskolens udskolingsklasser, produktionsskoler samt gymnasiale og erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Undervisningsforløbet har været målrettet elever med afsæt i forskellige øvelser og aktiviteter samt podcasts og film, der suppleres af teaterforestillingen 'Det mit liv – eller er det?', hvor et fortællerkorps formidler egne og virkelige historier om social kontrol til børn og unge.

Yderligere har STUK's læringskonsulenter afholdt en række workshops for institutioner, som har deltaget i de helhedsorienterede udviklingsforløb. På nogle workshops har andre fagprofessionelle også kunnet deltage. Disse har taget afsæt i satspuljeinitiativets fokusområder, der er beskrevet ovenfor, og har blandt andet omhandlet *kontroversielle emner, kritisk tænkning og social kontrol*, som er videreformidlet igennem fx pædagogiske eksperimenter og demokratispil.

Som nævnt er det vigtigt at have for øje, at der i de helhedsorienterede udviklingsforløb er et tæt samspil mellem vejledningsforløb med læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA. Dette er illustreret i den fiktive case, der er beskrevet herunder.

Boks 2-4: Sammenhænge mellem udviklingsforløb og kapacitetsopbygning

En fiktiv case: Institution A's deltagelse i et helhedsorienteret udviklingsforløb

Et fiktivt alment gymnasium, Institution A, oplever i hverdagen udfordringer med, at nogle elever vil bestemme, hvad andre elever foretager sig i deres fritid. Samtidig har gymnasiets undervisere en oplevelse af, at eleverne sjældent deltager aktivt i fællesskabet. En gruppe undervisere på Institution A beslutter derfor i samarbejde med ledelsen at ansøge om deltagelse i et helhedsorienteret udviklingsforløb.

I forløbet samles en gruppe undervisere og gymnasiets rektor i en styregruppe. De planlægger sammen med læringskonsulenterne en række initiativer, som skal styrke den demokratiske deltagelse på gymnasiet, og som kan adressere udfordringer med negativ social kontrol. Styregruppen oplever dog, at der er brug for et løft i lærerkollegiets kompetencer for at kunne igangsætte initiativerne. Derfor tilmelder gymnasiet gennem læringskonsulenterne en større gruppe af lærerkollegiet til en endagsworkshop, F1, med VUDA. Samtidig får seks udvalgte undervisere mulighed for at deltage i et F3-forløb, hvor de kan gå i dybden med arbejdet med demokratisk deltagelse.

Undervejs beslutter styregruppen i samarbejde med læringskonsulenterne at indgå i et netværk med andre institutioner, hvor der kan deles viden og erfaringer. Samtidig har styregruppen med hjælp fra læringskonsulenterne lavet en aftale med C:NTACT om et undervisningsforløb, der skal hjælpe til at sætte negativ social kontrol på dagsordenen blandt eleverne.

Udvikling og formidling af materialer

Som det tredje tiltag under satspuljeinitiativet er der udviklet inspirationsmaterialer, herunder aktiviteter, redskaber, indsatser og forløb, der skal understøtte arbejdet med de seks fokusområder i den forebyggende indsats. Materialerne er bragt i spil i udviklingsforløb og kapacitetsopbygning. Det er VUDA, der står bag den del af materialerne, som denne evaluering forholder sig til. Der er konkret tale om fire forskellige typer af materialer, der har været udgangspunkt for de kompetenceudviklende aktiviteter ved VUDA:

1. **Vidensnotater:** Formidler den nyeste viden om, hvordan institutionerne kan arbejde med demokrati og medborgerskab inden for de seks ovennævnte fokusområder.
2. **Inspirationsmaterialer:** Praksisorienteret inspiration med konkrete redskaber og aktiviteter, der blandt andet understøtter arbejdet med demokratisk deltagelse, kritisk tænkning og kontroversielle emner.
3. **Redskabspakker:** Øvelser, der understøtter fagprofessionelles selvrefleksion og praksisudvikling, for at støtte det didaktiske og pædagogiske arbejde med demokrati og medborgerskab.
4. **Materialeoversigt:** Oversigt over eksisterende materialer, der kan understøtte arbejdet med de seks fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab.

De fire typer af materialer indgår i en samlet materialepakke til henholdsvis dagtilbud, skole- og fritidsområdet, de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Til dagtilbud- og grundskoleområdet er der også udviklet et materiale med fokus på demokratisk forældresamarbejde, og til fritidstilbud og ungdomsuddannelser et materiale med afsæt i metoden og tilgangen *normkritik*.

Vidensindsamling

Foruden de beskrevne tiltag er der forud for projektperioden tilvejebragt viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol kan tilrettelægges i dagtilbud, skoler, fritidstilbud og ungdomsuddannelser, så der opnås de bedste resultater. Resultaterne fra vidensindsamlingen har udgjort et fundament for de tre øvrige tiltag i satspuljeinitiativet. Vidensindsamlingen har bestået af to litteraturstudier omhandlende henholdsvis tiltag til tidlig forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme i dagtilbud (Rambøll, 2017) og forebyggelse af negativ social kontrol i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser (Rambøll, 2018). Ligeså har VUDA på vegne af STUK gennemført en behovsafdækning blandt praktikere i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser med henblik på at sikre et praksisnært videns- og erfaringsgrundlag.

2.2 Evalueringens fokus og datagrundlag

Ovenfor er satspuljeinitiativets enkelte tiltag beskrevet i dybden. Nærværende evaluering har fokus på at vurdere, om satspuljeinitiativet har bidraget til de ønskede forandringer for den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser, og derigennem om der kan sandsynliggøres forandringer i børn og unges modstandskraft. Evalueringen belyser dette i to dele: En implementeringsevaluering og en virkningsevaluering. Evalueringen fokuserer særligt på de helhedsorienterede udviklingsforløb, herunder vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA. Dette fokus følger af en mindre forventning til transfer af viden til praksis i andre udviklingsforløb, som er af lavere intensitet (fx inspirationsforløbene). Implementeringsevalueringen indeholder dog et mindre fokus på udvikling og formidling af materialer til fagprofessionelle. Evalueringen beskæftiger sig ikke med den forudgående vidensindsamling.

Implementeringsevalueringen skal vurdere, hvorvidt satspuljeinitiativets aktiviteter er implementeret som ønsket. Dette gælder på den ene side gennemførelse af udviklingsforløb og kapacitetsopbygning under initiativet, herunder hvilke aktiviteter og forløb der er planlagt og gennemført, samt hvor mange fagprofessionelle der har deltaget i forløbene. I denne del gør implementeringsevalueringen ligeså status på udvikling og formidling af materialer. På den anden side belyser implementeringsevalueringen kvaliteten af de gennemførte vejledningsforløb ved læringskonsulenter og kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Dette sker ved at analysere, hvorvidt de fagprofessionelle oplever indsatserne som relevante og anvendelige i forhold til deres egen praksis og behov.

Virkningsevalueringen skal vise, hvorvidt og hvordan satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke de fagprofessionelles praksis og derigennem har medvirket til at styrke børn og unges demokratiske kompetencer og modstandskraft. Dette gælder konkret, hvilket videns- og kompetencemæssigt udbytte de fagprofessionelle har fået, samt hvilke ændringer dette medfører i den daglige praksis. Med dette afsæt er det hensigten, at evalueringen skal vurdere, om det er sandsynligt, at satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft. Det er her vigtigt at have for øje, at der ikke er gennemført den forventede dataindsamling med børn og unge grundet COVID-19. Vurderingen i relation til virkningen for børn og unge tager derfor primært afsæt i de fagprofessionelles udsagn. Dertil ser virkningsevalueringen også på, hvad der henholdsvis bidrager til eller hæmmer ændringer i praksis.

Samlet skal slutevalueringen vurdere, om implementeringen af tiltag og de virkninger, som følger heraf, har bidraget til en realisering af satspuljeinitiativets formål. De centrale undersøgelsesspørgsmål i slutevalueringen er vist i tabellen herunder. Som tabellen også viser, er der indsamlet kvantitative og kvalitative data, som ligger til grund for analyserne i evalueringen. Samlet hviler evalueringen på et bredt datagrundlag, der vurderes at give et solidt fundament for evalueringens konklusioner. Der tages løbende metodiske forbehold i rapporten, hvor der kan være usikkerhed om kvaliteten og validiteten af de indsamlede data. I Bilag 1 er den metodiske tilgang og evalueringens datagrundlag nærmere beskrevet.

Tabel 2-1: Evalueringsmatrice med undersøgelsesspørgsmål, fokus og datakilder

Evalueringsniveau	Undersøgelsesspørgsmål	Datakilder
Implementering	Er der gennemført de forventede indsatser og aktiviteter i forbindelse med satspuljeinitiativet?	<ul style="list-style-type: none"> • Registreringsskema over planlagte og gennemførte aktiviteter ved STUK.
	Oplever de deltagende fagprofessionelle indsatser og aktiviteter som relevante og anvendelige for deres daglige praksis og arbejde?	<ul style="list-style-type: none"> • Spørgeskemaundersøgelse ved Rambøll om anvendelighed og relevans af forløb. • Observationsstudier af kompetenceudvikling ved VUDA (8). • Interviews med læringskonsulenter (8) og kursusansvarlige fra VUDA (8). • Kvalitative casebesøg hos udvalgte institutioner (17).
Virkning	Bidrager satspuljeinitiativet til øget viden og nye handlekompetencer hos fagprofessionelle, samt en styrkelse af fagprofessionel praksis og styrkede læringsmiljøer?	<ul style="list-style-type: none"> • Spørgeskemaundersøgelse ved Rambøll om de fagprofessionelles oplevelse af egen viden, redskaber, praksis og relation til børn og unge, målt før og efter deltagelse i forløb. • Kvalitative casebesøg hos udvalgte institutioner (17).
	Bidrager satspuljeinitiativet til forandringer i praksis, så det kan sandsynliggøres, at børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol er styrket?	
	Hvilke drivkræfter og barrierer opleves i omsætning af viden i den lokale implementering?	

Evaluerings-niveau	Undersøgelsesspørgsmål	Datakilder
Samlet	Har den implementerede indsats og de deraf følgende virkninger bidraget til realisering af satspuljeinitiativets formål?	<ul style="list-style-type: none"> Den samlede analyse af ovenstående datakilder og spørgsmål.

2.3 Læsevejledning

Denne rapport er bygget op efter følgende kapitler:

Tabel 2-2: Oversigt over kapitler i rapporten

Kapitel	Indhold
Kapitel 1	Sammenfatter evalueringens overordnede konklusioner.
Kapitel 2	Præsenterer evalueringens formål, baggrund og metode.
Kapitel 3	Formidler konklusioner i forhold til implementeringen af satspuljeinitiativets tiltag.
Kapitel 4	Præsenterer deltagernes oplevelser af forløbenes relevans og anvendelighed, herunder deres behov for og erfaringer med at arbejde med demokrati og medborgerskab, samt negativ social kontrol og radikaliserings.
Kapitel 5	Præsenterer resultater og virkning af satspuljeinitiativets tiltag.
Kapitel 6	Beskriver drivkræfter og barrierer for omsætningen af viden og metoder i institutionernes praksis.
Bilag 1	Beskriver metode og datagrundlag for evalueringen på detaljeret vis.

Foruden denne rapport er der udarbejdet følgende produkter i forbindelse Rambølls evaluering af satspuljeinitiativet:

- En midtvejsevaluering i juli 2019, der beskrev de foreløbige erfaringer med udmøntningen af initiativet. Dette ved at give en status på planlagte og gennemførte aktiviteter under initiativet og ved at belyse erfaringer med og udbytte af de afholdte aktiviteter.⁷
- Et inspirationskatalog til daginstitutioner, som ønsker at styrke deres arbejde med demokrati i børnehøjde og medbestemmelse blandt børn i 0-6-årsalderen.
- Et inspirationskatalog til grundskoler og fritidstilbud, der ønsker at styrke deres arbejde med medbestemmelse og dialog om kontroversielle emner og uenigheder med børn og unge, samt et demokratisk forældresamarbejde.
- Et inspirationskatalog til ungdomsuddannelser, som vil styrke arbejdet med kritisk tænkning, dialog om kontroversielle emner og demokratisk deltagelse blandt elever.⁸

⁷ https://emu.dk/sites/default/files/2019-09/Midtvejsevaluering_Satspuljeinitiativet%20%27Forebyggelse%20af%20radikaliserings%20og%20social%20kontrol.pdf

⁸ De tre kataloger kan findes på emu.dk.

3. IMPLEMENTERING AF SATSPULJEINITIATIVET

Formålet med nærværende kapitel er at analysere, hvorvidt de konkrete tiltag under satspuljeinitiativet er implementeret som forventet. Analysen har en deskriptiv karakter og fokuserer på at beskrive de forskellige tiltag under satspuljeinitiativet, intentionerne hermed og om tiltagene er gennemført som planlagt. Analysen forholder sig ikke til kvaliteten af implementeringen, som i stedet er i fokus i kapitel 4. De analytiske pointer er baseret på et registreringsark udarbejdet af STUK. I læsningen af analysen er et vigtig forbehold, at datagrundlaget har været mindre gennemskueligt for evaluatoren. Der er i registreringsarket ikke korrigeret for deltagelse af de samme fagprofessionelle i flere forløb, ligesom der ikke er registreret frafald af tilmeldte deltagere.

KAPITLETS HOVEDPUNKTER

- Evalueringen viser overordnet, at satspuljeinitiativets tiltag på de fleste områder er implementeret som planlagt.
- Målet om, at 20 kommuner skulle deltage i et udviklingsforløb, er delvist indfriet. Der er gennemført helhedsorienterede udviklingsforløb i 16 kommuner. Her har samlet 257 institutioner deltaget. I en bredere fortolkning af målet under satspuljeinitiativet, hvor inspirationsforløb medtælles, har 84 kommuner deltaget i en form for udviklingsforløb.
- Målet om at kapacitetsopbygge 1.000 fagprofessionelle gennem efteruddannelse er opfyldt, idet 3.284 fagprofessionelle er blevet efteruddannet via aktiviteter i projektet.
- Målsætningen om afholdelse af seks nationale aktiviteter opfyldes i løbet af efteråret, hvor den sjette landsdækkende konference afholdes (den blev udskudt grundet COVID-19).
- Ligeledes er målet om udvikling og formidling af materialer inden for forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol samt oplysnings- og inspirationsmaterialer opfyldt. Dette peger samtidig mod, at satspuljeinitiativets overordnede formål om indsamling og spredning af viden er nået.

3.1 Gennemførelse af de tre tiltag

Som beskrevet i det indledende kapitel er satspuljeinitiativet bygget op om fire tiltag: 1) *Udviklingsforløb*, 2) *kapacitetsopbygning*, 3) *udvikling og formidling af materialer* og 4) *vidensindsamling*. Som en del af implementeringsevalueringen beskriver det følgende, hvordan de tre førstnævnte tiltag er implementeret. Vidensindsamlingen berøres ikke, da dette er sket forud for selve satspuljeinitiativets projektperiode.

I projektperioden er de tre tiltag implementeret sideløbende. STUK har haft det overordnede ansvar for gennemførelsen af de tre tiltag, specifikt varetaget af læringskonsulenter med særlig viden og kompetencer i forhold til forebyggelsesarbejdet i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelserne. Foruden STUK har VUDA-konsortiet varetaget gennemførelsen af kompetenceudvikling af fagprofessionelle, ligesom VUDA har udviklet en større del af inspirationsmaterialet til fagprofessionelle. Derudover har satspuljeinitiativet i 2019 etableret et samarbejde med C:NACT om kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle med fokus på social kontrol.

Under satspuljeinitiativet er der opstillet resultatmål for hver af de tre tiltag (se boksen herunder). Det følgende beskriver, hvordan hver af de tre tiltag er udmøntet, og hvorvidt dette følger intentionen med satspuljeinitiativet.

Boks 3-1: Resultatmål for de tre tiltag under satspuljeinitiativet

Resultatmål for udviklingsforløb, kapacitetsopbygning og udvikling samt formidling af materialer

Udviklingsforløb:

- Mål 1: I projektperioden gennemføres udviklingsforløb i minimum 20 forskellige kommuner fordelt på alle de forskellige uddannelsesområder samt med variation i forhold til udviklingsforløbenes varighed, opbygning og indhold.

Kapacitetsopbygning:

- Mål 1: I projektperioden efteruddannes minimum 1.000 fagpersoner som led i udviklingsforløb eller andre aktiviteter.
- Mål 2: I projektperioden udbydes minimum seks landsdækkende konferencer, som tilbydes til alle målgrupper fra alle landets kommuner.

Udvikling og formidling af materialer:

- Mål 1: I projektperioden udvikles og formidles materialer inden for både forebyggelse af radikalisering og negativ social kontrol til alle målgrupper (dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelserne) fra alle landets kommuner gennem en temaindgang på emu.dk.
- Mål 2: Til hver målgruppe udvikles både oplysnings- og inspirationsmaterialer i form af fx undervisningsforløb, materialer til den pædagogiske praksis og vejledninger til fagpersonalet.

3.1.1 Gennemførelse af udviklingsforløb

Som beskrevet i det indledende kapitel har STUK under satspuljeinitiativet tilbudt tre typer af udviklingsforløb til ledere og fagprofessionelle i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelserne i perioden august 2018 til juni 2020. Udviklingsforløbene har haft til formål at styrke de fagprofessionelles praksis inden for demokrati og medborgerskab med henblik på at forebygge radikalisering og negativ social kontrol blandt børn og unge.

De tre typer af udviklingsforløb er *helhedsorienterede udviklingsforløb*, *motivationsforløb* og *inspirationsforløb*. Nedenstående tabel præsenterer et overblik over de helhedsorienterede udviklingsforløb fordelt på institutioner. Der er under satspuljeinitiativet **gennemført helhedsorienterede udviklingsforløb i 16 kommuner**.

Tabel 3-1: Oversigt over de helhedsorienterede udviklingsforløb

Institutionstype	Antal institutioner	Antal kommuner
Dagtilbud	212 (heraf 209 fra én kommune)	3
Folkeskole	9 (heraf 7 fra én kommune)	3
Privat- og friskole	6	6
Fritidsklub	18 (heraf 10 fra én kommune)	2
Ungdomsskole	2	2
Gymnasium	7	7
Erhvervsuddannelse	3	3
Samlet	257	16 forskellige kommuner⁹

Forløbene involverer 257 institutioner, som i større eller mindre grad deltager i forskellige forløb og aktiviteter. Til opgørelsen af antal institutioner er det værd at bemærke, at én kommune har valgt at medtage alle dagtilbud i kommunen, hvilket forklarer det forholdsvist store antal institutioner på dagtilbudsområdet såvel som et stort antal deltagende institutioner i alt. Det er også værd at bemærke, at den pågældende kommune har registreret alle dagplejere, men at det i praksis er otte dagplejepædagoger med ansvar for 180 dagplejere, som har deltaget i et forløb, mens de resterende 29 dagtilbud er daginstitutioner. Der er på denne vis ikke direkte tale om, at 209 institutioner fra én kommune har deltaget. Foruden den pågældende kommunes 209 tilmeldte institutioner

⁹ Nogle kommuner har mere end én institutionstype tilmeldt et forløb, hvorfor tallene summerer til et lavere antal.

har 48 institutioner deltaget i et helhedsorienteret udviklingsforløb. Dertil har én kommune deltaget med alle folkeskoler (7) og fritidsklubber (10) i et tværkommunalt forløb.

Foruden de helhedsorienterede udviklingsforløb var det hensigten at tilbyde motivationsforløb i form af netværk med forskellige institutioner under satspuljeinitiativet. **Motivationsforløbene er dog ikke blevet afholdt** med det koncept, som STUK oprindeligt havde udviklet grundet begrænset tilmelding. STUK har i stedet valgt at inkorporere motivationsforløb i de allerede igangværende aktiviteter under de helhedsorienterede udviklingsforløb. Dette er gjort som netværk mellem deltagende institutioner, der kan drage fordel af sparring. Der er konkret **afholdt tre forskellige netværksarrangementer**, hvor der samlet har været **64 deltagere**. Af de 64 deltagere er der gengangere mellem de enkelte dage. De registrerede data kan dog ikke vise, hvor mange forskellige deltagere, der har været på møderne. Yderligere var netværksaktivitet en del af en af de landsdækkende konferencer – konferencerne præsenteres i afsnittet nedenfor.

Der er afholdt inspirationsforløb under satspuljeinitiativet i form af **fem landsdækkende konferencer** om temaer inden for satspuljeinitiativets fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab (se tabel herunder). En sjette konference var planlagt i foråret 2020, men blev udskudt til efteråret 2020 grundet COVID-19. Foreløbigt har **1.207 ledere og fagprofessionelle fra 84 forskellige kommuner deltaget** i konferencerne. Det er her igen ikke muligt at vurdere, hvor stort antallet af unikke deltagere er, da der må forventes gengangere mellem konferencerne, hvilket ikke fremgår af registreringsdata. Ligeså er der ikke registreret et eventuelt frafald af tilmeldte deltagere.

Tabel 3-2: Overblik over landsdækkende konferencer

Tematik	Antal deltagere	Antal kommuner	Lokationer
Temaeftermiddag: Hvad er skolens rolle i forhold til forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings?	66	18	Aalborg og Odense
Hvordan kan fagprofessionelle styrke børns og unges kritiske tænkning og demokratiske muligheder?	230	35	Aarhus og København
Hvilken rolle har grundskoler, klubber og fritidstilbud i det forebyggende arbejde med negativ social kontrol?	216	41	Aarhus og København
Demokrati og medborgerskab i børnehøjde.	295	41	Vejle og København
Når samarbejde med forældre baner vejen for demokratisk dannelse og medborgerskab.	400	61	Aarhus og København
Samlet antal	1.207	84 forskellige kommuner	

Som beskrevet ovenfor var målet for udviklingsforløbene, at 20 kommuner skulle deltage i et udviklingsforløb. På nuværende tidspunkt er der gennemført helhedsorienterede udviklingsforløb i 16 kommuner. Dertil har 84 forskellige kommuner deltaget i et inspirationsforløb (herunder indgår de 16 nævnte kommuner også). Det er værd at have for øje, at intensiteten og gennemslagskraften af inspirationsforløbene ikke kan sammenlignes med de helhedsorienterede udviklingsforløb.

Det er i det opstillede mål ikke specificeret, hvorvidt de 20 kommuner forventes at deltage i et helhedsorienteret udviklingsforløb, eller om målet dækker over alle typer af udviklingsforløb. Evalueringens primære fokus er på gennemførelsen af de helhedsorienterede udviklingsforløb, da der forventes en større transfer til praksis af disse end af inspirationsforløbene. Det vurderes således at være afgørende for, at institutionerne kan lave varige ændringer i deres praksis. Når blikket kun er på kommuner, der deltager i helhedsorienterede udviklingsforløb, er målet ikke indfriet i implemen-

teringen af satspuljeinitiativet. Med en bredere fortolkning af målet, hvor fokus er på udviklingsforløbene generelt, er målet indfriet. Ved sidstnævnte er det dog vigtigt at se indfrielsen af målet i lyset af, at størstedelen af de deltagende kommuner (65) kun har været en del af et inspirationsforløb. Samlet kan det konkluderes, at **målet er delvist indfriet**.

3.1.2 Gennemførelse af kapacitetsopbygning

Det andet tiltag under satspuljeinitiativet er kapacitetsopbygning af ledere, lærere og pædagogisk personale. Den primære aktivitet under tiltaget er kompetenceudvikling afholdt af VUDA-konsortiet. Som led i de helhedsorienterede udviklingsforløb har fagprofessionelle fra de deltagende institutioner kunnet deltage i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA, der består af tre formater (F1, F2 og F3) af forskellig intensitet. De tre formater har været målrettet alle fire institutionstyper: dagtilbud, grundskole og fritidstilbud, gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Det har også været muligt for andre institutioner end dem, som har deltaget i helhedsorienterede udviklingsforløb, at tilmelde sig VUDA's forløb.

Under satspuljeinitiativet er der gennemført **23 kompetenceudviklingsforløb ved VUDA**, herunder 11 F1-forløb, otte F2-forløb og fire F3-forløb. **Samlet har VUDA kompetenceudviklet 499 fagprofessionelle** fra henholdsvis dagtilbud (171), skole/fritid (132), gymnasier (168) og erhvervsuddannelser (28). De fagprofessionelle er både deltagere i helhedsorienterede udviklingsforløb og andre fagprofessionelle. I nedenstående tabel fremgår et overblik over de gennemførte kompetenceudviklingsforløb og antal deltagere. Det er vigtigt at holde sig for øje, at det med de indsamlede registreringsdata ikke er muligt at vurdere, om de samme personer har deltaget flere gange på tværs af formater, hvilket dog er sandsynligt. Det er heller ikke muligt at vurdere, om nogle deltagere er frafaldet forløbet. I Rambølls dataindsamling er det dog kommet frem, at mindst 26 deltagere ikke har deltaget i et forløb eller kun en mindre del af dette, selvom de var tilmeldt aktiviteterne (se mere i kapitel 4). Ligeledes tillader data heller ikke at opgive, hvor mange kommuner og institutioner der har deltaget under hvert format.

Tabel 3-3: Oversigt over gennemførte kompetenceudviklingsforløb

Forløb	Institutionstype	Antal gennemførte forløb	Antal deltagere
F1 (6 timer)	Dagtilbud	2	81
	Skole/fritid	3	64
	Gymnasium	5	117
	Erhvervsuddannelse	1	14
F2 (4 x 3 timer)	Dagtilbud	2	79
	Skole/fritid	3	59
	Gymnasium	2	24
	Erhvervsuddannelse	1	14
F3 (4 x 6 timer)	Dagtilbud	1	11
	Skole/fritid	1	9
	Gymnasium	2	27
	Erhvervsuddannelse	-	-
Samlet antal		23 forløb	499 deltagere

Satspuljeinitiativet har også samarbejdet med C:NTACT om at udvikle et undervisningsforløb om social kontrol for grundskolens udskolingsklasser, produktionsskoler, gymnasiale og erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Her har **samlet 1.000 elever og fagprofessionelle deltaget**, hvoraf størstedelen er fra tre forskellige gymnasiale uddannelser (920), mens en mindre del er fra én erhvervsuddannelse (80).

Yderligere har STUK's læringskonsulenter afholdt en række workshops for institutioner, som deltager i de helhedsorienterede udviklingsforløb, såvel som for andre fagprofessionelle. Disse har taget afsæt i satspuljeinitiativets fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab og har blandt andet omhandlet *kontroversielle emner og kritisk tænkning*. Konkret er der afholdt **49 forskellige workshops, hvor samlet 1.578 fagprofessionelle har deltaget**. Igen er optællingen ikke korrigeret for, om de samme fagprofessionelle har deltaget flere gange, ligesom det ikke er muligt at angive, hvor mange institutioner og kommuner der har deltaget i de forskellige workshops.

Yderligere er de ovenfor beskrevne inspirationsforløb i form af landsdækkende konferencer også set som et bidrag til kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle. Inspirationsforløbene har som bekendt været målrettet alle institutioner, der ønsker viden om forskellige aspekter af arbejdet med demokrati og medborgerskab. Som nævnt ovenfor har 1.207 fagprofessionelle deltaget i fem landsdækkende konferencer. Af de 1.207 er der sandsynligvis gengangere, ligesom der ikke er registreret et eventuelt frafald af tilmeldte deltagere.

Herunder fremgår en samlet opgørelse over de kapacitetsopbyggende aktiviteter under satspuljeinitiativet.

Tabel 3-4: Oversigt over andre aktiviteter

Aktivitet	Antal gennemførte aktiviteter	Antal deltagere
Kompetenceudvikling ved VUDA	23	499
"Det' mit liv - eller er det?" - teaterforestilling og undervisningsforløb om social kontrol ved C:NTACT	4	1.000 elever og fagprofessionelle
Workshops ved læringskonsulenterne på blandt andet skoler og institutioner	49	1.578
Landsdækkende konferencer	5	1.207
Samlet antal	52	3.284 (4.284 med C:NTACT)

Ambitionen i satspuljeinitiativet var, at 1.000 fagprofessionelle skulle efteruddannes. **Samlet har 3.284 fagprofessionelle fået efteruddannelse** via aktiviteter i projektet, hvorfor **målet er indfriet**. Når forløbet med C:NTACT tælles med, er tallet 4.284, men af disse indgår også elever. Det er ikke i de registrerede data angivet, hvor stor en andel af de 1.000 deltagere i forløbet med C:NTACT der var fagprofessionelle.

Til konklusionen er to perspektiver vigtige. Først kan de samme fagprofessionelle have deltaget i flere aktiviteter, og der kan være et frafald fra de tilmeldte deltagere. Det er ikke muligt med de indsamlede deltagerregistreringer at vurdere, i hvor høj grad dette gør sig gældende. I Rambølls dataindsamling er det dog kommet frem, at nogle deltagere ikke har deltaget i et forløb, selvom de var tilmeldt aktiviteterne. Med det store antal deltagere kan det dog antages, at mere end 1.000 fagprofessionelle er blevet efteruddannet. Dernæst er det væsentligt at have for øje, at størstedelen af de 3.284 deltagere har deltaget i aktiviteter, som har en lavere intensitet, da de kun varer én dag. Således har kun 223 af de fagprofessionelle deltaget i forløb af mere end én dags varighed gennem VUDA's F2- og F3-forløb. På den baggrund kan det konkluderes, at et stort antal fagprofessionelle er blevet efteruddannet, men at der for størstedelen er tale om en mindre dybdegående kapacitetsopbygning. I tillæg til dette er det dog også vigtigt at hæfte sig ved, at flere fagprofessionelle kan have deltaget i flere forløb, hvilket kan styrke den viden, som de fagprofessionelle har opnået.

Yderligere var hensigten at afholde seks landsdækkende konferencer, som skulle bidrage til kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle. Som tidligere nævnt er der afholdt fem landsdækkende konferencer, mens en sjette konference afholdes i efteråret 2020. Dermed er **målet indfriet**.

3.1.3 Udvikling og formidling af materialer

Som det tredje tiltag under satspuljeinitiativet er der udviklet inspirationsmaterialer, herunder aktiviteter, redskaber, indsatser og forløb, der skal understøtte arbejdet med demokrati og medborgerskab i praksis. Det er konsortiet VUDA, der står bag en stor del af materialeudviklingen. Konkret er der udviklet fire typer af materialer, der indgår i en samlet materialepakke til henholdsvis dagtilbud, skole- og fritidsområdet, de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne.

De fire materialer er som beskrevet i det indledende kapitel: 1) *vidensnotater*, 2) *inspirationsmaterialer*, 3) *redskabspakker* og 4) *materialeoversigter*. Til dagtilbud og grundskoleområdet er der yderligere udviklet et materiale med fokus på demokratisk forældresamarbejde og til fritidstilbud og ungdomsuddannelser et materiale, der tager afsæt i metoden og tilgangen normkritik. Materialerne er alle formidlet på emu.dk¹⁰.

Herunder er vist en oversigt over trafiktal for de enkelte materialer set fra hver institutionstype. Som det fremgår af tabellen, **er de enkelte sider vist 3.272 gange**, hvoraf der er samlet **2.858 unikke besøgende** (enkelte personer). Dette peger mod, at en større andel af fagprofessionelle har orienteret sig i materialerne. Heraf er der særligt interesse for materialerne til dagtilbud, hvor 1.279 unikke besøgende har set materialet. Dertil har 748 personer set materialet til skole- og fritidsområdet, mens materialerne til gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser er nået færre personer (henholdsvis 382 og 449).

Tabel 3-5: Trafiktal for materialer på emu.dk

Materiale	Institutionstype	Sidevisninger	Unikke besøgende ¹¹
Vidensnotat	Dagtilbud	381	336
	Skole/fritid	110	85
	Gymnasium	97	70
	Erhvervsuddannelse	37	29
Inspirationsmateriale	Dagtilbud	312	283
	Skole/fritid	209	176
	Gymnasium	76	61
	Erhvervsuddannelse	64	56
Redskabspakke	Dagtilbud	276	247
	Skole/fritid	416	368
	Gymnasium	66	51
	Erhvervsuddannelse	43	33
Oversigt over eksisterende materialer og redskaber	Dagtilbud	175	157
	Skole/fritid	78	62
	Gymnasium	38	30
	Erhvervsuddannelse	32	24
Demokratisk forældresamarbejde (inspiration)	Dagtilbud	276	256
Normer på spil i fritidstilbuddet (inspiration)	Fritidsområdet	63	57
Demokratisk skole-hjem-samarbejde (inspiration)	Grundskoleområdet	184	170
Normer på spil i undervisningen (inspiration)	Gymnasium	339	307
Samlet antal		3.272	2.858

Under satspuljeinitiativet er det et mål at udvikle og formidle materialer inden for både forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol til alle målgrupper (dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og

¹⁰ Dagtilbud: <https://emu.dk/dagtilbud/det-paedagogiske-grundlag/dannelse-og-borneperspektiv>

Skole/fritid: <https://emu.dk/grundskole/demokrati-og-faellesskaber>

Gymnasiale uddannelser: <https://emu.dk/stx/demokrati-og-faellesskaber>

Erhvervsuddannelser: <https://emu.dk/eud/demokrati-og-faellesskaber>

¹¹ Tal for unikke besøgende tæller alene de besøgende, der har accepteret cookies på emu.dk.

ungdomsuddannelser) på emu.dk. Et andet mål er at udvikle både oplysnings- og inspirationsmaterialer i form af fx undervisningsforløb, materialer til den pædagogiske praksis og vejledninger til fagpersonalet på hver af de fire institutionstyper. Med udvikling af de nævnte materialer er **begge mål indfriet** i udmøntningen af satspuljeinitiativet.

3.2 Samlet vurdering af implementeringsgraden

Afsluttende for kapitlet kan det overordnet konkluderes, at **satspuljeinitiativets initiativer på de fleste områder er implementeret som planlagt.**

Satspuljeinitiativets mål om at gennemføre udviklingsforløb i 20 af landets kommuner vurderes at være delvist indfriet. Evalueringens primære fokus er de helhedsorienterede udviklingsforløb, da der forventes en større transfer til praksis af disse end af inspirationsforløbene. På nuværende tidspunkt er der gennemført helhedsorienterede udviklingsforløb i 16 kommuner, mens 84 forskellige kommuner har deltaget i et inspirationsforløb. Når blikket kun er på kommuner, der deltager i helhedsorienterede udviklingsforløb, er målet ikke indfriet i implementeringen af satspuljeinitiativet. Med en bredere fortolkning af målet, hvor fokus er på udviklingsforløbene generelt, herunder inspirationsforløbene, er målet indfriet. Samlet kan det konkluderes, at målet er delvist indfriet.

Målet om at efteruddanne 1.000 fagprofessionelle under satspuljeinitiativet er indfriet. Således er 3.284 fagprofessionelle blevet efteruddannet under satspuljeinitiativet inden for tematikker, der knytter sig til demokrati og medborgerskab, samt forebyggelse af negativ social kontrol og radikaliserings. Der er i den sammenhæng blevet tilbudt flere forskellige muligheder for kompetenceudvikling, som har haft forskelligt indhold, karakter og varighed. Ligeså vil der til efteråret været afholdt seks landsdækkende konferencer, hvormed ambitionen med satspuljeinitiativet er opfyldt.

Det er værd at hæfte sig ved, at størstedelen af de fagprofessionelle har deltaget i konferencer og seminarer af én dags varighed. Dette kan medføre en lavere grad af transfer til praksis. Til dette er det dog også vigtigt at hæfte sig ved, at flere fagprofessionelle kan have deltaget i flere forløb og aktiviteter, hvilket kan styrke den viden, som de fagprofessionelle har opnået.

Yderligere er der udviklet og formidlet en række forskellige inspirationsmaterialer, samt redskaber, aktiviteter, indsatser og forløb, der kan understøtte fagprofessionelle fra forskellige institutioner i arbejdet med demokrati og medborgerskab på en måde, der er målrettet deres praksis. Dette indfrier målet for tiltaget om udvikling og formidling af materialer.

Konklusionerne ovenfor peger samtidig mod, at det ene af satspuljeinitiativets overordnede formål: at indsamle og sprede viden om, hvordan tidlige forebyggende indsatser mod radikaliserings og negativ social kontrol bedst kan tilrettelægges, er opnået. Dette er særligt sket gennem udvikling og formidling af materialer, og er samtidig understøttet af de afholdte udviklingsforløb og i kapacitetsopbygningen, hvor materialerne også er blevet anvendt.

4. OPLEVET RELEVANS OG ANVENDELIGHED

Dette kapitel præsenterer først de deltagende institutioners behov for kapacitetsopbygning og deres erfaringer med at arbejde med demokrati og medborgerskab i deres pædagogiske praksis. Dernæst sætter kapitlet fokus på deltagernes oplevelse af relevans og anvendelighed af de helhedsorienterede udviklingsforløb i form af vejledning ved læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA. Der er på denne måde anlagt et mere snævert perspektiv i dette kapitel, som fokuserer på de mest intensive aktiviteter under satspuljeinitiativet. Kapitlet berører slutteligt også kort satspuljeinitiativets inspirationsforløb, der er udmøntet som fem landsdækkende konferencer. Kapitlet er dels baseret på en spørgeskemaundersøgelse, som er udsendt af Rambøll til deltagerne umiddelbart efter deres sidste kursusdag, dels af kvalitative data fra casebesøg og observationsstudier.

KAPITLETS HOVEDPUNKTER

- De deltagende institutioners behov varierer. Dette følger af varierende erfaringer med at arbejde med tematikker, der relaterer sig til demokratisk dannelse og forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol. Dertil har institutionerne forskellige målgrupper, hvilket medfører forskellige udfordringer.
- Der er blandt de deltagende institutioner bredt set et generelt behov for kapacitetsopbygning, der blandt andet vedrører tematikker knyttet til demokrati og medborgerskab. En mindre gruppe af institutionerne har dertil behov for en styrket praksis til at håndtere problematikker med negativ social kontrol og manglende demokratisk dannelse.
- Deltagerne oplever samlet, at de helhedsorienterede udviklingsforløb med vejledning ved læringskonsulenterne er både relevante og anvendelige for deres eksisterende praksis. Dette fordi læringskonsulenterne kommer tæt på den enkelte institutions praksis, og fordi de har en forståelse for den kontekst, som institutionen bevæger sig i.
- Flertallet af deltagerne i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA er tilfredse med forløbet, men der er dog en stor variation i oplevelsen af forløbets relevans og anvendelighed. Denne forskel synes i høj grad at være udtryk for forskelle i oplevelsen af de tre forskellige kompetenceudviklingsformater, som er udbudt. Generelt er deltagerne mere tilfredse med kompetenceudvikling af længere varighed.

4.1 Behov og erfaringer hos de deltagende institutioner

Evalueringen viser, at de deltagende institutioners behov og erfaringer varierer. Overordnet set er der et behov på tværs af institutionstyper for generel kapacitetsopbygning, som blandt andet knytter sig til at arbejde med forskellige aspekter af demokrati og medborgerskab. Evalueringen viser, at der også i nogle tilfælde kan være konkrete behov for kompetencer til at håndtere problemstillinger mere direkte relateret til negativ social kontrol, ekstremisme og manglende demokratisk dannelse. Dette billede er sammenligneligt med de analytiske fund fra midtvejsevalueringen af satspuljeinitiativet. Analysen af behov og erfaringer hos de deltagende institutioner er afdækket via en kvalitativ dataindsamling. Denne indebærer observationsstudier af kompetenceudvikling og interviews med ledere, fagprofessionelle, læringskonsulenter og strategiske aktører. Sidstnævnte er typisk andre fagprofessionelle med kendskab til institutionernes målgruppe, eksempelvis fra andre institutioner eller den kommunale forvaltning.

4.1.1 Stor variation i behov og erfaringer institutionerne imellem

Evalueringen viser overordnet set, at der er **stor variation i, hvilket behov institutionerne oplever for kapacitetsopbygning**. En del af variationen skyldes, at der som følge af, at institutionerne har forskellige målgrupper fra forskellige aldersgrupper, er forskel på, hvilke udfordringer de

oplever. Dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser har forskellige udgangspunkter og muligheder for at arbejde både forebyggende og opbyggende i forhold til at klæde børn, unge og forældre på til demokratisk dannelse og medborgerskab. I dagtilbud vil der eksempelvis i langt mindre grad være fokus på problematikker, der knytter sig til radikaliserings og negativ social kontrol, grundet målgruppens alder. Dette kan også forstås i forhold til den sammenhæng, hvori de fagprofessionelle indgår i relationer med børn og unge. Eksempelvis har fagprofessionelle i fritidstilbud andre – og måske færre – muligheder for at arbejde aktivt med demokrati og medborgerskab, fordi de ikke nødvendigvis har børn og unge i undervisningsforløb og ligeledes har dem i mindre tid ad gangen. Yderligere er der naturlig variation mellem institutionerne i sammensætningen af børn og unge, som blandt andet følger af institutionernes placering, hvor nogle eksempelvis er placeret i et udsat boligområde. Dette har ligeså en betydning for institutionernes behov og udfordringer.

Ved siden af de målgrupperelaterede behov har de deltagende institutioner **forskellige erfaringer med arbejdet med demokrati og medborgerskab** såvel som forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol. Nogle institutioner arbejdede allerede inden deres deltagelse i aktiviteter under satspuljeinitiativet aktivt med tematikker, der relaterer sig til demokrati og medborgerskab. Andre havde meget lidt eller ingen erfaring med emnerne. Denne pointe går igen i forhold til resultaterne fra midtvejsevalueringen, som viste, at behovet for kapacitetsopbygning er større hos de institutioner, som ikke tidligere har arbejdet systematisk med demokratisk dannelse og medborgerskab eller med forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol som en del af en generel institutionsstrategi. Her har behovet for flere handlet om at få skabt en fælles platform og håndteringsstrategi på tværs af institutionen i forhold til det fremadrettede opbyggende arbejde med demokrati og medborgerskab.

4.1.2 Generelt behov for bred kapacitetsopbygning, der støtter den opbyggende indsats

Blandt de deltagende institutioner er der et generelt ønske om kapacitetsopbygning, der blandt andet knytter an til arbejdet med demokratisk dannelse og medbestemmelse. Behovet omhandler overordnet et ønske om at **udvikle og opkvalificere sig som fagprofessionelle**, at få inspiration til at arbejde med tematikkerne og at skabe fælles sprog på tværs af personalegruppen. Ligeledes viser evalueringen, at behovet relaterer sig til at **styrke børn og unges demokratiske forståelse**, at få dem til at se og respektere hinanden og at hjælpe dem til at løse konflikter i lege- og undervisningssituationer.

I dagtilbud fokuserer ledere og pædagogisk personale særligt på, hvordan de i bred forstand kan arbejde med demokratisk dannelse og medborgerskab hos børnene og i forældresamarbejdet. Både ledere og pædagogisk personale i dagtilbud beskriver, at **temaer som demokrati og medborgerskab i høj grad er overlappende med deres arbejde med inkluderende læringsmiljøer** og god pædagogisk praksis generelt. Behovet er på denne måde i lige så høj grad relateret til et ønske om at styrke den pædagogiske praksis som at arbejde med demokrati og medborgerskab. Særligt arbejdet med medborgerskab og medbestemmelse ligger i forlængelse af den styrkede pædagogiske læreplans fokus på at styrke børneperspektivet. De medvirkende dagtilbud giver udtryk for et behov for kapacitetsopbygning, der kan bidrage til styrkede børnefællesskaber, og særligt til at sikre, at alle børn kan deltage aktivt i børnefællesskabet. Derudover er der et gennemgående fokus på at give børnene medbestemmelse i hverdagen og at styrke samarbejdet med forældre.

Det er godt at få rusket op i vores vante forestillinger og det, vi "plejer". Det er til gavn for børnene at få rusket op i vores praksis. Jo mere viden, jo mere får vi udviklet vores praksis for børnene. Det er den primære årsag til, at vi er med i projektet. Vi vil gerne blive bedre og dygtigere.

Pædagog, dagtilbud

Mine tanker var faktisk, at der er og har været en rød tråd i de projekter, kommunen har deltaget i, så det var logisk at arbejde videre med det, også for at forstørre børneperspektivet, som er en del af den styrkede pædagogiske læreplan.

Leder, dagtilbud

Ovenstående billede går igen blandt deltagere fra fritidstilbud, hvor **behovet for kapacitetsopbygning udspringer af et ønske om generelt at udvikle og opkvalificere sig**. På fritidstilbudsområdet beskrives denne udvikling og opkvalificering som en del af et forebyggende arbejde, hvor arbejdet med medbestemmelse og inddragelse er et middel til at understøtte børn og unge i at tage aktiv del i eget liv. Derudover beskriver nogle interviewpersoner også deltagelse i initiativet som en vej til at skabe et fælles sprog på tværs af en heterogen medarbejdergruppe, som er tilknyttet deres fritidstilbud.

Det er bare, fordi vi er nysgerrige [...] Den her ungdomskultur udvikler sig bare meget hurtigt, så noget ny viden er godt. Vi vil gerne blive dygtigere og bedre til at forstå de unge.

Pædagog, fritidstilbud

Vi har ikke store gruppedannelser i kommunen eller bandekonflikter, så vi ville egentlig bruge det som forebyggende til at styrke vores demokratiske dannelse; der var ingen brandslukning, det var forebyggende. [...] I vores lovgivning som ungdomsskole er en af vores vigtigste opgaver at danne de unge, og første step er at klæde medarbejderne på for at undgå radikaliserings og negativ social kontrol.

Leder, fritidstilbud

Blandt grundskoler og ungdomsuddannelser beskriver flere deltagere ligeledes **behov, der relaterer sig til kompetencer inden for styrkelse af elevernes demokratiske selvforståelse**. Dette kan være styrkelse af elevernes kritiske tænkning, samtaler med elever og forældre om kontroversielle emner samt et generelt arbejde med øget elevinddragelse og medbestemmelse. I den sammenhæng har nogle institutioner fokus på at hjælpe eleverne til større åbenhed over for andre perspektiver og holdninger end deres egne. Flere undervisere og ledere efterspørger her kompetencer, som kan hjælpe de fagprofessionelle til at løse konflikter i klasserummet og til at understøtte eleverne i at orientere sig mod andre end dem, der har samme baggrund som eleverne selv.

Vi har værkstedsundervisning med store hold, og der kan være mange kulturer, der brager sammen, både i forhold til etnicitet og livsvilkår. Jeg oplevede, at de unge var udfordrede i at give plads og lytte til hinanden. Den demokratiske proces at kunne tale sammen var noget, der skulle løftes.

Underviser, ungdomsuddannelse

Vores motivation til at komme med i projektet var ikke et spørgsmål om, at der var radikaliserings blandt vores elever [...] Vi havde et sammenhængsproblem, fordi vi oplevede, at eleverne selvsegregerede på fællesarealerne; i klasserne, i venskabsgrupper, når de frivilligt kunne sætte sig, var der en klar opdeling mellem dansk baggrund og minoritetsbaggrund og en skævhed i elever, der driftede det sociale, de elevstyrede aktiviteter og hvem der deltog i arrangementer uden for skoletiden.

Underviser, ungdomsuddannelse

4.1.3 En mindre gruppe har behov relateret til konkrete udfordringer

Udover det generelle behov for opkvalificering beskriver nogle fagprofessionelle på tværs af institutionstyper, at de oplever et behov for **kapacitetsopbygning, som er mere direkte relateret til konkrete problemstillinger eller udfordringer**. Dette gælder både udfordringer med børn og unges demokratiske deltagelse, negativ social kontrol og (begyndende) radikaliserings.

Et dagtilbud oplever eksempelvis, at sprogbarrierer og et forskelligt syn på børneopdragelse kan skabe udfordringer i forældresamarbejdet. De søger derfor input, der kan nuancere tankegangen og skabe større bevidsthed om de forforståelser og antagelser, som ubevidst kan ligge hos det pædagogiske personale i mødet med forældrene. Ligeledes er der et behov for kompetencer til at understøtte børn og forældre, som grundet familiære eller kulturelle forhold kan have anderledes forudsætninger for at indgå i daginstitutionens hverdag og fællesskab.

Vi oplevede et behov for kompetenceudvikling. Vi er meget opmærksomme på ikke at forskelsbehandle folk. Men vi er lidt udfordrede på at behandle særligt forældrene lige. Der er nogle udfordringer i forhold til sprogbarrierer og andre tankegange vedrørende børneopdragelse og synet på livet, som vi er udfordret på.

Leder, dagtilbud

Blandt nogle af de deltagende skoler og ungdomsuddannelser er der en oplevelse af **konkrete problemstillinger med negativ social kontrol** og manglende demokratisk dannelse. Den negative sociale kontrol kommer ifølge de fagprofessionelle til udtryk gennem overvågning, hvor børn og unge fx holder øje med hinanden i forhold til, hvad de spiser og ikke spiser, eller hvor ældre elever holder øje med deres yngre søskende. Ligeledes er der enkelte eksempler på piger, der ikke må dyrke idræt, samt drenge, der ignorerer pigers ytringer i undervisningen, eller på problematikker med særlige undervisningstemaer, der for nogle elever kan være sårbare.

Ligeledes beskriver enkelte ledere og undervisere problematikker i forbindelse med højreekstremistiske bevægelser og bandekonflikter, som har indvirkning på undervisning og dagligdag på institutionerne, fx i form af elever, der ikke vil arbejde sammen i undervisningen. Det kan også være, at elevernes optagethed af konflikterne påvirker de samtaler og interaktioner, de har med hinanden, på negativ vis. Der er et behov hos de deltagende fagprofessionelle og ledere for at få styrkede kompetencer i forhold til at håndtere gruppekonflikter og skabe trygge og inkluderende rum for alle elever uanset baggrund.

Det er klart, at når der fx er bandekonflikt [i byen], så er den også på skolen. Det giver dilemmaer i forhold til at sammensætte grupper, og man kan ikke regne med, at kompetencer og motivation kan stå alene – det er hele tiden noget, man ubevist skal agere i.

Leder, ungdomsuddannelse

Vi havde sagen med Rasmus Paludan sidste år, hvor det var et stort samtaleemne blandt eleverne og skabte en utryg stemning blandt elever med anden etnisk baggrund. Det var svært at tackle for nogle af eleverne og lærerne, hvordan man skulle snakke om det.

Underviser, grundskole

4.2 Oplevet relevans og anvendelighed af aktiviteter under satspuljeinitiativet

Det følgende sætter fokus på, hvordan ledere og fagprofessionelle har oplevet de helhedsorienterede udviklingsforløb, herunder specifikt vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA. Afsnittet bygger på en spørgeskemaundersøgelse, som Rambøll har sendt til deltagerne i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Ligeså trækker afsnittet på interviews med deltagere og læringskonsulenter, samt observationer af vejledning ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Afsnittet berører slutteligt også kort satspuljeinitiativets inspirationsforløb, der er udmøntet som fem landsdækkende konferencer.

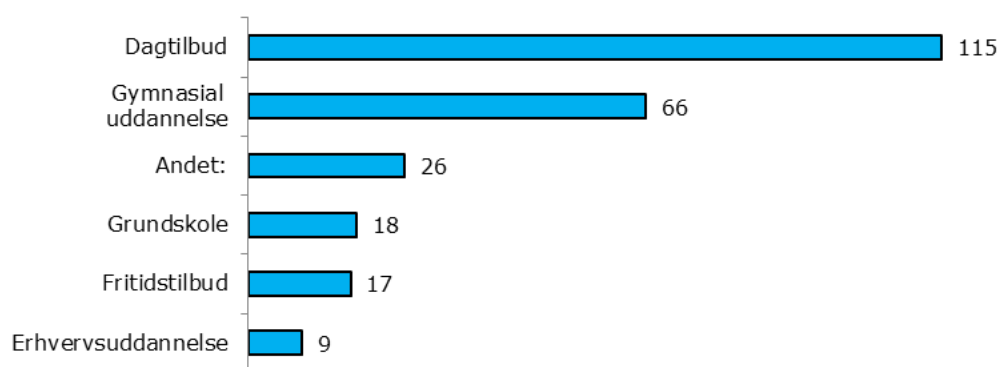
I alt er der indhentet 251 komplette besvarelser via spørgeskemaundersøgelsen fra 467 respondenter, der har gennemført kompetenceudviklingen.¹² Dette giver en svarprocent på 54, hvilket må betegnes som et relativt stort frafald. En frafaldsanalyse viser, at der ikke er systematiske forskelle i frafald på tværs af de tre forskellige formater af kompetenceudviklingen ved VUDA (F1, F2 og F3). Deltagere fra dagtilbud er dog lidt underrepræsenterede, mens deltagere fra skoler og gymnasiale uddannelser er lidt overrepræsenterede i de gennemførte besvarelser i forhold til fordelingen af

¹² Spørgeskemaet er udsendt til 493 deltagere – heraf er 26 faldet fra, fordi de som svar på udsendelsen af skemaet meddelte, at de allivel ikke deltog i kompetenceudviklingen eller kun en meget lille del af den. Seks af de i alt 499 tilmeldte deltagere har ikke modtaget målingen, fordi de allerede ved udsendelsen af formålingen meddelte, at de var blevet forhindret i at deltage.

deltagere i kompetenceudviklingen. Da dagtilbud stadig er den gruppe med flest besvarelser, vurderes dette at være mindre problematisk for spørgeskemaundersøgelsens repræsentativitet for deltagerne i satspuljeinitiativet.

Figuren herunder viser fordelingen af besvarelser på institutionstype. Heraf fremgår, at langt størstedelen af besvarelserne er fra deltagere på dagtilbudsområdet og de gymnasiale uddannelser. Dette afspejler, at det også er disse to grupper, hvorfra flest har deltaget i udviklings- og kompetenceforløb, men stadig er det vigtigt at have *in mente*, at konklusionerne i overvejende grad beskriver oplevelsen af forløbene hos deltagere fra dagtilbud og de gymnasiale uddannelser. 17 pct. af de gennemførte besvarelser er fra ledere (herunder også afdelingsledere og daglige ledere i dagtilbud) og 75 pct. fra lærere og pædagoger. De resterende otte pct. er fra kommunale konsulenter og uddannelsesvejledere.

Figur 4-1: Fordeling af besvarelser på institutionstype

Note: N=251. Tallet for enden af hver række angiver antallet af respondenter for den givne kategori. Kategorien 'Andet' dækker hovedsageligt over undervisere på VUC, men også tre undervisere i 10. klasse, en PPR-medarbejder og konsulenter i forvaltningen.

De 251 gennemførte besvarelser dækker over besvarelser fra 178 unikke deltagere, da nogle deltagere har besvaret spørgeskemaet to gange, fordi de har deltaget i to forskellige kompetenceudviklingsformater ved VUDA. Alle 251 besvarelser benyttes i analyserne af kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA. Dette er valgt, fordi det giver det bedste grundlag til at vurdere den oplevede relevans og anvendelighed af de tre forskellige formater af kompetenceudviklingen ved VUDA. Formerne varierer i både indhold og varighed, hvorfor der forventeligt kan være store forskelle i, hvordan den samme deltager oplever de forskellige formater. I spørgeskemaundersøgelsen er deltagerne også blevet spurgt, om de som en del af de helhedsorienterede udviklingsforløb har modtaget vejledning ved læringskonsulenterne. Hvis de flere gange har angivet at have deltaget heri, er kun den seneste besvarelse benyttet i analysen.

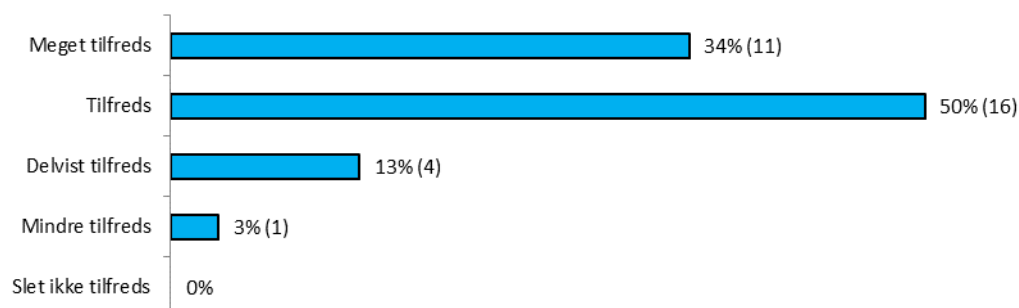
De næste afsnit beskriver deltagerens oplevelse af de helhedsorienterede udviklingsforløb, herunder vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA.

4.2.1 Oplevet relevans og anvendelighed af vejledningsforløb

I alt 32 deltagere, der har modtaget vejledning ved læringskonsulenterne, har besvaret relevans- og anvendelighedsmålingen. De kvantitative analyser af vejledningsforløbene bygger således på et meget lille datagrundlag. De 32 deltagere består dels af udvalgte leder- og medarbejderrepræsentanter, som har indgået i de enkelte institutioners styregruppe (12), dels af øvrige ledere og fagprofessionelle, der i forbindelse med de helhedsorienterede udviklingsforløb har modtaget vejledning ved læringskonsulenter (20). Derudover er det værd at bemærke, at 20 besvarelser – altså langt størstedelen – er fra dagtilbud, fire er fra fritidstilbud, fire fra gymnasiale uddannelser, imens der er to besvarelser fra henholdsvis grundskole og erhvervsuddannelse. Udover de få antal besvarelser, skal der altså også tages forbehold for, at analyserne ikke ligeligt repræsenterer forløb på forskellige institutionstyper.

Som det fremgår af nedenstående figur, er hovedparten af deltagerne overordnet tilfredse med forløbet. I alt angiver 84 pct. af deltagerne, at de enten er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne. Sammenlignet med midtvejsevalueringen fra juli 2019, hvor 19 havde besvaret spørgeskemaet, er det en stigning på 13 procentpoint.

Figur 4-2: Overordnet tilfredshed med vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne

N=32. Tallet i parentes angiver antallet af respondenter.

Det samme billede af overordnet tilfredshed er afspejlet i analysen af de gennemførte interviews, hvor flere forholder sig positivt til vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne. Nedenfor er de elementer beskrevet, som analysen viser har været særligt positive ved forløbet:

- Læringskonsulenternes **engagement og praksiskendskab giver deltagerne motivation og inspirerer til at se nye handlemuligheder**. Det er blandt andet positivt, at læringskonsulenterne har kunnet give eksempler på, hvordan demokrati og medborgerskab hele tiden er på spil i den hverdag, som deltagerne befinder sig i. Det giver en oplevelse af mening med forløbet, der motiverer deltagerne. Forløbet bliver mere håndgribeligt og gør det mere relevant at arbejde med indsatserne i praksis. Samtidig beskriver nogle deltagere, at inddragelsen af praksiseksempler er med til at tydeliggøre nye handlemuligheder i konkrete hverdagsituationer.

Det var måden, de gjorde det på og hele tiden trak praksiseksempler ind. Jeg gik hjem og tænkte; "det skal jeg også gøre - jeg skal også gøre en forskel". Deres engagement, deres gnist og gejst for, at vi skal komme videre, den strålede ud. De var så gode til at formidle gejsten for projektet.

Pædagog, dagtilbud

Det har været rigtig godt, at der er kommet nogle udefra, som har fortalt noget teori og en masse eksempler, med stor erfaring inden for klubarbejdet. Det har virket godt på en meget fasttømret personalegruppe.

Klubmedarbejder

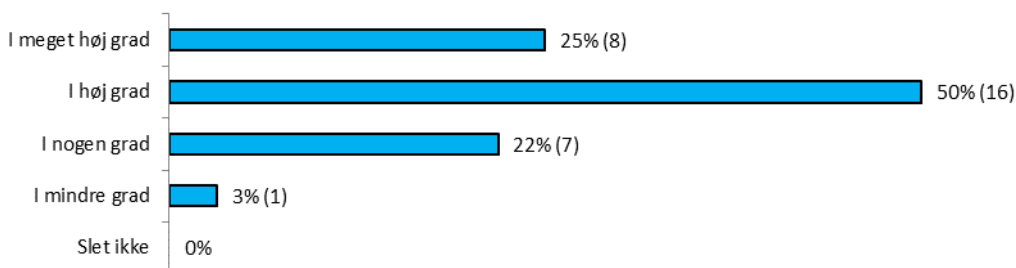
- I forlængelse af ovenstående er det **en stor styrke, at vejledningsforløbene er praksisnære**. I forløbet kommer læringskonsulenterne tæt på den enkelte institutions praksis og får en forståelse af den kontekst, som institutionen befinder sig i. Dette hænger ifølge interviewpersonerne dels sammen med, at læringskonsulenterne selv har erfaringer fra praksis, dels at de ofte besøger institutionerne fysisk. Ved at besøge den enkelte institution og lytte til fagprofessionelles og lederes fortællinger fra hverdagen oplever deltagerne, at vejledningen tager udgangspunkt i netop deres behov og udfordringer. Samtidig formår læringskonsulenterne at spørge nysgerrigt ind til den nuværende praksis og stille spørgsmål til, hvorfor praksis er, som den er. Det giver en positiv forstyrrelse af institutionens normale måde at gøre tingene på. Nogle styregruppedlemmer oplever også, at den fysiske tilstedeværelse bidrager til en bredere opmærksomhed på arbejdet med demokrati og medborgerskab hos det resterende personale, der gør det nemmere at omsætte vejledningen til ændringer i kultur og praksis for institutionen som helhed.

Jeg synes, der var nogle gode spørgsmål til, hvad vi havde planer om. De kom med input til, hvad vi kunne gøre, og var oprigtigt nysgerrige. De kom nogle gange med irriterende spørgsmål, som hjalp til at forstyrre. For mig var det inspirerende, at de stillede spørgsmål, der gjorde, at man skulle tænke tingene igennem.

Underviser, grundskole

Resultaterne fra relevans- og anvendelighedsmålingen bekræfter, at hovedparten af deltagerne oplever, at de helhedsorienterede udviklingsforløb kommer tæt på praksis og imødekommer de lokale behov. 75 pct. angiver, at forløbet i meget høj grad eller høj grad har imødekommet lokale behov. Dette er en lille stigning fra midtvejsevalueringen i juli 2019, hvor den tilsvarende andel var 72 pct.

Figur 4-3: Oplevelse af, hvorvidt læringskonsulenterne har imødekommet lokale behov og ønsker

N=32. Tallet i parentes angiver antallet af respondenter.

- Det er også en stor styrke, at læringskonsulenterne har medbragt **konkrete redskaber og øvelser**, der kan bidrage til at arbejde med emner inden for demokrati og medborgerskab i praksis. I relevans- og anvendelighedsmålingen angiver 30 af de 32 adspurgte, at de enten er helt enige (18) eller delvist enige (12) i, at forløbet har bidraget med nye relevante redskaber. Interviewpersoner fra gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser nævner særligt tilgængeligheden af materialer på emu.dk som givtigt. Deltagere fra skole- og fritidsområdet fortæller dertil, at de ofte har benyttet en mappe med materialer, blandt andet udviklet af VUDA, som læringskonsulenterne udleverede til dem. Interviewpersoner fra dagtilbud, grundskole og fritidstilbud fremhæver også afprøvning af praksiseksperimenter, under vejledning af læringskonsulenterne, som et meget brugbart redskab til at omsætte viden fra forløbet til praksis.

Selvom der overordnet set er stor tilfredshed med vejledningsforløbene, har der også været udfordringer:

- Den brede målgruppe for satspuljeinitiativet, samt en uklarhed om mulighederne med satspuljeinitiativet, betød, at det for nogle institutioner var **uklart, hvad der var forløbets formål i begyndelsen**. Særligt på nogle gymnasiale institutioner beskriver interviewpersoner, at denne uklarhed gav noget modstand over for forløbet i begyndelsen. Denne pointe blev fremhævet i midtvejsevalueringen, men har ikke på samme vis været tydelig i slutevalueringen.

Man kan sige, at deres [ministeriets] målgruppe var bred, og det gjorde det svært at ramme. Når vi er så trængte, så afviser vi hurtigt, og det betyder, at lærerne også er hurtige til at trække sig. Det har krævet arbejde fra mig og styregruppen at få lærerne til at møde projektet. Det er svært at lave projekter, der skal ramme bredt fra daginstitutioner til gymnasier.

Leder, gymnasium

Det var uklart, hvad de tilbød i starten. Jeg kunne ikke forstå kategorierne. [...] Det virkede også som om, ministeriet selv var i tvivl.

Leder, gymnasium

- Vejledningsforløbene kunne i nogle institutioner **sætte mere fokus på den brede forankring af arbejdet med demokrati og medborgerskab**. Det har i enkelte institutioner været vanskeligt at skabe forandringer, der rækker længere ud end styregruppemedlemmernes egen praksis. Nogle interviewpersoner giver i den forbindelse udtryk for, at forløbet med læringskonsulenterne kunne være gjort mere anvendeligt for deres institution som helhed, hvis forløbet i højere grad og på et tidligere tidspunkt havde inddraget en større del af personalegruppen. Derved kunne forløbet have givet styregruppen bedre forudsætninger for at udbrede viden og redskaber fra forløbet. Ét styregruppemedlem fra en grundskole fortæller blandt andet, at der efter en personale dag, hvor læringskonsulenterne havde afholdt en workshop for hele skolens personalegruppe, blev vakt en større interesse for kompetenceudviklingen ved VUDA. Denne pointe skal også ses i lyset af, at det har været et vilkår for satspuljeinitiativet, at læringskonsulenterne ikke har kunnet komme bredt ud til alle medarbejdere. De har derfor haft fokus på at klæde styregruppen på til selv at kunne arbejde med den brede forankring.

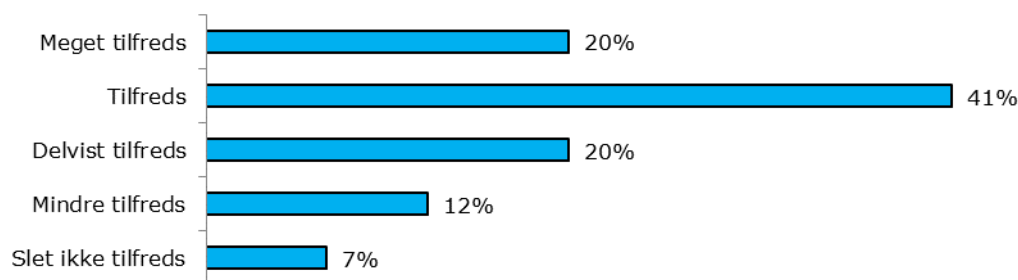
4.2.2 Oplevet relevans og anvendelighed af kompetenceudviklingsforløb ved VUDA

Dette afsnit beskriver oplevelsen af kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA. I spørgeskemaundersøgelsen har 188 af de 251 respondenter, der gennemførte undersøgelsen, angivet at have deltaget i et kompetenceudviklingsforløb ved VUDA.¹³

Af de 188 gennemførte besvarelser er 40 pct. fra dagtilbud, 29 pct. fra gymnasiale uddannelser, 11 pct. i kategorien andet¹⁴, ni pct. grundskole, syv pct. fritidstilbud og fire pct. fra erhvervsuddannelser. 83 pct. af besvarelserne er fra fagprofessionelle, mens 17 pct. er fra ledere.

Besvarelser fra målingen og interviews med ledere og fagprofessionelle viser begge **en stor variation i, hvorvidt deltagerne har oplevet kompetenceudviklingsforløbene som relevante og anvendelige**. Figuren nedenfor viser, at flertallet af deltagerne enten er tilfredse (41 pct.) eller meget tilfredse med kompetenceudviklingsforløbene (20 pct.). Omvendt har knap en femtedel (19 pct.) været mindre tilfredse eller slet ikke tilfredse med forløbene.

Figur 4-4: Overordnet tilfredshed med kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA

N=180. 'Ved ikke'-svar er taget ud af analysen.

Sammenlignet med resultatet fra midtvejsevalueringen i 2019, hvor 55 havde besvaret spørgsmålet, er ovenstående et mere polariseret billede. Der er en stigning i andelen, der er meget tilfredse, på syv procentpoint, men samtidig også en stigning i andelen, der enten er mindre tilfreds eller slet ikke tilfreds, på ni procentpoint.

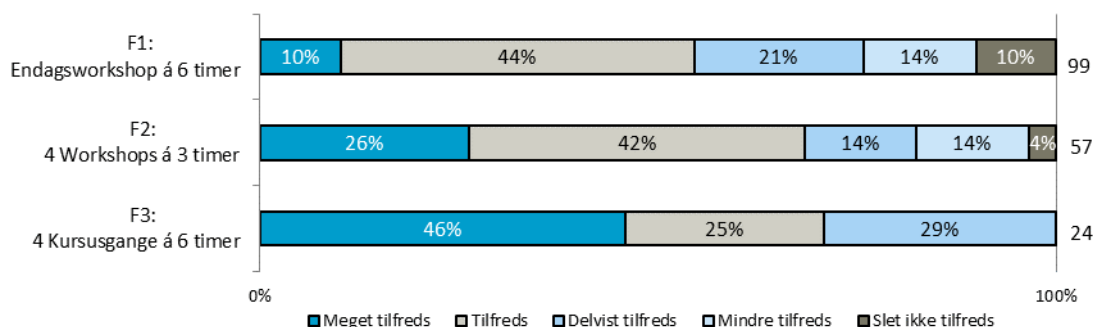
Et mere nuanceret billede af tilfredsheden fremgår af figuren nedenfor, hvor de tre kompetenceudviklingsformater (F1, F2 og F3) betragtes særskilt. Her viser figuren, at F3 er det format, hvor den største andel fagprofessionelle er tilfredse eller meget tilfredse (71 pct.). Der er samtidig ingen, som

¹³ Der er 251, der har gennemført målingen, men kun 188 af de 251 har i deres besvarelser angivet at have deltaget i kompetenceudviklingen ved VUDA, og har derved aktiveret spørgsmålene herom i skemaet. Det er ikke et retvisende billede, at 188 har deltaget i kompetenceudvikling, da forudsætningen for modtagelse af spørgeskemaet netop har været deltagelse i et kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Dette indikerer, at ikke alle deltagere har været bevidste om, hvad de har deltaget i.

¹⁴ Kategorien "Andet" dækker primært over VUC, men også 10. klasse og medarbejdere fra forvaltningen.

angiver at være mindre tilfredse eller slet ikke tilfredse med forløbet. Ved F2 angiver 68 pct. at være tilfredse eller meget tilfredse, men en større andel angiver også at være mindre tilfredse (14 pct.) eller slet ikke tilfredse (4 pct.). F1 er det format, hvor der er størst forskel på deltagerens tilfredshed. Omkring halvdelen (54 pct.) er tilfredse eller meget tilfredse med dagen, men der er samtidig en fjerdedel, der er mindre tilfredse (14 pct.) eller slet ikke er tilfredse (10 pct.) med forløbet.

Figur 4-5: Overordnet tilfredshed med kompetenceudviklingen ved VUDA efter formattype

Note: Tallet for enden af hver række angiver antal respondenter for hvert format.

De analytiske fund i figuren ovenfor indikerer på den ene side, at en væsentlig forklaring på **variationen i tilfredshed med kompetenceudviklingen ved VUDA følger de enkelte formater**. Denne pointe blev også fremhævet, men var mindre tydelig i midtvejsevalueringen. Der er ikke systematiske forskelle i tilfredsheden mellem ledere og fagprofessionelle, der har deltaget i kompetenceudviklingen.

Forskellene imellem de tre formater indikerer en tendens til, at **deltagerne er mere tilfredse jo mere omfattende kompetenceforløbene er, vurderet på den samlede varighed af forløbet**. Denne tendens synes at hænge sammen med, at de længere forløb giver mere tid til at orientere kompetenceudviklingen mere direkte mod den enkelte institution og deltagerens praksis og kontekst. Tid til refleksion over egen praksis og muligheden for en vekselvirkning mellem teori og øvelser rettet mod egen praksis er således nogle af de elementer, som de fleste interviewpersoner fremhæver som positive elementer ved forløbene F2 og F3. Det er her en interessant betragtning, at langt størstedelen af de fagprofessionelle, som har indgået i satspuljeinitiativets aktiviteter, jf. kapitel 3, har deltaget i mindre intensive aktiviteter, typisk af en dags varighed. Blandt andet har 276 fagprofessionelle deltaget i et F1-forløb, mens der samlet har været 223 fagprofessionelle på F2- og /eller F3-forløb. Dette kan indikere, at forløbene har været mest relevante og anvendelige for den mindre gruppe af fagprofessionelle, som har været på længerevarende forløb.

På tværs af de gennemførte interviews er der dog ikke nogen elementer, der entydigt udpeges som enten positive eller negative. Tværtimod er der variation i, hvordan kompetenceudviklingens forskellige elementer opfattes – både i relevans- og anvendelighedsmålingen og iblandt interviewpersoner. Herunder beskrives oplevelsen af kompetenceudviklingens forskellige elementer nærmere:

- En **løbende vekselvirkning imellem teoretiske input og øvelser samt refleksion over egen praksis har bidraget til en styrket omsætning** af ny viden til konkrete handlinger i deltagerens dagligdagspraksis. I relevans- og anvendelighedsmålingen er de refleksive dialoger og de praktiske øvelser de to elementer, som flest angiver at være tilfredse med kvaliteten af. Henholdsvis 78 pct. (refleksive dialoger) og 73 pct. (praktiske øvelser) angiver at være helt eller delvist enige i at være tilfredse med kvaliteten. Blandt de interviewede deltagere fremhæver størstedelen det også som positivt, når der er afsat god tid til at reflektere over egen praksis og arbejde med nye handlemåder, som kan afprøves og implementeres i praksis. Specifikt nævner flere, at øvelsen på F2 med at udarbejde eksperimenter til afprøvelse i praksis har været god til at overføre de teoretiske input til handlinger. En anden øvelse, der fremhæves positivt fra F3,

er 'vejen hjem', hvor deltagere fra samme institution sammen formulerer et fælles mål at arbejde videre henimod efter forløbets afslutning samt opstiller og visualiserer, hvilke skridt der er på vejen til det mål, de vil opnå. Nogle interviewpersoner giver dog også indtryk af, at der nogle gange har været for meget tid til at arbejde selv, og at arbejdet med nogle øvelser kun i mindre grad er blevet understøttet og guidet af de kursusansvarlige.

Jeg synes, det var godt tilrettelagt med evidensbaseret teori, forskning og rapporter, og så en god balance med en masse øvelser og opgaver, til at få prøvet det af på vores egen krop og med eleverne.

Underviser, erhvervsuddannelse

- **Kompetenceudviklingsforløbene giver anledning til at møde, videndele og sparre med kolleger og fagprofessionelle fra andre institutioner**, som arbejder med lignende udfordringer og mål. Dialogen med andre bidrager til at give nye perspektiver på egen praksis og giver indspark til, hvordan man både personligt og som institution kan handle anderledes. Flere interviewpersoner beskriver denne del som positiv. Omvendt udtrykker interviewpersoner i forløb, hvor de primært har været sammen med egne kolleger, at have manglet dette element af sparring og inspiration fra andre. Ligeledes har deltagere på forløb med meget få deltagere - helt ned til to i et enkelt tilfælde - været ærgerlige over den manglende mulighed for sparring.

Det var skidegodt og nogle rigtig gode dage; at møde nogle andre praktikere, der stod med samme problemstillinger fra andre ungdomsinstitutioner, og som man kunne spejle sig i. Det var ærgerligt, at vi ikke var flere, men det var nogle gode mennesker at lære at kende.

Medarbejder, ungdomsuddannelse

Det gør noget ved dynamikken, at vi ikke var flere. Det tager ligesom også lige toppen af gejsten. Jeg havde forventet, at der var flere fra andre skoler, det må jeg sige.

Leder, grundskole

- Et væsentligt element i kompetenceudviklingen er teoretiske oplæg til at give ny viden. Oplæggene knytter sig til de seks fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab, fx samtale om kontroversielle emner, uenighedsfællesskaber og kritisk tænkning eller forebyggelse af radikaliserings og negativ social kontrol. Deltagerne udtrykker **delte meninger om kvaliteten af de teoretiske oplæg**. I relevans- og anvendelighedsmålingen er de teoretiske oplæg den del af kompetenceudviklingen ved VUDA, som deltagerne har mest forskellig oplevelse af. Imens 73 pct. er enten helt eller delvist enige i at være tilfredse med kvaliteten af oplæggene, er der samtidig 19 pct., der er delvist eller helt uenige heri. Denne variation kommer også til udtryk blandt interviewpersoner, hvor nogle fremhæver oplæggene som **inspirerende** og beskriver vigtigheden af dem som et **spejl til at sætte op foran egen praksis for at se nye handlemuligheder**. Andre giver udtryk for, at **niveauet af de teoretiske oplæg nogle gange har været for lavt**, og at de har savnet mere evidensbaseret viden i forløbet. Interviewene viser, at dette særligt gør sig gældende, når oplæggene ikke er tænkt sammen med deltagerens hverdag. Institutionerne oplever meget forskellige udfordringer og behov i deres hverdag, og det har varieret, i hvilken grad de teoretiske oplæg hænger sammen med disse. Dette kan også være en af årsagerne til den lavere tilfredshed med F1-forløbet, da der her er mindre tid til at tilpasse det teoretiske indhold til den enkelte institution. Tilfredsheden med de teoretiske oplæg er således også lavere blandt F1-deltagere, hvor 66 pct. er helt eller delvist enige i at være tilfredse med kvaliteten af oplæggene, imens 20 pct. er delvist eller helt uenige heri.

De to medarbejdere, jeg havde afsted på VUDA, syntes, niveauet var for lavt. De kunne godt have tænkt sig, at der var mere gods i det. Jeg kunne se, at det talte ind i det, vi arbejder med, men hvis det skulle have styrket mere, skulle det have talt mere sammen med vejledningsforløbet. [...] Jeg synes, det har været meget 'synsninger' fremfor evidensbaseret teori.

Leder, dagtilbud

- Deltagerne udtrykker også **deltede meninger om, i hvilken grad kompetenceudviklingsforløbet har givet dem konkrete redskaber** til at arbejde med emner inden for demokrati og medborgerskab. Nogle interviewpersoner fremhæver det som en styrke, at forløbene har givet dem konkrete redskaber, de har kunnet bruge direkte ind i deres praksis. Andre har derimod svært ved at pege på konkrete redskaber, de har fået med fra forløbet, og nogle interviewpersoner giver udtryk for, at de godt kunne have ønsket sig flere redskaber, der kunne anvendes i praksis. Forskellene **synes i høj grad at skyldes de forskellige rammer og formål med de tre forskellige formater af kompetenceudviklingen**. Relevans- og anvendelighedsmålingen viser således store forskelle på tværs af de tre formater i tilfredsheden med kvaliteten af nye redskaber. På F3 er langt størstedelen (86 pct.) helt eller delvist tilfredse, på F2 72 pct., imens det på F1 er 61 pct. Denne forskel er ikke overraskende, da F1 som en dagsworkshop i mindre grad har fokus på at give konkrete redskaber. Ikke desto mindre synes det at være en af forklaringerne på, at F1 overordnet opleves mindre relevant og anvendeligt af deltagerne end de to andre formater. Det er også værd at bemærke, at der siden midtvejsevalueringen i juli 2019 på tværs af formater har været **en lille positiv udvikling i deltagerne oplevelse af at få konkrete redskaber** med fra kompetenceudviklingsforløbene. Dette kan muligvis hænge sammen med, at flere materialer er blevet gjort tilgængelige på emu.dk.

Rigtig spændende, og ligesom alt andet teori, så er udfordringen, hvordan vi får ført det ud i livet på vores skole med den virkelighed, vi befinder os i. Der synes jeg, at de materialer, vi har fået, og hæfterne med konkrete øvelser, har været rigtig gode.

Lærer, gymnasium

- På tværs af de interviewede fagprofessionelle er der en positiv holdning til **undervisernes engagement, fleksibilitet og evne til at lytte til deltagerne**. Der er stor tilfredshed, når underviserne har formået at tilpasse forløbet til deltagerne behov og praksis. Flere nævner her, at underviserne særligt på F2 og F3 har været gode til at justere de enkelte kursusdages program efter, hvor langt deltagerne har været i forhold til afprøvning af handlinger i praksis. Flere nævner også, at underviserne har formået at sadle om, hvis deltagerne ikke havde forberedt sig forud for dagen.

4.2.3 Oplevelse af inspirationsforløbene

Rambølls evaluering af satspuljeinitiativet har haft fokus på de helhedsorienterede udviklingsforløb ved læringskonsulenterne og kapacitetsopbygningen af fagprofessionelle, herunder særligt kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA. Inspirationsforløbene, der er udmøntet som fem landsdækkende konferencer, har ikke været et fokus, da der har været en mindre forventning til transfer af viden til praksis grundet den lavere intensitet af inspirationsforløbene. STUK har dog på egen hånd indsamlet viden om deltagerne tilfredshed umiddelbart efter konferencerne. Her har fokus været på, om indholdet var relevant for deltagerne, og om de fik inspiration, metoder, viden eller redskaber, de kunne arbejde videre med.

Kvaliteten af de indsamlede data er i flere henseender mangelfuld. Dette skyldes hovedsageligt, at data har et format, hvor det ikke er muligt at se den enkelte respondents svar på de forskellige spørgsmål, men kun *fordelingen* af svar på det enkelte spørgsmål. Det er derfor ikke muligt fx at lave krydsanalyser, der kan give indblik i, hvad der har betydning for deltagerne oplevelse af dagen. Derudover er der på tværs af de forskellige konferencer brugt forskellige spørgsmålsformuleringer

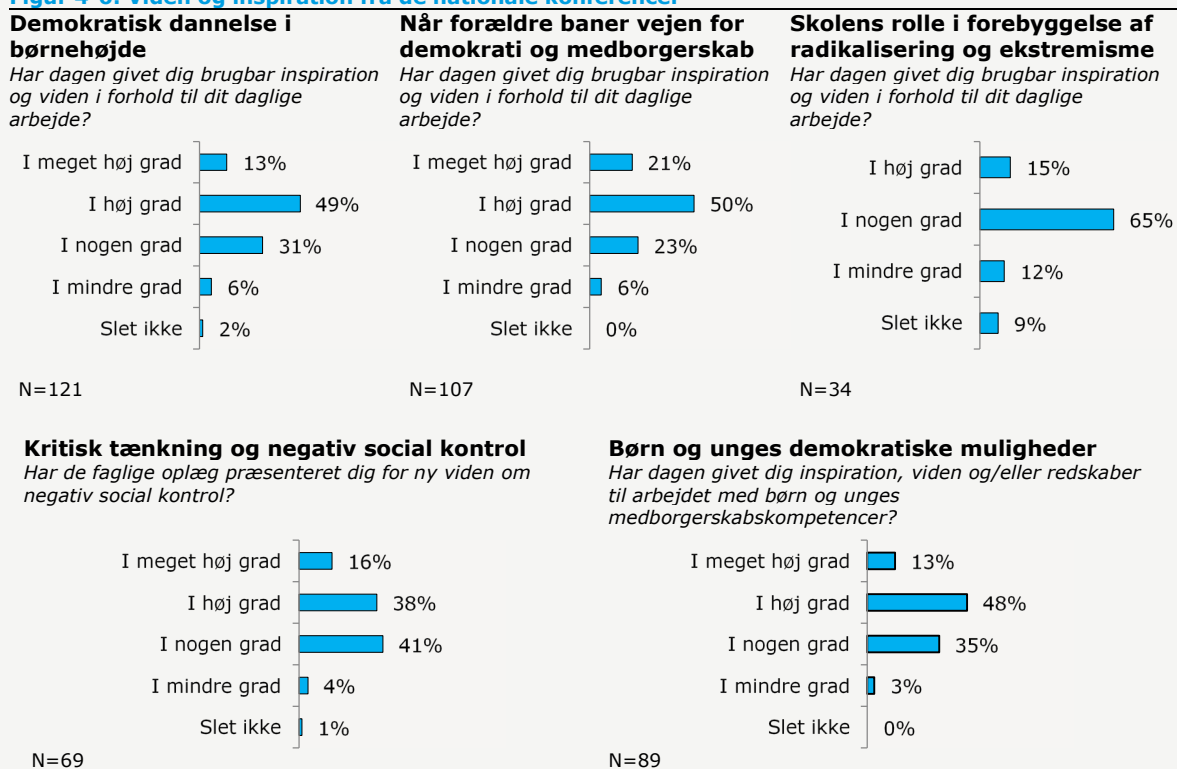
og svarkategorier, hvilket gør det vanskeligt at sammenligne deltagerne på tværs af konferencer. Resultaterne af tilfredshedsmålingen er kort beskrevet i boksen herunder.

Boks 4-1: Oplevelse af inspirationsforløbene

Oplevelse af landsdækkende konferencer

Figuren herunder viser et samlet billede af, i hvilken grad deltagerne på de landsdækkende konferencer har oplevet, at dagene har givet dem inspiration og viden. Der er på tværs af konferencedagene ikke stillet de samme spørgsmål til deltagerne, hvorfor resultaterne for hver conference rapporteres separat.

Figur 4-6: Viden og inspiration fra de nationale konferencer

Note: Svar fra samme conference, der er afholdt på forskellige dage og steder, er slået sammen.

Overordnet oplever hovedparten af deltagerne på alle konferencerne, at de enten i høj eller meget høj grad har fået viden og inspiration, som de kunne tage med hjem og arbejde videre med. Undtagelsen herfra er: 'Hvad er skolens rolle i forebyggelse af radikalisering og ekstremisme', hvor 65 pct. kun svarer i nogen grad. Det er dog værd at bemærke, at svarskalaen for evalueringen af denne conference er anderledes end for de øvrige, idet der kun er fire i stedet for fem svarkategorier. Kun en meget lille andel af deltagerne på konferencerne giver udtryk for, at de slet ikke eller i mindre grad fik noget ud af konferencen.

Deltagerne har også givet kvalitative input til, hvad de oplevede som særligt udbytterigt. Deltagerne på konferencen 'Når forældre baner vejen for demokrati og medborgerskab' fremhæver specielt oplæg af Özlem Cekic og Thomas Nordahl som værende yderst relevante, mens nogle af deltagerne ikke følte, at netværksdelen levede op til deres forventninger. Deltagerne på 'Demokratisk dannelse i børnehøjde' roser specielt oplæggene og oplægsholderne, mens deltagerne gerne havde haft mere tid til de forskellige workshops.

På tværs af konferencerne angiver nogle deltagere, at de savnede mere praksisrettede og anvendelsesorienterede oplæg. På konferencen om 'Kritisk tænkning og negativ social kontrol' kvitterer flere deltagere dog også for netop præsentation af materialer og metoder til anvendelsen i praksis.

4.3 Samlet vurdering af forløbenes relevans og anvendelighed

Som afslutning på dette kapitel kan det overordnet konkluderes, at **de helhedsorienterede udviklingsforløb med vejledning ved læringskonsulenter og kompetenceudvikling ved VUDA hovedsageligt er blevet oplevet som relevante og anvendelige.**

Vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne opleves især relevante og anvendelige af de deltagende institutioner. Deltagerne begrundede dette med, at læringskonsulenterne kommer tæt på den enkelte institutions praksis, og de på denne måde kan skræddersy vejledningen efter den enkelte institutions erfaringer, mål og udfordringer.

Flertallet af deltagerne i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA er tilfredse med forløbet, men der er dog en stor variation i oplevelsen af forløbets relevans og anvendelighed. Denne variation synes i høj grad at følge af forskelle i oplevelsen af kompetenceudviklingsformaterne (F1, F2 og F3). Der er en klar tendens til, at formater af længere varighed opleves mere relevante og anvendelige. Dette skyldes særligt, at de længere formater giver mulighed for at tilpasse forløbet til deltagerens kontekst, giver større mulighed for at få konkrete redskaber samt en vekselvirkning imellem teoretisk input og muligheden for at prøve nye ting af i egen praksis.

Inspirationsforløbene er ikke i fokus for denne evaluering, men STUK's egen spørgeskemaundersøgelse tegner overordnet et billede af, at hovedparten af deltagerne oplever at have fået viden og inspiration med fra de landsdækkende konferencer.

5. UDBYTTE OG OMSÆTNING I PRAKSIS

Dette kapitel fokuserer på, hvordan de fagprofessionelle fra forskellige typer af institutioner har oplevet udbyttet af deltagelse i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Evalueringens fokus er i denne sammenhæng på de fagprofessionelle, der har deltaget i vejledningsforløb med læringskonsulenter og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA.

Kapitlet skal konkret bidrage til at vurdere, hvorvidt satspuljeinitiativet bidrager til en styrkelse af fagprofessionel praksis. I det omfang, det er muligt, belyser kapitlet, hvorvidt satspuljeinitiativet bidrager til forandringer i praksis, der er med til at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol. På denne vis bidrager kapitlet også med en indikation af, om satspuljeinitiativets ene formål – at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol gennem en styrkelse af den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser – er realiseret.

Kapitlet er baseret på kvantitative analyser af data fra før- og eftermålinger af de fagprofessionelles praksis samt kvalitative data fra gennemførte casebesøg på udvalgte institutioner.

KAPITLETS HOVEDPUNKTER

- Evalueringen viser samlet set, at satspuljeinitiativet har bidraget til en styrkelse af den fagprofessionelle praksis. Konkret er de forventede forandringer på kort sigt nået. Satspuljeinitiativets tiltag har således medvirket til en positiv, statistisk signifikant udvikling i de fagprofessionelles oplevede viden og handlekompetencer knyttet til arbejdet med demokrati og medborgerskab.
- Hvad angår de forventede resultater på mellemlang sigt, indikerer evalueringen ligeledes en positiv udvikling i de fagprofessionelles oplevelse af praksis, af de læringsfællesskaber, som børn og unge indgår, samt af relation til børn og unge. Udviklingen er dog mindre markant end for resultaterne på kort sigt. Dette er forventeligt på nuværende tidspunkt i satspuljeinitiativets projektperiode.
- Evalueringen af forandringer på mellemlang sigt indikerer, at satspuljeinitiativet potentielt kan have en positiv betydning for børn og unge, men at denne, forventeligt, ikke er manifesteret på nuværende tidspunkt i projektperioden.
- I forhold til satspuljeinitiativets overordnede formål om at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol gennem en styrkelse af den fagprofessionelle praksis indikerer evalueringen, at dette er delvist realiseret. Der er positive indikationer ved den foreløbige ændring i den fagprofessionelle praksis, som på længere sigt kan føre til ændringer for børn og unge.

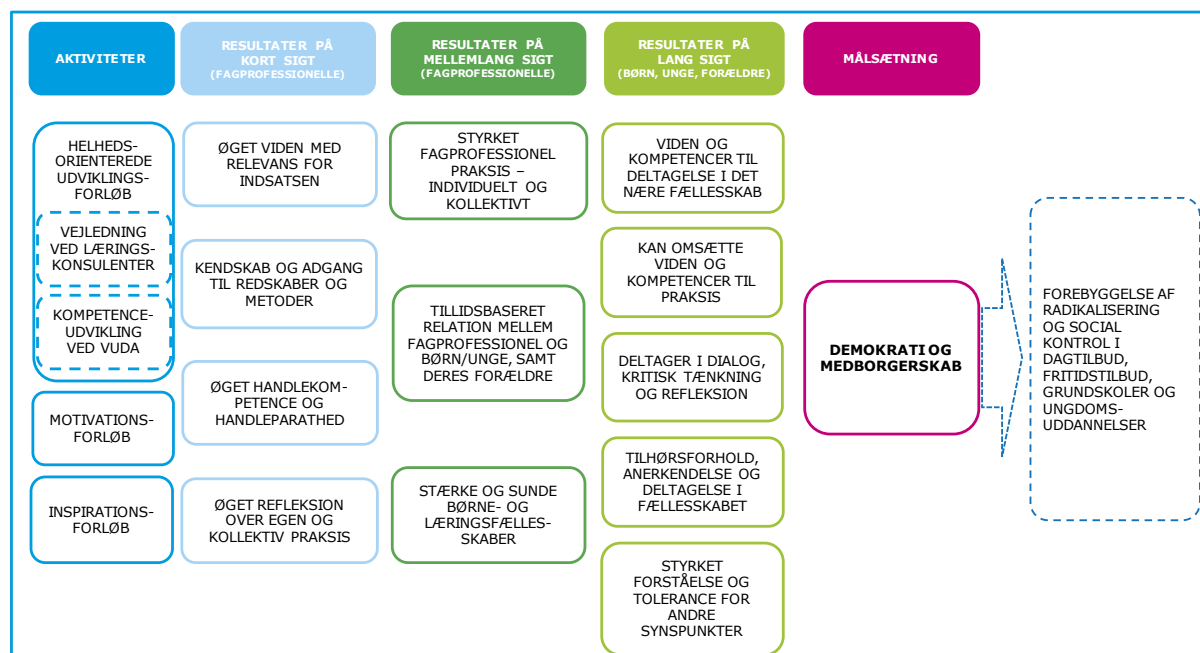
Der er flere relevante opmærksomhedspunkter i henhold til kapitlets data- og analysegrundlag. 300 deltagere har besvaret førmålingen, hvilket giver en svarprocent på 61 pct. Førmålingen spørger til viden, handlekompetencer og praksis i forhold til at arbejde med demokrati og medborgerskab og blev udsendt til alle deltagere i kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA inden forløbets opstart. Ud af disse deltagere har 148 af dem også besvaret en eftermåling omtrent tre måneder efter afslutningen af deres sidste forløb ved VUDA. Det betyder, at 30 pct. af alle deltagere i et kompetenceudviklingsforløb ved VUDA har besvaret både før- og eftermålingen. Dette må karakteriseres som et større frafald. Årsagerne hertil varierer. Nogle deltagere har skiftet job i mellemtiden, mens andre fortæller, at selvom de var tilmeldt aktiviteterne og besvarede førmålingen, endte de med ikke at deltage alligevel.

I forhold til datas repræsentativitet viser en analyse, at der ikke er afgørende forskelle i baggrunds-karakteristika, herunder institutionstype, stillingsbetegnelse og køn, samt hvorvidt respondenter har været en del af institutionens styregruppe, mellem de deltagere, der har besvaret eftermålingen, og de 300 deltagere, der kun har besvaret førmålingen. Det tyder på, at datagrundlaget for analysen er repræsentativt for de 300 deltagere i satspuljeinitiativets kompetenceudviklingsforløb, der har besvaret førmålingen. Det er imidlertid ikke muligt at teste, i hvilken grad besvarelsene er repræsentative for dem, der ikke har besvaret en førmåling, da de relevante baggrundsdata for disse deltagere ikke er tilgængelige. Det er derudover ikke muligt at vurdere endegyldigt, om der i data-grundlaget er en positivitetsbias, hvor de deltagere, der er mest positive over for deres forløb, også er mere tilbøjelige til at besvare eftermålingen.

5.1 Satspuljeinitiativets forandringsteori

Satspuljeinitiativets forventede resultater er illustreret i nedenstående forandringsteori. Det over-ordnede formål med initiativet er som bekendt at *styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol*, hvilket er afspejlet i forandrings-teoriens forventede resultater på lang sigt. Dette skal ske gennem en styrkelse af den fagprofessionelles praksis i dagtilbud, skoler, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser.

Figur 5-1: Forandringsteori for satspuljeinitiativet

Virkningsevalueringen har, som nævnt, til formål at belyse forandringer for de fagprofessionelle samt forandringer for børn og unge. Det primære fokus i evalueringen er dog lagt på forandringerne for de fagprofessionelle, da det inden for evalueringsperioden ikke er forventeligt at kunne påvise resultater på lang sigt for børn og unge. Det er dog hensigten med evalueringen at vurdere, om det er sandsynligt, at ændringer i den fagprofessionelle praksis har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft. For at understøtte denne vurdering har det været intentionen i undersøgelsen at indsamle kvalitative data blandt børn og unge, hvilket dog kun har været muligt i et begrænset omfang grundet COVID-19. På den baggrund hviler vurderingen af satspuljeinitiativets bidrag til at styrke børn og unges modstandskraft primært på de fagprofessionelles oplevelser. Dataindsamlingen blandt børn og unge har taget udgangspunkt i dilemmaspejlet 'Holdninger på spil', hvor de tematiske refleksionsspørgsmål er blevet brugt som redskab til at afdække virkning og relevans af de fagprofessionelles brug af satspuljeinitiativet målrettet børn og unge.

I det følgende gennemgås de analytiske fund vedrørende satspuljeinitiativets virkning, specifikt af de helhedsorienterede udviklingsforløb, herunder vejledning ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA. Det er vigtigt at have *in mente*, at de analytiske resultater først og fremmest omhandler de fagprofessionelle, som har deltaget i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Det er ikke muligt at lave en konkret vurdering af, om deltagernes udbytte har forgrenet sig blandt kolleger, der ikke har deltaget i aktiviteterne. De kvalitative interviews indikerer en variation mellem institutionerne i forhold til, hvor bredt kapacitetsopbygningen opleves at være nået ud til den samlede medarbejdergruppe. Nogle institutioner oplever, at der udelukkende er sket en ændring for de fagprofessionelle, som har været en del af de helhedsorienterede udviklingsforløb. Andre institutioner beretter omvendt om en større praksisændring for hele institutionen.

De kvantitative resultater afrapporteres i det nedenstående som samlede resultater på tværs af de enkelte institutionstyper. Såfremt der er variationer målgrupperne imellem, er dette angivet.

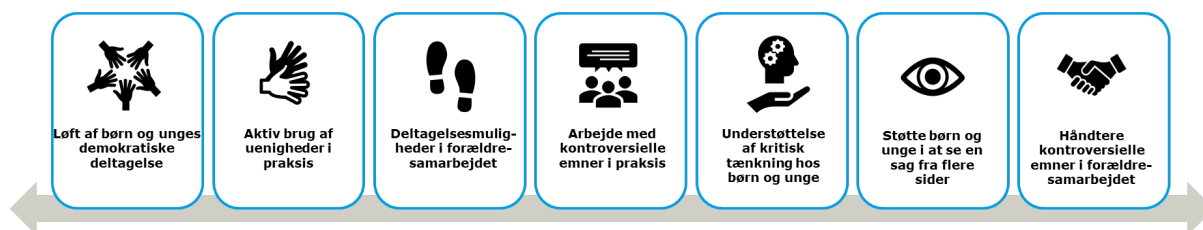
5.2 Forandringer på kort sigt

I det følgende beskrives analysens resultater koblet til de forventede forandringer for fagprofessionelle på kort sigt i forandringsteorien. Her er det konkrete forventningen, at satspuljeinitiativets aktiviteter skal bidrage til *øget viden, adgang til redskaber og metoder, øget handlekompetence samt øget individuel og kollektiv refleksion* blandt de fagprofessionelle.

5.2.1 Viden med relevans for indsatsen

Det første forventede resultat er, at de fagprofessionelle oplever at have *øget viden*, der knytter sig til satspuljeinitiativets fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab. Mere konkret er forventningen, at de fagprofessionelle opnår et tilstrækkeligt vidensgrundlag til, at de didaktisk og pædagogisk kan arbejde med bestemte emner i deres daglige praksis og derved kan understøtte børn, unge og forældre. Specifikt er de fagprofessionelle blevet spurgt ind til viden inden for syv forskellige områder. Disse er visualiseret i figuren herunder.

Figur 5-2: Operationalisering af fagprofessionelles viden om udvalgte områder

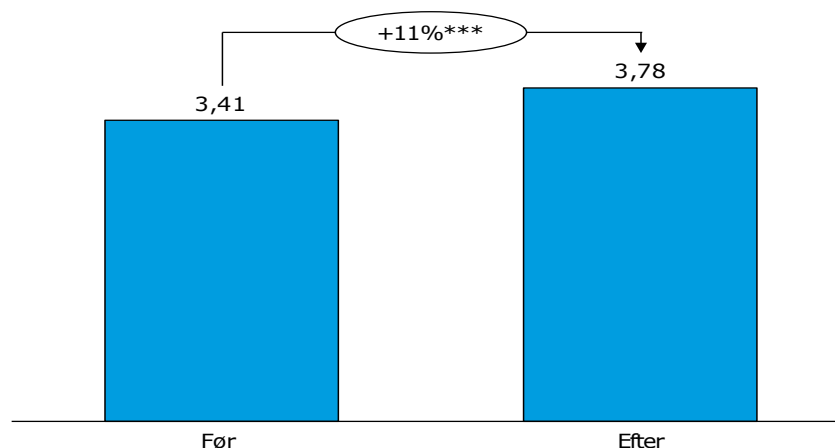

I evalueringen er der udarbejdet et samlet mål for, hvordan de fagprofessionelle oplever deres viden på området. Dette mål er bygget op om de syv ovennævnte områder, der afdækker de fagprofessionelles viden før og efter deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant¹⁵ udvikling fra før- til eftermålingen på 11 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **de deltagende fagprofessionelle oplever at have en øget viden** om arbejdet med demokrati og medborgerskab. Udviklingen på 11 pct. vurderes at være en stor ændring¹⁶ i de fagprofessionelles oplevelse af eget vidensniveau.

¹⁵ Der er anvendt 95 pct. konfidensniveau. Statistisk signifikans angiver, at den fundne forskel fra før- til eftermåling med minimum 95 pct. sandsynlighed er forskellig fra 0. Med andre ord, at den fundne forskel med stor sandsynlighed er udtryk for en reel stigning og ikke udtryk for tilfældige forskelle i målingerne.

¹⁶ Én måde at beskrive størrelsen af ændringen er ved Cohens D, der er et standardiseret mål, der angiver, hvor mange standardafvigelser gennemsnittet har rykket sig fra før- til eftermålingen. Som tommelfingerregel kan Cohens D på 0,2 betragtes som en lille ændring, 0,5 som en middel ændring og 0,8 som en stor ændring. Det er dog vigtigt samtidig at have øje for konteksten i vurderingen af ændringens størrelse. Her er Cohens D på 0,59 – og i nærværende kontekst vurderer vi, at en ændring fra ca. 0,6-0,8 er en stor ændring.

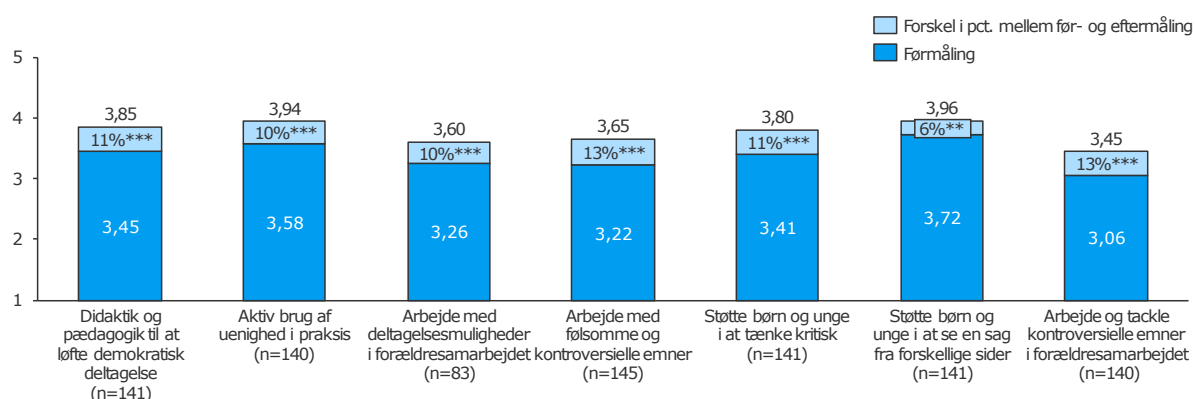
Figur 5-3: Samlet forandring i de fagprofessionelles oplevede viden

Note: N=140. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om viden, hvor 1 udtrykker laveste grad af selvurderet viden, og 5 udtrykker den højeste grad.

Når vi ser nærmere på de enkelte temaer, som de fagprofessionelle er blevet spurgt ind til, viser de kvantitative analyser en ligeligt fordelt udvikling på tværs af de syv områder, der i alle tilfælde er statistisk signifikant. Dette er illustreret i figuren nedenfor.

Figur 5-4: Udvikling i oplevet viden opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad.

Den positive udvikling, som ses i den kvantitative analyse, er også afspejlet i de gennemførte kvalitative casebesøg. Samlet vidner erfaringerne herfra om, at langt størstedelen af de fagprofessionelle oplever at have fået ny viden inden for de områder, de har været i berøring med i de helhedsorienterede udviklingsforløb. Denne betragtning gælder både for deltagere i vejledning ved læringskonsulenterne og i kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA.

På tværs af de kvalitative interviews peger flere ledere og fagprofessionelle endvidere på, at de især har tilegnet sig viden om, hvordan man kan inddrage børn og unge mere konkret i hverdagens demokratiske beslutninger og processer. Flere beskriver, hvordan projektet har været med til at give dem en 'aha-oplevelse' i forhold til demokrati for og inddragelse af børn og unge. Dette er også afspejlet i de kvantitative analyser, hvor der er en signifikant positiv udvikling på 11 pct. i de fagprofessionelles oplevede viden om det didaktiske og pædagogiske arbejde med at løfte børns og unges demokratiske deltagelse.

Vi tænkte børnedemokrati inden, men det at være kritisk tænkende og at give børnene mulighed for at være kritisk tænkende, har vi ikke givet plads til inden. Men nu har vi netop øje for, at demokrati handler om, at det ikke altid er flertallet, der bestemmer, men at man også kan have andre måder at være medinddragende på.

Leder, dagtilbud

Jeg vil sige, at jeg har fået et andet tankesæt, og jeg tænker mere over, hvordan man kan få eleverne med og få dem til at være en del af et fællesskab. Det er en anden måde at tænke elevinddragelse på, mere konkret, det kan være små ting. Det kan være fredagscafeer og at spørge eleverne, om de kan lave det. Og være mere åben omkring deres forslag.

Underviser, ungdomsuddannelse

For flere af deltagerne gælder det dog, at de har vanskeligt ved at specificere, hvilken viden de har opbygget. Deltagerne peger i stedet på, at deres vidensniveau er øget mere bredt inden for det samlede område af demokrati og medborgerskab. Det bliver fremhævet, at både vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA har bidraget til en øget bevidsthed og opmærksomhed på deres egen praksis i relation til de præsenterede emner. I tilknytning hertil skal det påpeges, at kompetenceudviklingsforløbene for en del af de medvirkende interviewpersoner ligger længere tilbage i tid. De oplever derfor at have svært ved at huske, hvilken viden de blev præsenteret for. Dette gør sig gældende både i interviews gennemført i forbindelse med midtvejs- og slutevalueringen.

Vi har fået viden, og vi er blevet klogere. Jeg tænker konkret, at alle medarbejderne har været igennem endagsworkshopen, og der har der været positive tilbagemeldinger. Når det kommer fra undervisere, så har de som regel manglet det i en praksis. Der har de fået viden og drøftelser og metoder til at gøre noget med.

Leder, ungdomsuddannelse

Bare det, at vi er begyndt at snakke om det, det justerer allerede noget. Så er vi allerede i gang. Jeg kan også høre, at vi siger til hinanden, nu prøver vi at lade dem bestemme. Jeg tror, at vi får en øget opmærksomhed på det.

Pædagog, dagtilbud

5.2.2 Kendskab og adgang til relevante redskaber og metoder

Det andet forventede resultat omhandler de fagprofessionelles kendskab til redskaber og metoder rettet mod at styrke børn og unges medborgerskab, demokratiske deltagelse, kritiske tænkning samt til at skabe dialog om kontroversielle emner. Specifikt har evalueringen fokus på redskaber og metoder, der kan understøtte de fagprofessionelles arbejde inden for seks forskellige områder. Dette er visualiseret i figuren nedenfor.

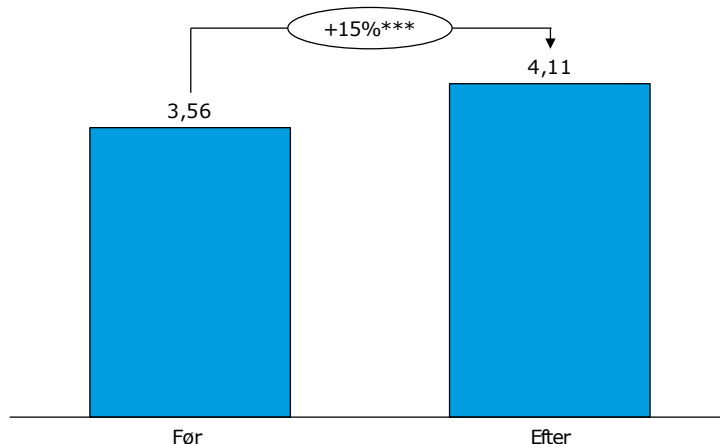
Figur 5-5: Operationalisering af fagprofessionelles kendskab til relevante redskaber og metoder

Ud fra ovennævnte områder er der udarbejdet et samlet mål for, hvordan de fagprofessionelle oplever deres kendskab til redskaber og metoder på området. Som figuren herunder viser, er der sket

en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 15 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **satspuljeinitiativet har medvirket til at styrke de fagprofessionelles kendskab til redskaber og metoder** rettet mod arbejdet med demokrati og medborgerskab blandt børn og unge. Udviklingen på 15 pct. vurderes at være en stor ændring.¹⁷ i de fagprofessionelles kendskab til redskaber og metoder.

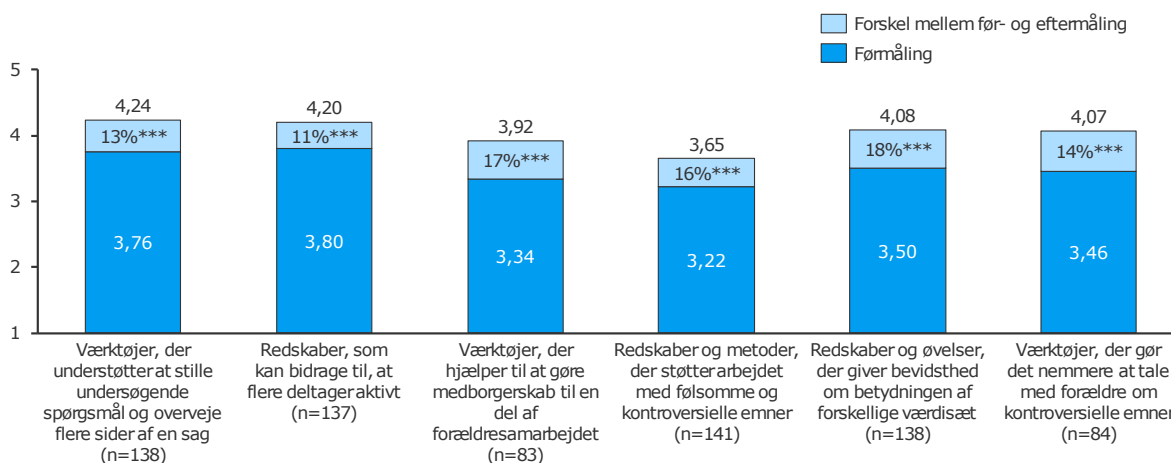
Figur 5-6: Samlet oplevet forandring i de fagprofessionelles kendskab til redskaber og metoder

Note: N=137. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om kendskab og adgang til redskaber, hvor 1 udtrykker laveste grad af selvvalueret kendskab og adgang til redskaber, og 5 udtrykker den højeste grad.

I figuren nedenfor er udviklingen opdelt på de enkelte områder. Her viser de kvantitative analyser, at udviklingen særligt gælder, at de fagprofessionelle oplever at have kendskab til redskaber, der giver bevidsthed om betydningen af forskellige værdisæt (18 pct.) og til at gøre medborgerskab til en del af forældresamarbejdet (17 pct.). Sidstnævnte er kun målt for dagtilbud og grundskoler.

Figur 5-7: Udvikling i oplevet kendskab og adgang til redskaber opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) helt uenig, (2) delvist uenig, (3) hverken enig eller uenig, (4) delvist enig og (5) helt enig.

I de kvalitative interviews peger flere ledere og fagprofessionelle på tværs af institutionstyper på en række konkrete redskaber og metoder, som de anvender i egen praksis. Flere fremhæver fx hæfter med konkrete undervisningsforløb og øvelser udviklet af VUDA, som deltagerne har modtaget i det helhedsorienterede udviklingsforløb. Hæftet bliver beskrevet som et godt og let anvendeligt opslagsværk, der kan anvendes som et konkret handlingsanvisende og 'hands-on'-redskab til inspiration i det videre arbejde i praksis.

¹⁷ Cohens D= 0,62.

Ligeledes peger flere fagprofessionelle og ledere på, at de har fået konkrete metoder til at arbejde med særligt uenighedsfællesskaber blandt børn og unge. På grundskoler og ungdomsuddannelser fremhæves de to dilemmaspil 'Demokratispillet' og 'Holdninger på spil', som læringskonsulenterne har udviklet i samarbejde med Pluss. Deltagerne oplever, at spillene hjælper til at aktivere eleverne og skabe et alternativt forum for at arbejde med både følsomme emner og uenighedsfællesskaber. Dette er også afspejlet i de kvantitative målinger, som viser en positiv, statistisk signifikant udvikling på 16 pct. i de fagprofessionelles oplevede kendskab til redskaber og metoder, der kan støtte arbejdet med følsomme og kontroversielle emner.

Det med at dyrke uenighedsfællesskaberne, det havde vi ikke øje på før. Det, at vi skal understøtte det og sige, at det er okay, at vi synes noget forskelligt, det er nyt.

Leder, dagtilbud

Jeg har prøvet dilemma- og holdningsspil, som vi fik præsenteret med læringskonsulenterne, og det har eleverne taget godt imod. Det har givet et fundament for og nogle værktøjer til at håndtere de emner, og eleverne syntes, det var sjovt at ytre deres holdninger gennem de øvelser.

Underviser, grundskole

De kvantitative analyser viser endvidere, at der er en signifikant positiv udvikling på 13 pct. i de fagprofessionelles oplevelse af kendskab til konkrete værktøjer, som kan understøtte, at børn og unge lærer at stille undersøgende spørgsmål og overveje flere sider af en sag. I de kvalitative interviews fortæller flere deltagere sammenhængende, at de har fået kendskab til forskellige dialogredskaber, som kan anvendes både i uformelt og formelt format, fx i daglige samtaler med børnene eller til skole-hjem-samtaler. For sidstnævnte har en grundskole udviklet et dialogredskab til afholdelse af en demokratisk skole-hjem-samtale. Heri er det elevens ansvar at præsentere og facilitere samtalen med hjælp fra den deltagende lærer. Dette betyder, at eleverne får større ejerskab over faglige og sociale mål, fordi de selv skal reflektere over deres læring og den efterfølgende dialog, der tages op til skole-hjem-samtalen.

5.2.3 Handlekompetencer og handleparathed

I forandringsteorien er det også forventningen, at de fagprofessionelle opbygger øgede handlekompetencer og handleparathed, som understøtter, at de kan omsætte viden og redskaber i praksis. Konkret har evalueringen fokus på handlekompetence inden for syv forskellige områder:

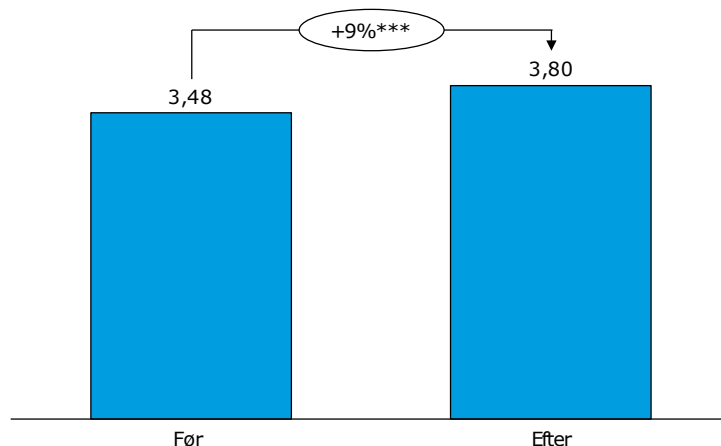
Figur 5-8: Operationalisering af fagprofessionelles handlekompetencer og handleparathed

Som i foregående afsnit konstituerer de syv ovennævnte områder et samlet mål for de fagprofessionelles oplevelse af at have handlekompetence og handleparathed før og efter deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Som figuren herunder viser, er der set en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på ni pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **satspuljeinitiativet har bidraget til øgede handlekompetencer og handleparathed**. Udviklingen vurderes at være betydelig¹⁸, omend mindre end ændringen i oplevet viden og kendskab samt adgang til redskaber.

¹⁸ Cohens D=0,52.

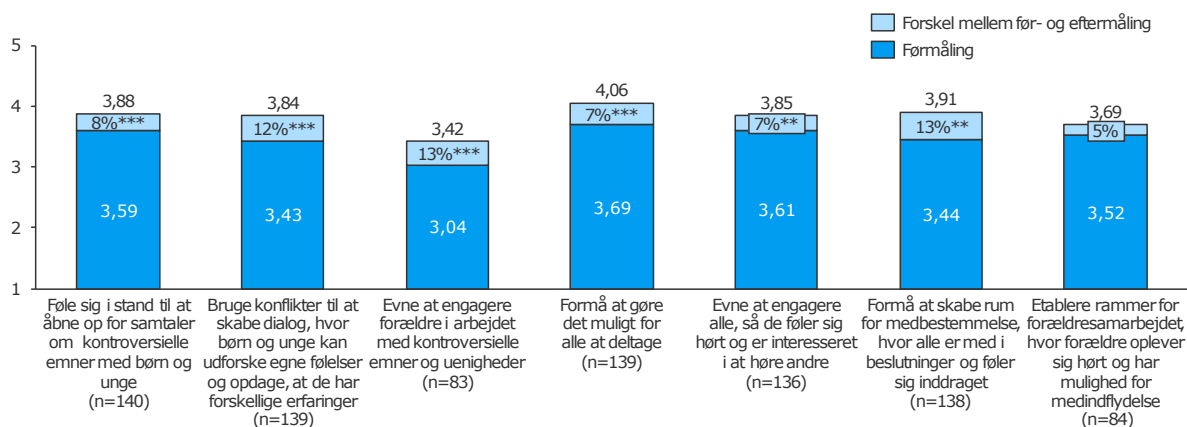
Figur 5-9: Samlet oplevet forandring i de fagprofessionelles handlekompetence og handleparathed

Note: N=135. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om handlekompetence, hvor 1 udtrykker laveste grad af selvurderet handlekompetence, og 5 udtrykker den højeste grad.

I figuren nedenfor er udviklingen opdelt på de enkelte områder. Som figuren viser, er udviklingen særlig stor i oplevelsen af at have kompetencer til at engagere forældrene i arbejdet med kontroversielle emner og uenigheder. Her viser analyserne en statistisk signifikant udvikling på 13 pct. Sammenhængende peger de kvalitative interviews på, at flere fagprofessionelle oplever større selv-tillid og tro på egne evner. Det betyder, at de oplever forældrerelationen som mindre grænseover-skridende og har mod på at tage svære samtaler med forældrene. Der er ligeså en betydelig udvikling i de fagprofessionelles oplevelse af egne evner til at skabe rum for medbestemmelse (13 pct.) og at bruge konflikter til at skabe dialog (12 pct.).

Figur 5-10: Udvikling i oplevet handlekompetence opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad.

Vi har fået noget viden og noget selvtillid til at tage udfordringerne op og til at italesætte nogle vanskeligheder og turde at stå foran nogle mennesker, der synes noget andet. Vi tør stå ved, at vi vil nogle bestemte værdier, som at vi skal være tolerante alle sammen og have mere dialog i undervisningen.

Underviser, grundskole

Der har været undervisere, der var utrygge ved at gå ind i diskussioner med eleverne og forældrene. Så det, at vi har fået nogle redskaber, har gjort, at vi er blevet klædt bedre på til at imødekomme nogle af de her problematikker og få en dialog om det.

Underviser, grundskole

Flere fagprofessionelle nævner endvidere, at de med afsæt i den styrkede tro på egne evner i højere grad er villige til at tage stilling til forskellige problemstillinger og handle herpå. Enkelte af de fagprofessionelle, som oplever specifikke udfordringer med fx negativ social kontrol, fortæller, at de "tør gå skridtet videre end bare brandslukning". Konkret giver de fagprofessionelle udtryk for, at de i højere grad end tidligere følger op på konflikter og går i dialog med de involverede børn og unge. De kvantitative resultater viser i den sammenhæng, at de fagprofessionelle samlet oplever en positiv, statistisk signifikant udvikling på otte pct. i deres evne til at kunne åbne op for samtaler om vanskelige og kontroversielle emner med børn og unge.

Et større ansvar for, hvordan klasserummet fungerer. Måske også en bedre evne til at tage nogle af de svære ting op og ikke bare pakke det hele ind. Det er jeg blevet noget mere skarp på – også mere skarp på, at ting ikke bare må stå til. Hvordan skaber vi rum for holdninger, som man ikke vil rumme, men skal rumme. Det er vigtigt, at de får talt om det her.

Underviser, ungdomsuddannelse

I de kvalitative interviews tilskrives oplevelsen af at turde og at kunne handle i konfliktfyldte situationer i høj grad vejledningsforløbene ved læringskonsulenterne. De fagprofessionelle nævner i denne forbindelse, at læringskonsulenterne har kunnet guide i forhold til helt konkrete situationer eller individer. Ligeså har muligheden for at følge op på specifikke problemstillinger medvirket til, at de fagprofessionelle i højere grad har følt sig ansvarlige for og forpligtede til at handle på konkrete situationer.

5.2.4 Individuel og kollektiv refleksion over egen praksis

Fjerde og sidste kortsigtede mål i forandringsteorien relaterer sig til de fagprofessionelles evne til at reflektere over praksis. Dette er konkret anskuet i to dele, hvor refleksionen på den ene side går på refleksion over egen praksis, og på den anden side vedrører den kollektive refleksion i personalegruppen. Den individuelle refleksion er operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren nedenfor. Under hvert område har deltagerne specifikt forholdt sig til deres refleksion i forhold til de fokusområder i arbejdet med demokrati og medborgerskab, de har fokuseret på i vejledningsforløbet ved læringskonsulenterne.¹⁹

¹⁹ De seks fokusområder: 1) Arbejde med demokrati, medborgerskab og fællesskab samt kendskab til valg og rettigheder, 2) kritisk tænkning, 3) redskaber til dialog om følsomme og vanskelige emner, 4) forældresamarbejde, 5) undgå marginalisering af elever eller elevgrupper og 6) fagprofessionelles handlemuligheder ved bekymring for radikaliserings eller negativ social kontrol.

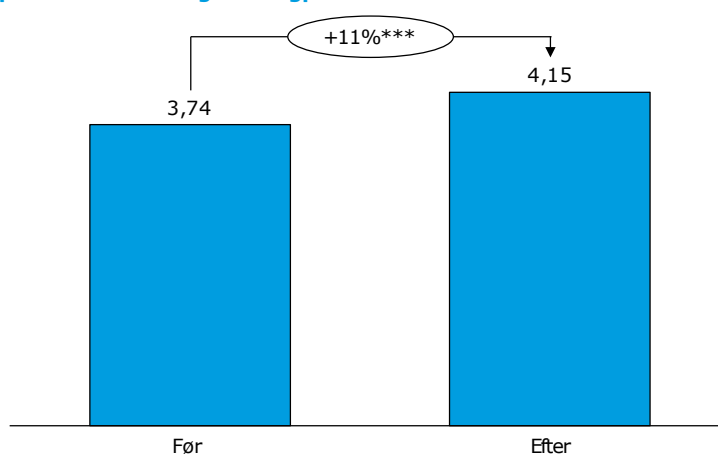
Figur 5-11: Operationalisering af fagprofessionelles individuelle refleksion over egen praksis

I forlængelse af dette er det relevant at nævne, at flere respondenter *ikke* har angivet det samme fokusområde i før- og eftermålingen. Dette kan skyldes, at deltagernes fokusområde har ændret sig undervejs, fordi de løbende gennem projektet er blevet gjort opmærksomme på nye og mere relevante tematikker. Ligeledes angiver langt størstedelen af respondenterne, at de har arbejdet med fokusområdet 'Demokrati og medborgerskab', hvilket kan indikere, at nogle respondenter kan have været i tvivl om, hvilket fokusområde de på deres institution har valgt at arbejde med, og derfor har valgt det mest generelle område.

De fire dele er samlet i et overordnet mål for fagprofessionelles egen refleksion før og efter deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Som figuren herunder viser, er der en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 11 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **satspuljeinitiativet har bidraget til en øget refleksion over egen praksis** for de fagprofessionelle, som har deltaget i aktiviteter under initiativet. Udviklingen på 11 pct. vurderes at være en stor ændring²⁰ i de fagprofessionelles refleksion over egen praksis. Det er her værd at bemærke, at det **særligt er fagprofessionelle fra dagtilbud og ungdomsuddannelser, der oplever en positiv udvikling**, mens den positive udvikling er lidt mindre blandt fagprofessionelle fra grundskoler og fritidstilbud.

Figur 5-12: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles individuelle refleksion

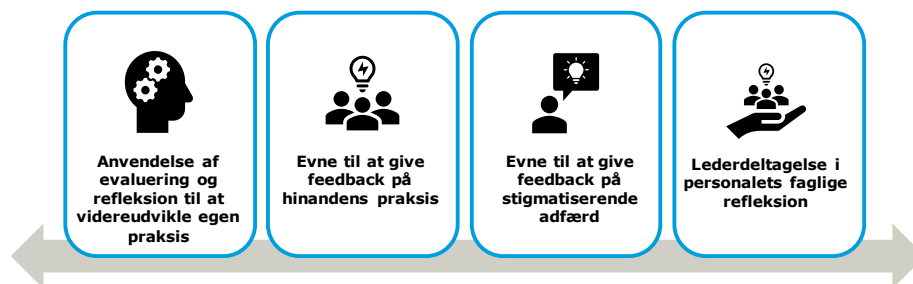

Note: N=99. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om refleksion over egen praksis, hvor 1 udtrykker laveste grad af selv vurderet refleksion, og 5 udtrykker den højeste grad. Mange respondenter har *ikke* angivet samme primære fokusområde i før- og eftermåling. Medtaget i gennemsnittet er respondenter, der har angivet samme fokusområde *eller* har angivet det primære fokusområde i eftermålingen som sekundært fokusområde i førmålingen.

Ligesom ved den individuelle refleksion er den kollektive refleksion operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren nedenfor. Under hvert område har deltagerne specifikt forholdt sig til den kollektive refleksion i forhold til det fokusområde, de har arbejdet med i vejledningsforløbet ved læringskonsulenterne.

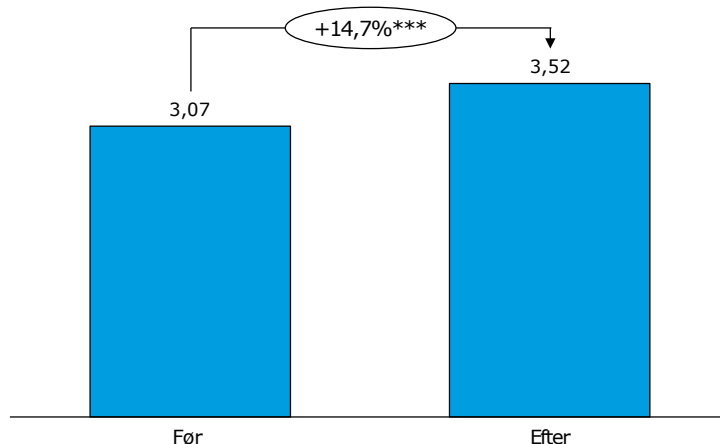
²⁰ Cohens D=0,59.

Figur 5-13: Operationalisering af fagprofessionelles kollektive refleksion over egen praksis

De fire områder er samlet i et overordnet mål for fagprofessionelles kollektive refleksion før og efter deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 14,7 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **de deltagende fagprofessionelle også oplever en øget refleksion over egen praksis på et kollektivt niveau**. Udviklingen på 14,7 pct. indikerer samtidig, at der er sket en betydelig ændring²¹ i de fagprofessionelles oplevelse af den kollektive refleksion i personalegruppen.

Figur 5-14: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles kollektive refleksion

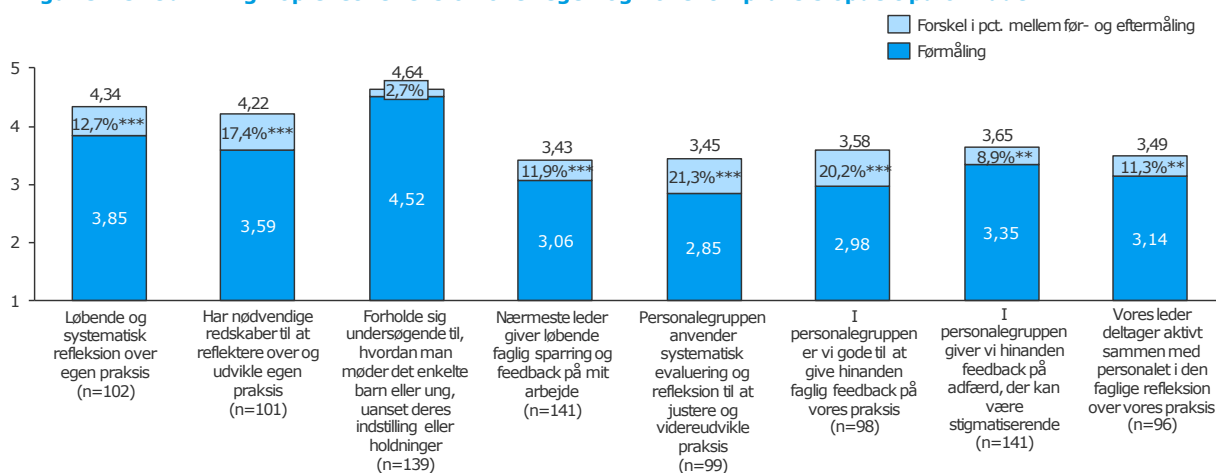

Note: N=100. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om refleksion over kollektiv praksis, hvor 1 udtrykker laveste grad af selv vurderet refleksion, og 5 udtrykker den højeste grad. Mange respondenter har *ikke* angivet samme primære fokusområde i før- og eftermåling. Medtaget i gennemsnittet er respondenter, der har angivet samme fokusområde *eller* har angivet det primære fokusområde i eftermålingen som sekundært fokusområde i førmålingen.

Størstedelen af de interviewede fagprofessionelle giver udtryk for, at både vejledningsforløb og kompetenceudviklingsforløb har medvirket til, at de i højere grad end tidligere reflekterer over både individuel og kollektiv handlen og ageren over for børn, unge og forældre. De kvantitative analyser viser også en positiv, statistisk signifikant udvikling på 21,3 pct. i deltagernes oplevelse af at anvende systematisk evaluering og refleksion i personalegruppen til at videreudvikle praksis. Ligeledes er der en positiv, statistisk signifikant udvikling på 12,7 pct. i de fagprofessionelles oplevelse af at være i stand til løbende og systematisk at reflektere over egen praksis.

²¹ Cohens D=0,49.

Figur 5-15: Udvikling i oplevet refleksion over egen og kollektiv praksis opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) helt uenig, (2) delvist uenig, (3) hverken enig eller uenig, (4) delvist enig og (5) helt enig. OBS: Spørgsmålene er stillet i forhold til det fokusområde, deltageren har angivet primært at have arbejdet med i forløbet. Flest har angivet demokrati og medborgerskab (70), næsteflest følsomme og kontroversielle emner (18) og herefter kritisk tænkning (6), undgå marginalisering af enkelte eller grupper af unge (4) samt forældresamarbejde i et medborgerperspektiv (1).

Sammenhængende fremhæver flere ledere og fagprofessionelle i interviews, at de helhedsorienterede udviklingsforløb og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA giver anledning til øget dialog og feedback mellem de fagprofessionelle. Både under og efter forløbene har fagprofessionelle på de deltagende institutioner haft mulighed for at dele erfaringer og udfordringer, ligesom de har haft mulighed for at drøfte fælles retning for institutionernes praksis.

Vi er blevet bedre til at huske hinanden på, at når vi snakker om børnene, så sætter vi ikke mærker på dem. Så er det lige meget, om vi er på personalestuen, hvor ingen kan høre os, eller om det er ude på stuerne. Og det er ligegyldigt, om det er børnene eller forældrene.

Pædagog, dagtilbud

Selvom der var den der modstand fra nogle, så satte det nogle tanker i gang hos folk. Der blev arbejdet seriøst med tingene på de tirsdage. Lærerværelset blev et forum, hvor vi delte erfaringer, og der kom fokus på, hvilken skole vi er og gerne vil være. Der var konsensus om, at nogle af tingene skulle indarbejdes i vores strategi.

Underviser, gymnasium

I tråd med ovenstående viser de kvantitative analyser en positiv, statistisk signifikant udvikling på 20,2 pct. i de fagprofessionelles oplevelse af, hvor gode de er til at give hinanden faglig feedback på deres praksis inden for deres udvalgte fokusområde i arbejdet med demokrati og medborgerskab.

I de kvalitative interviews peger flere af deltagerne på, at deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet har givet anledning til, at de fagprofessionelle er mere nysgerrige på hinandens praksis. Konkret oplever de fagprofessionelle i højere grad at turde spørge ind til specifikke situationer og problematikker, som deres kolleger har med børnene og de unge. Flere fremhæver, at deltagelsen i projektet har legitimeret en højere grad af faglig refleksion, sparring og feedback. Ligeså oplever deltagerne at have fået et fælles sprog for at tale om emner vedrørende demokrati og medborgerskab, som muliggør en fælles læring og udvikling af praksis.

Jeg ville gerne have et fælles sprog. I kommunen ligger nogle af klubberne ude i oplandet, og hver klub har sin egen måde at snakke med de unge på. Når vi havde møder og sparring, følte jeg, vi snakkede forbi hinanden, fordi vi ikke havde et fælles sprog. Gennem det her projekt fik vi læring af det her, så vi havde hele tiden noget at hænge vores dagligdag op på gennem de her redskaber. Det har givet et fælles læringsprog.

Leder, fritidstilbud

Flere fagprofessionelle fortæller yderligere, at både vejledningsforløb og kompetenceudviklingsforløb har fungeret som en øjenåbner, og at det er positivt med et eksternt blik på den daglige praksis. Det eksterne blik giver mulighed for, at institutionerne får vendt blikket indad og bliver klogere på, hvordan de agerer som fagprofessionelle.

5.3 Forandringer på mellemlang sigt

Nærværende afsnit beskriver evalueringens resultater i forhold til de forventede mål på mellemlang sigt. Disse omhandler de *adfærdsmæssige ændringer* blandt de fagprofessionelle som følge af den nye viden og redskaber. Det er konkret forventningen, at satspuljeinitiativet vil føre til *en styrket fagprofessionel praksis, en tillidsbaseret relation mellem fagprofessionelle og børn, unge og forældre samt stærke og sunde børne- og læringsfællesskaber*.

Evalueringen fokuserer således på ændringer i den fagprofessionelle praksis, men kan indlysende også have en betydning for eller indflydelse på børn, unge og forældre i institutionerne. Datagrundlaget giver som nævnt kun mulighed for at konkludere på de fagprofessionelles oplevelser af virkningerne for børn, unge og forældre.

5.3.1 Individuel og kollektiv, fagprofessionel praksis

Det første forventede resultat på mellemlang sigt relaterer sig til de fagprofessionelles oplevelse af, at deres professionelle praksis er styrket, både individuelt og kollektivt. Den individuelle praksis refererer til, hvorvidt deltagerne individuelt anvender udbyttet af at have deltaget i aktiviteter under projektet i egen praksis. Den individuelle praksis er operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren herunder.

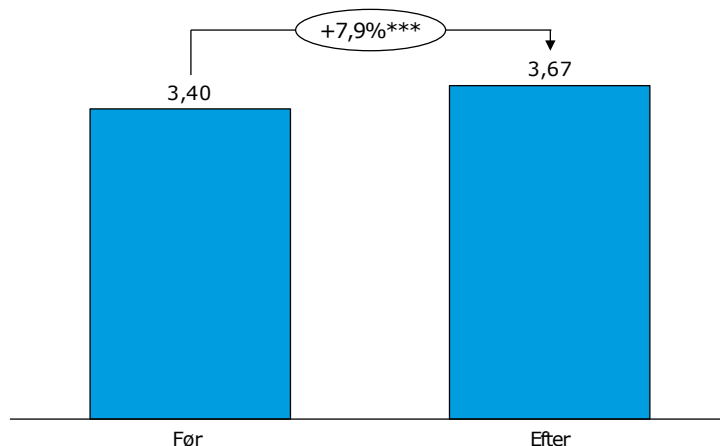
Figur 5-16: Operationalisering af fagprofessionelles individuelle praksis

De fire dele er samlet i et overordnet mål for fagprofessionelles individuelle praksis før og efter deltagelsen i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 7,9 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at de **deltagende fagprofessionelle oplever, at deres individuelle praksis er styrket**. Udviklingen på 7,9 pct. vurderes som en mindre ændring²² i de fagprofessionelles oplevelse af styrket individuel praksis.

²² Cohens D=0,33.

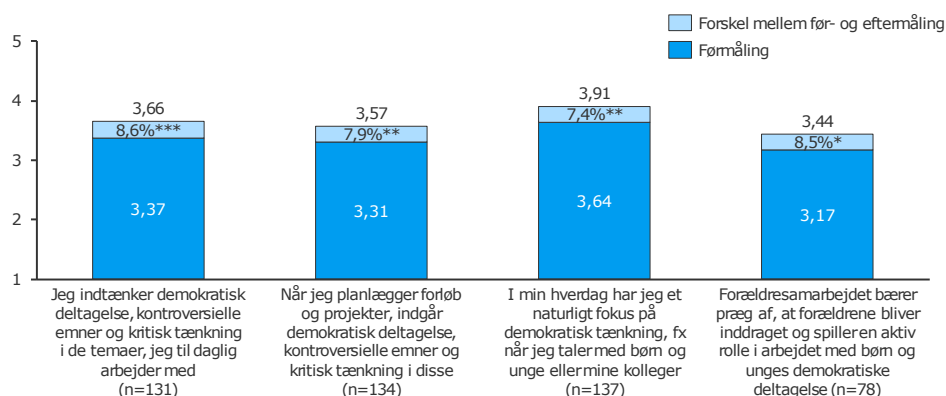
Figur 5-17: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles individuelle praksis

Note: N=131. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om individuel praksis, hvor 1 udtrykker en lav grad af selvurderet styrket individuel praksis, og 5 udtrykker den højeste grad.

Når vi ser nærmere på de enkelte temaer, som de fagprofessionelle er blevet spurgt ind til, viser de kvantitative analyser en ligeligt fordelt udvikling på tværs af de fire områder, der i alle tilfælde er statistisk signifikant. Dette er illustreret i figuren nedenfor.

Figur 5-18: Udvikling i oplevet individuel praksis opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad.

Konkret viser de kvantitative analyser af de fagprofessionelles egen praksis en positiv, statistisk signifikant udvikling på 8,6 pct. i henhold til at indtænke demokratisk deltagelse, kontroversielle emner og kritisk tænkning i de temaer, de til daglig arbejder med. Ligeledes ser vi en positiv, statistisk signifikant udvikling på 7,9 pct., når deltagerne spørges ind til, hvorvidt demokratisk deltagelse, kontroversielle emner og kritisk tænkning indgår i planlægningen af forløb og projekter.

De nævnte resultater knytter sig til de fagprofessionelles oplevelse af deres egen praksis. Det er dog samtidig en praksisændring, der kan have betydning for børn og unge. Nedenfor er elevernes evne til at reflektere kritisk over kønsroller eksemplificeret i en dialog fra et gennemført interview med børn i grundskolen, som diskuterer et dilemma fra spillet 'Holdninger på spil'. Eksemplet giver en indikation af, at eleverne, som går på en skole, der har deltaget i et helhedsorienteret udviklingsforløb, evner at forholde sig kritisk. Dette kan tyde på, at der er sket en ændring af praksis, som også har indvirkning på eleverne.

Dilemmaspil: Hvordan forholder børn i grundskolen sig til ligestilling?

En gruppe børn fra mellemtrinnet har i et dilemmaspil en diskussion om et dilemma, der vedrører opdeling af piger og drenge i undervisningen i forbindelse med et riddertema. Mens drengene skal bygge sværd og træne fægtning, skal pigerne gøre rent og lave mad. Da eleverne skal svare, hvad de ville gøre i en sådan situation, siger de samstemmende, at de ville fortælle deres lærer, at de synes, at alle elever skal have lov til at prøve de forskellige aktiviteter.

Elev 1: Drenge og piger er lige værd alle sammen, og derfor skal de prøve det samme.

Interviewer: Men hvad så, hvis læren siger, at sådan var det jo i middelalderen?

Elev 1: Jeg ville sige, at bare fordi det var sådan i gamle dage, så behøver det ikke være sådan i nutiden. Det har vi snakket om før. Fx i historie, der havde vi om middelalderen, og der snakkede vi om det.

Elev 2: Vi har også haft om ligestilling, hvor vi lavede plakater om, at mænd og kvinder har samme rettigheder.

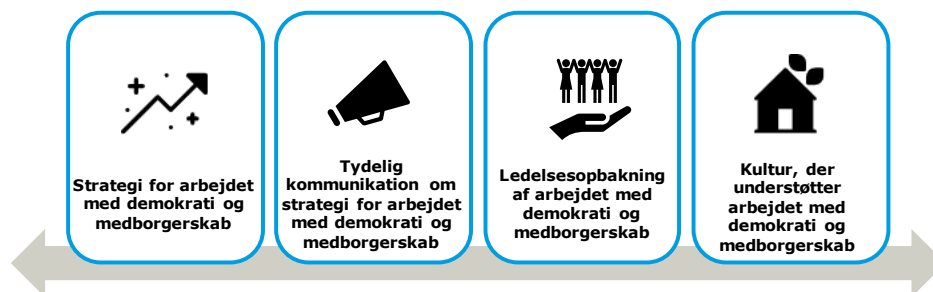
Pointen er også understøttet af de kvalitative interviews, hvor størstedelen af de interviewede fagprofessionelle beskriver, hvordan en styrket bevidsthed om emner inden for demokrati og medborgerskab har ført til udvikling af praksis for, hvordan man bredt set kan arbejde med emnerne i løbet af skole- og institutionsdagen, både i og uden for læringsmiljøerne.

At spørge ind til barnets erfaringer, det gjorde vi ikke før. Nu spørger vi ind til, hvad barnet selv ved, og her har vi fået nogle andre redskaber. Nu er der kommet en ekstra dimension ind i det. Vi er blevet mere ligeværdige med børnene end før.

Leder, dagtilbud

Den kollektive praksis omhandler de fagprofessionelles oplevelse af det strategiske og organisatoriske arbejde med demokrati og medborgerskab. Den kollektive praksis er operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren herunder.

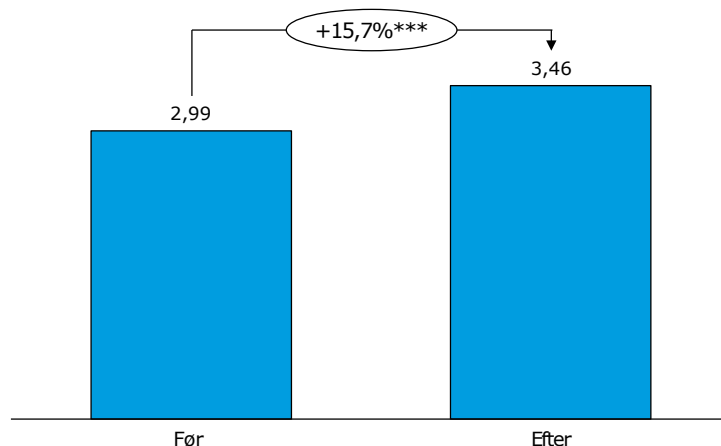
Figur 5-19: Operationalisering af fagprofessionelles kollektive praksis

Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 15,7 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **de deltagende fagprofessionelle oplever, at deres kollektive praksis også er styrket**. Det er den procentvis mere end de fagprofessionelles individuelle praksis. Udviklingen på 15,7 pct. vurderes at være en stor ændring.²³ i de fagprofessionelles oplevelse af styrket kollektiv praksis. Analysen viser yderligere, at den positive udvikling, både individuelt og kollektivt, er **særligt stor for fagprofessionelle fra dagtilbud**.

²³ Cohens D=0,64.

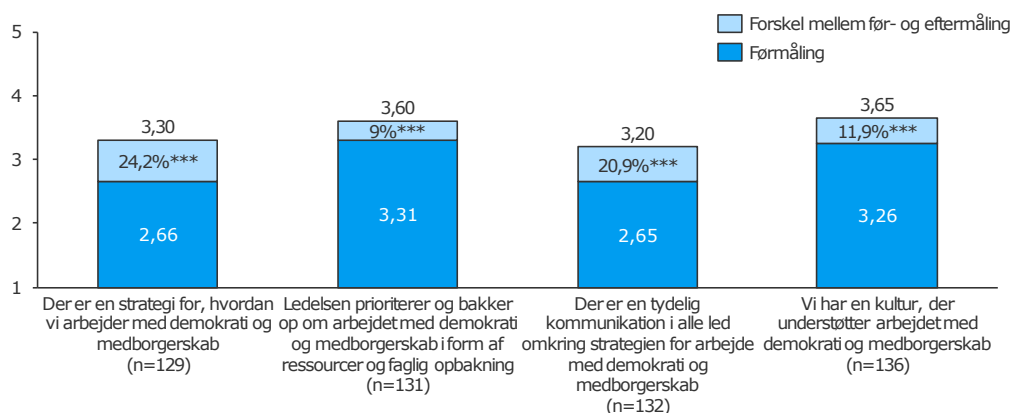
Figur 5-20: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles kollektive praksis

Note: N=131. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om styrket kollektiv praksis, hvor 1 udtrykker en lav grad af selvurderet styrket praksis, og 5 udtrykker den højeste grad.

Det er særligt i det strategiske arbejde med demokrati og medborgerskab, at de fagprofessionelle oplever en positiv udvikling i den kollektive praksis. De kvantitative analyser viser, at deltagerne oplever en signifikant positiv udvikling på 24,2 pct. i forhold til spørgsmålet om, hvorvidt de har en strategi for arbejdet med demokrati og medborgerskab. Denne udvikling er forventelig, da et centralt fokus i de helhedsorienterede udviklingsforløb har været at arbejde strategisk med udviklingen af den fagprofessionelle praksis. Det bliver sammenhængende også oplevet, at der er en mere tydelig kommunikation om strategien (20,9 pct.).

Figur 5-21: Udvikling i oplevet kollektiv praksis opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad.

Der er også en positiv, statistisk signifikant udvikling i de fagprofessionelles oplevelse af, om ledelsen bakker op om arbejdet (9 pct.), samt i oplevelsen af, at institutionskulturen understøtter arbejdet med demokrati og medborgerskab (11,9 pct.). Dette er også afspejlet i de kvalitative interviews, hvor flere ledere og fagprofessionelle beskriver, at arbejdet med forskellige emner inden for demokrati og medborgerskab er kommet på dagsordenen og er blevet legitimeret gennem deltagelse i aktiviteter under satspuljeinitiativet. Initiativet har medvirket til udarbejdelse af en fælles retning, kultur og strategi for arbejdet med demokrati og medborgerskab. Dette bliver af flere interviewpersoner beskrevet som afgørende for at holde opmærksomheden rettet mod en fortsat anvendelse og videre udvikling af redskaber, forløb og tilgange i arbejdet med demokrati og medborgerskab.

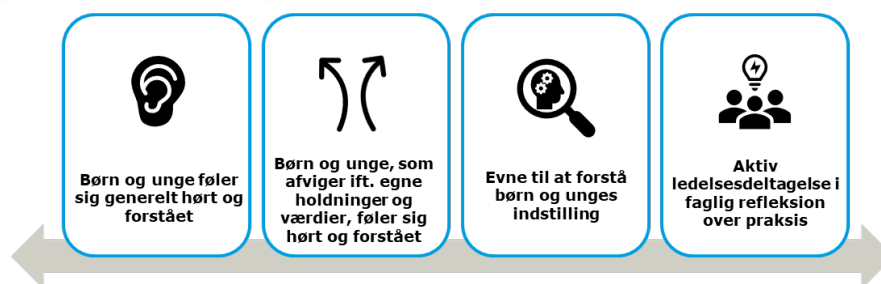
For mig har det hjulpet til at sparke døren ind på alle skolerne og vise, at det skal prioriteres, og eleven skal i spil. Det har skabt konsensus på tværs af skoler og klubber om, at det er noget, vi gerne vil. Fordi satspuljen har tvunget os til at arbejde sammen, har det skabt grobund for at arbejde sammen, og så kan vi selv køre videre. Det har skabt et fundament for, at vi kan få et fællessprog for demokrati og medborgerskab i vores kommune. Der er allerede sået frø, som vi kan give videre til vores elever og medarbejdergruppe.

Klubmedarbejder, fritidstilbud

5.3.2 Tillidsbaseret relation mellem fagprofessionelle og børn og unge

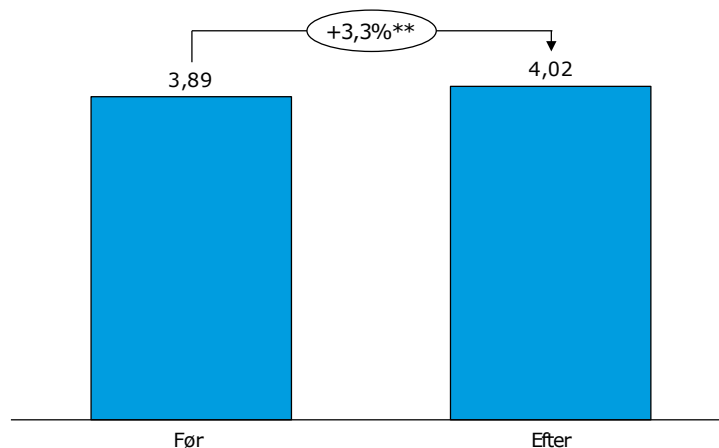
Det andet forventede resultat på mellemlang sigt omhandler den relation, de fagprofessionelle har til børnene og de unge. I før- og eftermålingen er deltagerne blevet spurgt ind til både deres egen og til den samlede personalegruppes relation til børnene og de unge. De fagprofessionelles individuelle relation til børn og unge er operationaliseret som fire forskellige områder:

Figur 5-22: Operationalisering af fagprofessionelles egen relation til børn og unge

De fire områder er samlet i et overordnet mål for fagprofessionelles egen relation til børn og unge. Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 3,3 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **de deltagende fagprofessionelle oplever, at deres egen relation til børn og unge er styrket**. Ændringen vurderes dog at være lille²⁴. Den mindre ændring kan indikere, at satspuljeinitiativet endnu ikke har en indvirkning på børn og unge på institutionerne. Som beskrevet indledningsvist, er det dog ikke forventningen, at resultaterne på mellemlang sigt vil være fuldt realiseret på nuværende tidspunkt.

Figur 5-23: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles egen relation til børn og unge

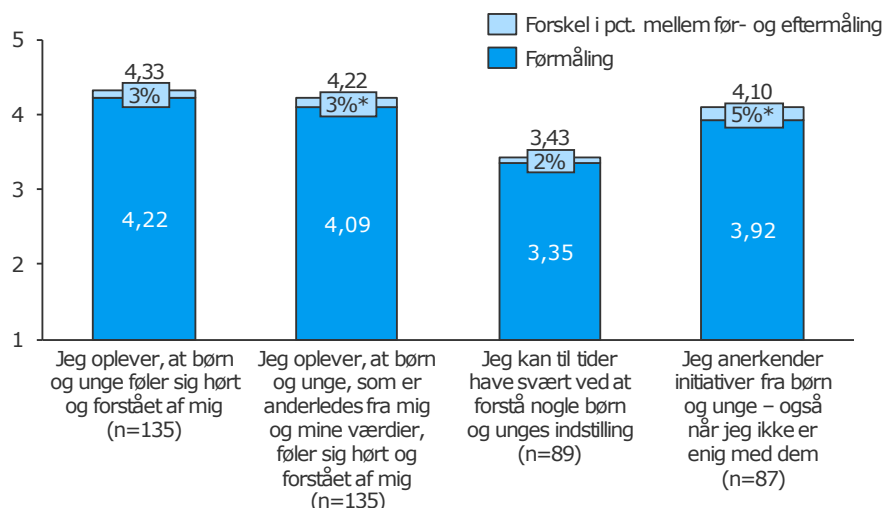

Note: N=137. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmåle om egen relation til børn/elever/unge, hvor 1 udtrykker en lav grad af selvurderet relation, og 5 den højeste grad.

Analysen af de enkelte kvantitative delmål viser også, at udviklingen i de fagprofessionelles oplevelse af egen relation til børn og unge er forholdsvist lille, og kun på to spørgsmål statistisk signifikant. Dette er illustreret i figuren herunder.

²⁴ Cohens D=0,25.

Figur 5-24: Udvikling i oplevelse af egen relation til børn og unge opdelt på områder

Note: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad.

Trods den manglende udvikling indikerer eksemplet fra et gennemført interviews med børn i grundskolen i boksen nedenfor, at de deltagende elever i dette tilfælde har en tillid til deres underviser, som de vil involvere i tilfælde af mobning. Igen er der en indikation af, at satspuljeinitiativet i dette konkrete tilfælde har bidraget til at styrke børns og unges refleksioner og overvejelser.

Dilemmaspil: Hvordan forholder børn i grundskolen sig til mobning?

En gruppe børn fra mellemtrinnet diskuterer et dilemma om elever fra skolen, der sender onde beskeder til andre elever online. Da eleverne skal svare, hvad de ville gøre i sådan en situation, siger de samstemmende, at de vil konfrontere mobberne, for selvom de har ytringsfrihed, skal de ikke sige alt, hvad der passer dem.

Elev: Ja, jeg ville gerne tale med de personer, for selvom de har ytringsfrihed, så må de ikke skade andre.

Interviewer: Hvad vil du sige til dem?

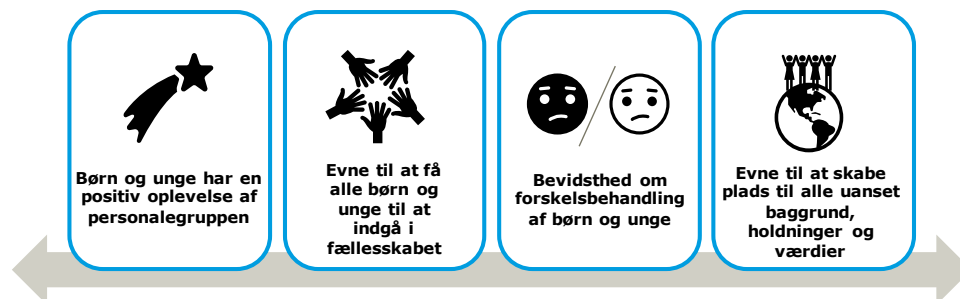
Elev: De skal lade være med at drille, det er ikke i orden, og dem, de skriver til, bliver sikkert sårede.

Interviewer: Hvad så, hvis de siger, at det skal du ikke blande dig i?

Elev: Så vil jeg få andre ind i samtalen, fordi det ikke er fair, at de taler sådan. En voksen eller en lærer.

Når blikket vendes mod personalegruppens samlede relation til børn og unge, er dette i før- og eftermålingen operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren herunder.

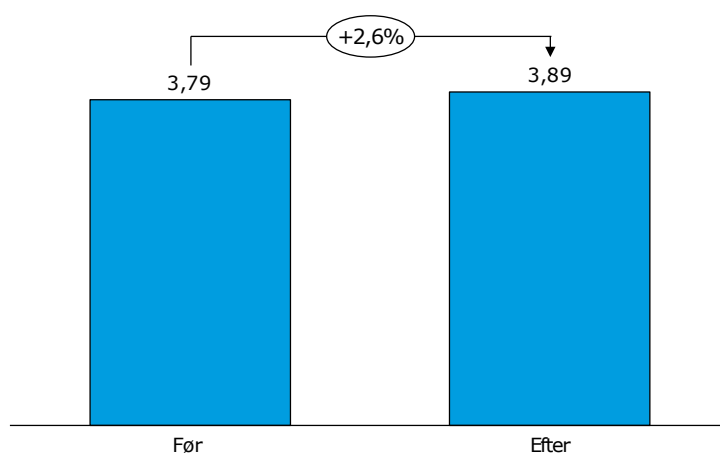
Figur 5-25: Operationalisering af personalegruppens relation til børn og unge

De fire områder er samlet i et overordnet mål for personalegruppens relation til børn og unge. Som figuren herunder viser, er der sket en udvikling fra før- til eftermålingen på 2,6 pct. Der er tale om en positiv udvikling, som dog ikke er statistisk signifikant. Dette betyder, at de fagprofessionelle

overordnet set **ikke oplever en ændring i den samlede personalegruppes relation til børnene og de unge.**

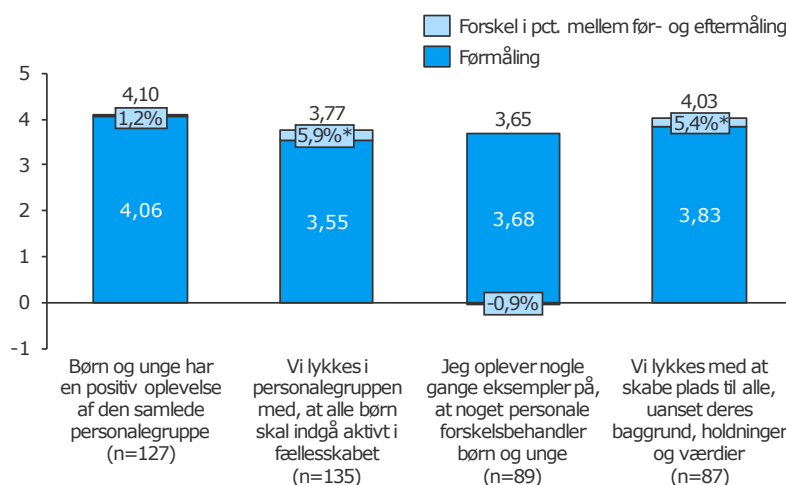
Figur 5-26: Samlet oplevede forandring i de fagprofessionelles oplevelse af personalegruppens relation til børn og unge

Note: N=127. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om personalegruppens relation til børnene/eleverne/de unge, hvor 1 udtrykker en lav grad selvvalderet relation, og 5 udtrykker den højeste grad.

Når målet brydes ud i de enkelte tematikker, viser analysen, at der faktisk er sket en positiv, statistisk signifikant udvikling i oplevelsen af, at personalegruppen inkluderer alle børn aktivt i fællesskabet (5,9 pct.), og at personalegruppen lykkes med at skabe plads til alle (5,4 pct.).

Figur 5-27: Udvikling i oplevelse af personalegruppens relation til børn og unge opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) slet ikke, (2) i mindre grad, (3) i nogen grad, (4) i høj grad og (5) i meget høj grad. For spørgsmålet om oplevet forskelsbehandling er svarkategorier vendt om, så i meget høj grad giver værdien 1, og slet ikke giver værdien 5.

De kvalitative interviews viser også tegn på, at flere fagprofessionelle oplever, at deres individuelle relation til børn, unge og elever er forbedret, fordi de fagprofessionelle føler sig bedre i stand til at skabe åbne og inkluderende rum, hvor børn og unge føler sig trygge. Samlet peger de kvantitative resultater dog på, at der ikke er en større ændring i relationen til børn og unge, hvilket, som nævnt ovenfor, heller ikke er forventet inden for projektperioden af satspuljeinitiativet.

Alle bliver en del af fællesskabet. Der er nogle børn, som fylder mere, men det vi har fokus på er, at vi også får frem, hvad Asger kan. Få ham til at gro og blive interessant for de andre. Selvom det tager mere tid, og at han gerne vil hoppe rundt samtidig, så er det den voksnes ansvar at give ham mulighed for at deltage.

Pædagog, dagtilbud

Min relation til eleverne er blevet bedre, jeg kan mærke, de er mere modige og har en tillid til, at tingene bliver samlet op på en anden måde. Det skaber et større tillidsrum. Man falder også i det gamle hamsterhjul, men når jeg så vender tilbage til de her øvelser, så liver de mere op.

Underviser, ungdomsuddannelse

I forlængelse af ovenstående påpeger flere interviewpersoner, at aktiviteterne under satspuljeinitiativet også har været medvirkende til, at de møder børn og unge med et andet og mere positivt blik, hvor de i højere grad tør indgå i dialog med børn og unge. Dette gælder også om emner, der kan være svære eller sårbare. Det relaterer sig også til den måde, hvorpå de fagprofessionelle taler om børnene og de unge, når de er sammen som personalegruppe, hvor flere oplever en mere positiv tone.

Det vigtigste er, at vi har fået et andet blik på vores elever. Et mere positivt og konstruktivt blik, og et opgør med konfliktskyhed i relationen, særligt i forhold til elever med minoritetsbaggrund. Der har vi et nysgerrigt blik på, hvem de er, og hvad vi kan hjælpe med [...] Vi er blevet meget bedre til at komme tæt på eleven og turde tale med eleven om udfordrende ting, så vi ikke bare sidder på lærerværelset og "bitcher", som eleverne ville sige.

Underviser, ungdomsuddannelse

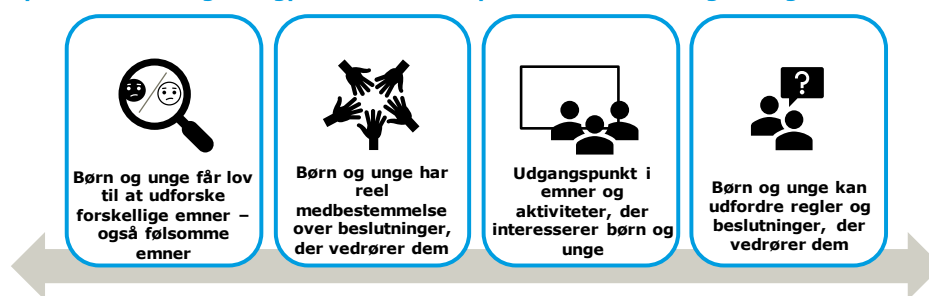
Vi kan mærke, at børnene er blevet bedre til at lytte. Hele vores måde at snakke med børnene har ændret sig. Vores helt grundlæggende måde at snakke med børnene har fået en positiv vinkel.

Leder, dagtilbud

5.3.3 Stærke og sunde børne- og læringsfællesskaber

Det tredje og sidste forventede resultat på mellemlang sigt omhandler de fagprofessionelles oplevelse af, at børn og unge indgår i stærke og sunde børne- og læringsfællesskaber. Dette er operationaliseret som fire forskellige områder, der er vist i figuren nedenfor.

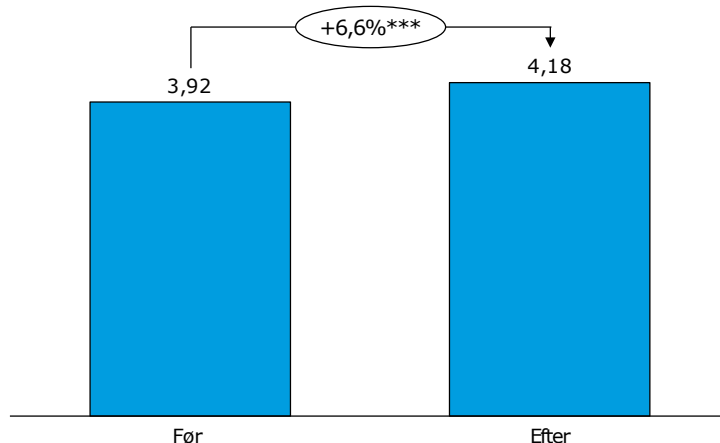
Figur 5-28: Operationalisering af fagprofessionelles oplevelse af børne- og læringsfællesskaber

De fire områder er samlet i et overordnet mål for fagprofessionelles oplevelse af børne- og læringsfællesskaber. Som figuren herunder viser, er der sket en statistisk signifikant udvikling fra før- til eftermålingen på 6,6 pct. Der er tale om en positiv udvikling, der peger mod, at **de deltagende fagprofessionelle generelt oplever, at børne- og læringsfællesskaberne er blevet styrket**. Udviklingen på 6,6 pct. vurderes at være en betydelig ændring.²⁵

²⁵ Cohens D=42.

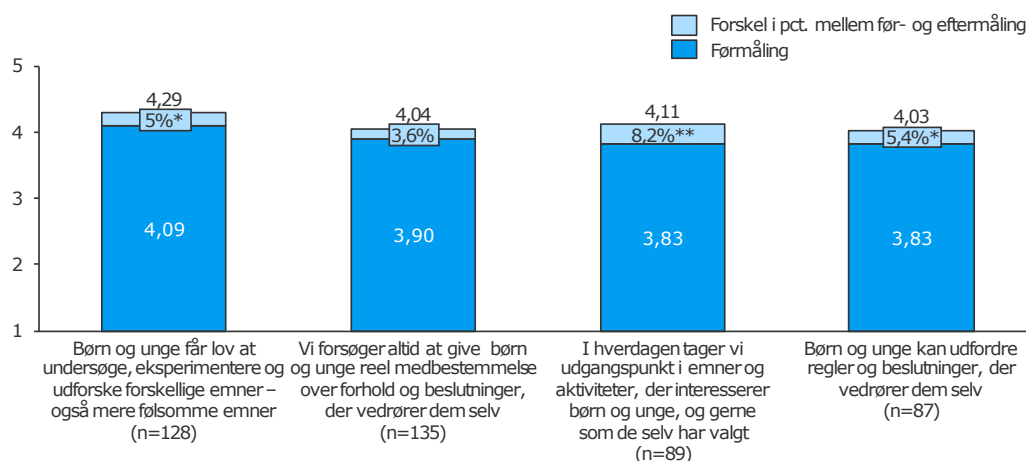
Figur 5-29: Samlet oplevede forandring i børne- og læringsfællesskaber

Note: N=88. ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Værdien udtrykker den gennemsnitlige score for alle svar på spørgsmål om læringsfællesskab for børnene/eleverne/de unge, hvor 1 udtrykker en lav grad af vurderet læringsfællesskab, og 5 udtrykker den højeste grad.

Den signifikante udvikling indikerer, at der for børn og unge kan være en positiv ændring i deres læringsfællesskaber. De kvantitative analyser viser, at de fagprofessionelle særligt oplever en styrket inddragelse af børn og unge i valg af aktiviteter (en signifikant positiv udvikling på 8,2 pct.).

Figur 5-30: Udvikling i oplevelse af børne- og læringsfællesskaber for børn og unge opdelt på områder

Note: ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, parret t-test. Svorskalen er (1) helt uenig, (2) delvist uenig, (3) hverken enig eller uenig, (4) delvist enig og (5) helt enig.

Dette er også afspejlet i de kvalitative interviews, hvor flere ledere og fagprofessionelle fortæller, hvordan de nu arbejder med en anden tilgang til og forståelse af børne- og ungeinddragelse. Det er særligt i processer, der omhandler børnene og de unge selv, fx madordninger, planlægning af sociale og faglige arrangementer og medbestemmelse i valg af lege- og undervisningsaktiviteter.

Jeg tror, at vores medarbejdere bl.a. har fået det ud af det, at de er optagede af, hvad eleverne siger og kan bidrage med. Det er ikke dér, vi tidligere har haft vores største traditioner og sejre.

Leder, grundskole

I stedet for bare at planlægge, hvor man vil hen, eller hvad der skal laves på en maddag, så involverer vi børnene. Vi har også lavet børneinterview for at undersøge vores eget arbejde med den pædagogiske læreplan. De [børnene] oplever, at de har betydning, og at det, de vil, har betydning.

Leder, dagtilbud

Set fra elevperspektivet er der i boksen herunder beskrevet, hvordan en klasse på en ungdomsuddannelse har oplevet, at deres underviser arbejder med medbestemmelse i en diskussion af, hvorvidt der må tales andre sprog end dansk i og uden for undervisningen.

Vi sad fælles i klassen og så tog læreren i klassen det [om man må tale andre sprog end dansk] op. Vi skulle skrive, hvad der gjorde os bekymrede og fik mulighed for at udtrykke os. Det diskuterede vi så over flere moduler, hvor vi kunne sidde i det samme rum og være uenige. Vi kunne lytte til hinanden og give konstruktive svar tilbage. Der var nogle få i klassen, der kunne se, at de ikke tog hensyn. De kunne godt se, at der var et problem i det, og at det skabte konflikter. Der fik vi så snakket om, at hvis man snakker på et andet sprog, så skal man inkludere andre. Så blev vi også enige om, at det skulle være fagligt relevant. Så alle ellers kan forstå snakken. Der blev vi enige om, at vi går på kompromis med hinanden.

Elev, ungdomsuddannelse

5.4 Samlet vurdering af udbytte og omsætning i praksis

Dette afsluttende afsnit indeholder en opsamling på, hvorvidt satspuljeinitiativets aktiviteter har medvirket til realiseringen af formålet om at styrke den fagprofessionelle praksis for dermed at bidrage til at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol.

Evalueringen viser samlet set, at satspuljeinitiativet har bidraget til en styrkelse af den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og ungdomsuddannelser. Der tegner sig dermed et billede af, at den første del af formålet med satspuljeinitiativet er realiseret.

Konkret viser evalueringen, at de forventede forandringer på kort sigt er nået. Specifikt har satspuljeinitiativet bidraget til, at de fagprofessionelle oplever en øget viden, styrket kendskab til værktøjer og redskaber samt styrkede handlekompetencer i arbejdet med demokrati og medborgerskab. Ligeledes viser evalueringen, at de fagprofessionelle oplever en positiv udvikling i deres evne til individuelt og kollektivt at reflektere over praksis.

Hvad angår resultaterne på mellemlang sigt, indikerer evalueringen ligeledes en positiv udvikling, som dog er mindre markant end for resultaterne på kort sigt. Dette følger antagelserne bag satspuljeinitiativets forandringsteori, hvor det i projektperioden forventes, at de kortsigtede resultater vil være opnået, men at de yderligere resultater ikke vil være fuldt realiseret. Der er konkret en positiv udvikling i de fagprofessionelles egen oplevelse af deres individuelle og kollektive praksis i arbejdet med demokrati og medborgerskab, samt i oplevelsen af de læringsfællesskaber, som børn og unge indgår i. Dertil er der en positiv, mindre ændring i de fagprofessionelles oplevelse af egen og den samlede personalegruppes relation til børn og unge.

Hvad angår udviklingen i børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol, kan evalueringen ikke drage endegyldige konklusioner. Dette skyldes på den ene side, at det ikke er forventningen, at forandringerne for børn og unge vil være fuldt realiseret på nuværende tidspunkt i satspuljeinitiativets projektperiode. På den anden side har den planlagte dataindsamling målrettet børn og unge ikke kunne gennemføres grundet COVID-19.

Evalueringen af forandringer på mellemlang sigt indikerer dog, at satspuljeinitiativet potentielt kan have en positiv betydning for børn og unge, men at denne ikke er tydelig på nuværende tidspunkt. Denne betragtning er primært baseret på de fagprofessionelles oplevelse af deres relation til børn og unge samt af de fællesskaber, som børn og unge indgår i. Konkret er det værd at bemærke, at der for disse mål (relation og fællesskaber) er en mindre markant positiv udvikling fra før- til eftermålingen. Dette kan tyde på, at satspuljeinitiativets tiltag endnu ikke er nået ud til børn og unge, hvilket igen er forventeligt på nuværende tidspunkt i projektperioden. Evalueringen kan derfor endnu ikke påvise, om børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod

negativ social kontrol er styrket. Virkningen for børn og unge bliver potentielt realiseret på et senere tidspunkt, men er for nuværende ikke tydeligt manifesteret.

De ovennævnte konklusioner indikerer samlet, **at satspuljeinitiativets ene formål** – at styrke børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol gennem en styrkelse af den fagprofessionelle praksis i dagtilbud, grundskolen, fritidstilbud og på ungdomsuddannelser – **er delvist realiseret**. Det er således konklusionen, at satspuljeinitiativet generelt har bidraget til at styrke den fagprofessionelle praksis på en række af de deltagende institutioner. Evalueringen kan dog endnu ikke påvise, om børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol er styrket. Virkningen for børn og unge bliver potentielt realiseret på et senere tidspunkt, hvis virkningskæden i den opstillede forandringsteori også manifesteres på lang sigt.

6. FORUDSÆTNINGER FOR OMSÆTNING I PRAKSIS

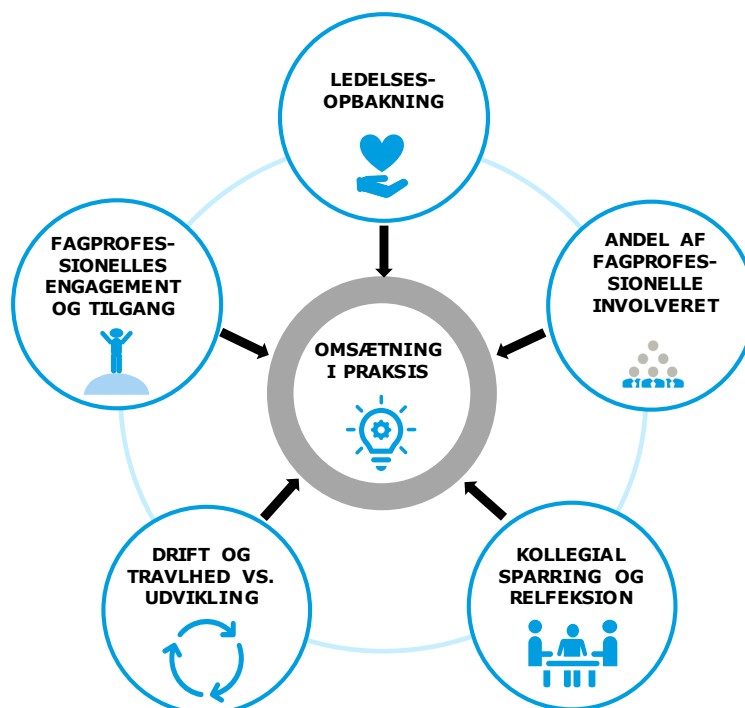
Dette sidste kapitel beskriver, hvilke drivkræfter og barrierer de fagprofessionelle oplever i omsætningen af kapacitetsopbygningen til deres daglige praksis. Denne analyse bygger på viden fra de gennemførte casebesøg, hvor ledere, styregruppemedlemmer, fagprofessionelle, læringskonsulenter og andre relevante aktører, fx kommunale konsulenter og studievejledere, er blevet interviewet. Ligesom i det foregående kapitel er fokus i denne sammenhæng på de fagprofessionelle, der har deltaget i helhedsorienterede udviklingsforløb, specifikt vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA.

KAPITLETS HOVEDPUNKTER

- Evalueringen viser, at forandringer og omsætning i praksis er understøttet af fem forudsætninger for succesfuld implementering:
 1. Forandringerne kræver en vedvarende ledelsesmæssig opbakning, hvor ledelsen sikrer tid og rum til forberedelse, videndeling og erfaringsudveksling samt deltagelse.
 2. Endvidere viser analysen, at flere deltagere fra samme institution skaber en større omsætning i praksis.
 3. Ligeledes er de fagprofessionelles engagement og tilgang til nye tiltag og initiativer af stor betydning for omsætningen heraf i praksis. Det er essentielt at skabe sammenhæng til strategier og metoder, som medarbejderne allerede arbejder med.
 4. For at styrke omsætningen i praksis er det vigtigt at skabe rum til kollegial sparring og refleksion over arbejdet med demokrati og medborgerskab.
 5. Yderligere er det en udfordring at prioritere den nødvendige tid til at deltage i forløbene og til at omsætte viden og metoder til praksis.

Overordnet tegner der sig fem vigtige forudsætninger for succesfuld implementering i praksis. Dette er visualiseret i figuren herunder. De fem forudsætninger er beskrevet i det følgende.

Figur 6-1: Forudsætninger for omsætning i praksis

6.1 Forandringer kræver en vedvarende ledelsesmæssig opbakning

På tværs af de gennemførte interviews er det et entydigt billede, at **omsætning i praksis forudsætter en stærk opbakning og engagement fra ledelsen i institutionen**. Der tegner sig således et mønster af, at når ledelsen i institutionerne er tæt på kapacitetsopbygningen, ses der oftere ændringer i praksis. Denne pointe var også et væsentlig fund ved midtvejsevalueringen, som stadig gør sig gældende. Slutevalueringen viser, at ledelsen kan gøre brug af forskellige greb i forhold til at understøtte, at kapacitetsopbygningen fører til vedvarende ændringer i praksis.

Først peger flere interviewpersoner på, at det har stor betydning, om ledelsen selv tager del i kapacitetsopbygningen. Ved at deltage i vejledningsforløb med læringskonsulenterne eller på kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA sammen med de fagprofessionelle, kan ledelsen sende et signal om vigtigheden heraf. Samtidig giver dette mulighed for, at ledelsen efterfølgende kan sparre med de fagprofessionelle i deres omsætning til praksis. Lederdeltagelse danner på denne måde afsæt for en større omsætning i praksis. Evalueringen viser en stor variation i det ledelsesmæssige engagement blandt de deltagende institutioner. På nogle institutioner har ledelsen taget aktiv del i vejledningsforløbet med læringskonsulenterne og deltaget på kompetenceudviklingsaktiviteter, mens andre ikke har været involveret. De kvantitative analyser i kapitel 5 viste dog, at der har været en positiv, statistisk signifikant udvikling i ledelsens opbakning til arbejdet med demokrati og medborgerskab (9 pct.).

Sammenhængende er det vigtigt, at ledelsen er med til at skabe en strategisk forankring af arbejdet med demokrati og medborgerskab. Specifikt er det en drivkraft for omsætningen til praksis, når ledelsen formår at koble kapacitetsopbygningen og nye tiltag til den eksisterende måde, som institutionen arbejder på. Nogle interviewpersoner fremhæver, at ledelsen har en afgørende rolle i forhold til at sikre, at kapacitetsopbygningen ikke blot bliver "noget ekstra i hverdagen", men derimod en relevant del af institutionens arbejde. Her viste de kvantitative analyser i kapitel 5 en stor, statistisk signifikant udvikling i de fagprofessionelles oplevelse af, om der er en strategi for arbejdet med demokrati og medborgerskab (24,2 pct.), såvel som at der kommunikeres tydeligt om strategien (20,9 pct.). Dette indikerer, at ledelsen i løbet af projektet har styrket deres opbakning til arbejdet med demokrati og medborgerskab.

Jeg synes, at det er svært at overbevise ledelsen om, at det er vigtigt, og at det skal køres ind i en strategi på skolen. Vores [styregruppens] tid har været fri – vi har kunnet tage den tid, vi havde brug for, men der er jo ikke lavet en overordnet strategi, en vision for, hvorfor man skal arbejde med det her.

Underviser, ungdomsuddannelse

Det er et rigtigt stort arbejde, som skal starte ovenfra, og du skal have nogle ledere, som lægger et stort arbejde i at få hele personalet med på ideen.

Underviser, grundskole

En enkelt faktor, der har gjort en forskel: De har en leder, der tør være leder, og som siger, det er det her, vi skal, for det er det her, der er visionen. Det er tydeligt. Så er du også fri for at diskutere, for der er sat en retning.

Læringskonsulent

Ligeså er det vigtigt, at ledelsen skaber de nødvendige rammer for, at de fagprofessionelle kan drage nytte af kapacitetsopbygningen. Her fremhæver flere fagprofessionelle eksempelvis, at det er vigtigt at kunne forberede sig til kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA, men at det ikke er prioriteret af ledelsen i deres arbejdstid. Derudover nævner flere af de fagprofessionelle, at forberedelsen alene er sket på individuelt niveau og således ikke foretaget blandt de deltagende fagprofessionelle i fællesskab. På samme vis fremhæver flere af de interviewede fagprofessionelle, at ledelsen har en vigtig opgave i efterfølgende at skabe et rum for refleksion samt at bidrage til, at ny viden formidles

til andre kolleger, som ikke har været en del af et vejledningsforløb eller kompetenceudviklingsforløb.

Noget af det, som deltagerne render ind i, er, at deres ledelse ikke hjælper dem. De får ikke mulighed for at forberede sig eller arbejde mellem gangene. Det er ellers tydeligt formuleret, at der skal være tid til forberedelse. Der er ikke rigtig nogle, der bakker op om det. Lederne følger det ikke rigtig til dørs. Deltagerne virker inspirerede og eftertænksomme. De er optagede af det. De kommer ikke, fordi de skal, men fordi de gerne vil.

Kursusansvarlig

Det er uklart, hvad der skal laves af ledelsen - der er vi i et limbo, hvor det svinger mellem drift og pædagogik. Min nærmeste leder har heller ikke været involveret. De har ikke været interesserede, og de deltog ikke i møderne. Det har været en stedmoderlig behandling.

Underviser, ungdomsuddannelse

Det er jo ikke nok, at vi er nogle enkelte lærere, som kører det videre. Hvis man skal tænke det som en værdi for skolen, så skal ledelsen sætte sig ned og tale om det.

Underviser, ungdomsuddannelse

6.2 Flere deltagere skaber en større omsætning i praksis

Evalueringen peger yderligere på, at **det har en betydning for omsætning i praksis, hvor mange fagprofessionelle fra samme institution, der deltager** i et vejledningsforløb eller kompetenceudviklingsforløb. Konkret er tendensen, at jo flere fagprofessionelle, der deltager i aktiviteterne, desto større udbytte og omsætning i praksis. Når flere fagprofessionelle deltager, er det nemmere for institutionen samlet set at opretholde fokus og sikre forankring. Antallet af deltagere har ifølge de fagprofessionelle således betydning for den (fælles) bevidsthed, der skabes om problemstillingerne og for sandsynligheden for at fastholde interessen og ønskerne om at ændre praksis; en lav repræsentation fra institutionens side kan betyde, at den nye læring ikke kommer videre fra den mindre flok, som har deltaget i kapacitetsopbygningen.

De gennemførte casebesøg viser, at der er en betydelig forskel institutionerne imellem i forhold til, hvor mange fagprofessionelle der har deltaget i kompetenceudviklingsforløbene. Hos nogle institutioner har samtlige fagprofessionelle deltaget, mens der på andre institutioner er udpeget en leder og én til to medarbejderrepræsentanter.

Det har haft særlig positiv betydning, at alle har været med. Læringskonsulenterne var gode til at fange personalet og var levende og inddragende i personalets perspektiver, og til det synes jeg, det er vigtigt, at alle har været med. Det, at alle har hørt den samme viden, gør, at vi beholder den bedre.

Leder, dagtilbud

Jeg synes, der er sket mange ting, men jeg synes, styregruppen er for lille en ring til at kunne brede sig. Os, der sidder her, har helt sikkert fået noget med. Men den ring er ikke blevet stor nok, og det kræver bare rigtig meget struktur, og at det bliver sat på dagsordenen over en længere periode.

Underviser, grundskole

Koblet til de tidligere beskrevne resultater fremhæver både ledere og fagprofessionelle, at antallet af deltagere har afgørende betydning for, hvorvidt det er muligt at skabe en ny kultur og et fælles sprog på institutionen. Dette er således koblet til både den kollektive refleksion og praksis. Forklaringen skal findes i, at aktiv deltagelse medvirker til ejerskab blandt de fagprofessionelle, og at ejerskab og medindflydelse betragtes som vigtige forudsætninger for, at praksisændringer finder sted.

Som midtvejsevalueringen også indikerede, er det ikke alene antallet af deltagende fagprofessionelle, der har betydning for omsætningen i praksis, men også *hvilke* fagprofessionelle der deltager. Evalueringen viser, at det i mange tilfælde er de mest motiverede fagprofessionelle eller dem, der allerede har kendskab til området, som vælges til at deltage i aktiviteterne under satspuljeinitiativet. På den ene side er det ifølge de fagprofessionelle vigtigt med motiverede deltagere, da det fremmer engagementet og udbyttet af forløbene. Samtidig bidrager de motiverede fagprofessionelle til at bære den modtagne viden hjem til andre, som måske ikke med samme entusiasme og energi kan sikre videreformidling, ligesom den motiverede fagprofessionelle i højere grad føler sig ansvarlig for at formidle videre.

Vi har personalemøde, hvor vores dagtilbudsleder præsenterer projektet. Vores leder spørger så, om der er nogle, der er interesserede. Og der er jeg den første, der rækker hånden op [...] Mine kolleger har sikkert tænkt: "Åh, fedt, at hun tager sig af denne her, for det er ikke rigtig relevant for mig". Men jeg er så kommet tilbage og har fortalt dem, hvor relevant det er for dem.

Pædagog, dagtilbud

Der kan dog også være risiko for at udbytte, viden og værktøjer isoleres hos den fagprofessionelle, der grundet sin høje motivation har deltaget i forløbet. På én af de deltagende institutioner anses dette ikke nødvendigvis som et problem, fordi den deltagende fagprofessionelle i kraft af sin position som trivselsmedarbejder naturligt fungerede som ressourceperson for den resterende medarbejdergruppe efter deltagelse i aktiviteterne under satspuljeinitiativet. De fagprofessionelle kunne efterfølgende 'booke' trivselsmedarbejderen til konsultation og sparring vedrørende tematikker om demokrati og medborgerskab. Andre institutioner påpeger dog, at hvis deltagerkredsen alene består af netop de fagprofessionelle, som er optagede af problemstillingerne, og som ønsker forandring på området, kan der være en risiko for, at udbyttet af forløbene ikke forankres blandt flertallet af de fagprofessionelle.

6.3 De fagprofessionelle skal være forandringsparate

På tværs af de interviewede institutioner tegner der sig et mønster, som indikerer, at **de fagprofessionelles engagement og tilgang til nye tiltag og initiativer har stor betydning for omsætningen heraf i praksis**. Det gælder særligt den bredere omsætning, som rækker ud over de fagprofessionelle, der har været en del af vejledningsforløbene og kompetenceudviklingsforløbene. Her peger flere ledere og fagprofessionelle på, at der er stor forskel på, hvordan de nye tiltag bliver modtaget, og i forlængelse heraf, hvor aktivt de nye tiltag bliver brugt i den daglige praksis.

Analysen viser, at der kan anvendes forskellige greb for at skabe et positivt engagement i medarbejdergruppen. Først kan der trækkes en tråd til forrige afsnit, hvor fagprofessionelle og ledere fortæller, at der opstår et større engagement, når en stor del af medarbejdergruppen deltager på kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Dette gælder både under selve kompetenceudviklingen, men også efter, hvor flere kan sprede budskabet og inspirere kollegerne. Ligeså kan det være et nyttigt greb at have fagprofessionelle fra forskellige niveauer og eventuelt med forskellige fagligheder med i styregruppen for projektet, så flere forskellige perspektiver kommer i spil.

Flere interviewpersoner beskriver, at der er brug for at skabe en sammenhæng til det eksisterende arbejde på institutionen. Der er her brug for at sætte vejledningsforløb med læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløb ved VUDA i relation til den kontekst, de skal implementeres i. Dette er både en opgave, som ledelsen på institutionen kan tage på sig, ligesom det møder positive tilkendegivelser, når læringskonsulenter og undervisere på kompetenceudviklingsforløbene hjælper til at bygge bro til deltagernes hverdag.

Det, der bliver udfordringen, er, at indsatserne tit bliver fragmenteret, hvis ikke de bliver sammentænkte. Vi har et enormt fokus på at tænke tingene sammen. Udfordringen er, at når vi laver kompetenceudvikling, så tror vi, at viden automatisk kommer ud i systemet, og det sker ikke, så vi skal arbejde systemisk med det.

Leder, grundskole

Det blev mere tydeligt for lærerne og pædagogerne, hvad der blev arbejdet med i styregruppen, og det gav en anden energi, og man kunne gå ud og snakke med lærere og pædagoger efterfølgende med en større energi.

Leder, grundskole

I forlængelse af ovenstående fortæller flere fagprofessionelle, at det er vigtigt at fremhæve "den brændende platform". Det er nødvendigt som fagprofessionel at kunne se, *hvorfor* det er vigtigt at arbejde med demokrati og medborgerskab i en hverdag, der i forvejen bærer præg af travlhed. Det kan være ved at koble arbejdet til de eksisterende udfordringer og problemstillinger i institutionen. Ligeså har en kommune valgt at koble arbejdet til deres børne- og ungepolitik, så det er tydeligt, hvordan arbejdet taler ind i en større dagsorden. Tæt knyttet hertil forsøger nogle institutioner at koble arbejdet til formålsparagraffer i dagtilbudsloven og folkeskolen, der foreskriver et arbejde med demokratisk dannelse. Nogle fagprofessionelle fremhæver, at det brede engagement ofte kan være forskellen på, om arbejdet bliver personbåret og individuelt frem for en kollektiv retning på institutionen.

For at få medarbejderne med, er det vigtigt, at de kan sætte deres egne mål, og så kigge på de ting fra en start, så får man en bedre ramme for det arbejde. Sæt det for guds skyld altid ind i den store fortælling, så det ikke bare kommer flyvende ind fra siden.

Leder, dagtilbud

Fra begyndelsen har den brændende platform været tydelig for alle. Vi var et sted, hvor vi kunne se, at hvis ikke, vi gør noget, så blev gymnasiet et ulideligt sted at være. Et sted, hvor man hverken har lyst til at arbejde som underviser eller at gå som elev. Det har været motivationen, at vi selv havde lyst til at være her, og at eleven havde lyst til at være her.

Underviser, ungdomsuddannelse

Vi har haft et fælles ståsted. Vi har en børne- og ungepolitik, som vi har taget udgangspunkt i, hvor vi alle sammen er interesserede i, at børn og unge skal have det godt i kommunen. Det kommer til at danne grundlag for samarbejdet de kommende år. Det bliver prioriteret højere.

Konsulent, forvaltning

6.4 Kollegial sparring fremmer omsætning i praksis

Et fjerde centralt perspektiv fra de gennemførte casebesøg er, at **kollegial sparring og refleksion kan understøtte omsætning i praksis**. Dette gør sig gældende på forskellige måder og i varierende omfang i de deltagende institutioner. På flere institutioner er personalemøder et forum, hvor vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløbene ved VUDA bliver drøftet og diskuteret. Her bliver mødet brugt til en fælles refleksion og planlægning af forskellige forløb.

Der er også eksempler på, at der mellem fagprofessionelle gennemføres en observation af hinanden. Det kan være i den daglige interaktion med børn i dagtilbud eller ved observation af undervisning, hvor de fagprofessionelle efterfølgende kan drøfte og sammen reflektere over iagttagelserne. I den sammenhæng indikerede den kvantitative analyse i kapitel 5, at der er sket en positiv, statistisk signifikant udvikling i de fagprofessionelles oplevelse af den kollektive refleksion på institutionerne (14,7 pct.). Det er blandt andet som følge af en positiv, statistisk signifikant udvikling i personale-

gruppens evne til at give hinanden feedback (22,2 pct.). Dette indikerer samlet, at de fagprofessionelle, som har deltaget i satspuljeinitiativet, i højere grad har forudsætningerne for at yde en kollegial sparring.

Vi får et punkt på dagsordenen til vores personalemøde. Det er nogenlunde det eneste tidspunkt, hvor vi kan snakke om sådan noget. Jeg har også spurgt, om vi kan få en pædagogisk dag. Men de er ret fastlåste. Men arbejde med det, det skal vi jo.

Pædagog, dagtilbud

Nu prøvede jeg at observere min kollegas undervisning. Hun gør det hele tiden i sin undervisning, og eleverne er engagerede. Det er blevet en del af hendes arbejdsform, at hun præsenterer teori og begreber, og så får hun eleverne til at arbejde med begreberne på en demokratisk måde

Underviser, gymnasium

Nogle institutioner har yderligere planer om pædagogiske dage, hvor de fagprofessionelle sammen drøfter, hvordan emner fra kapacitetsopbygningen kan omsættes i årsplaner og i selve undervisningen. Dette sker med et ønske om at sikre forankring af den nye viden og kompetencer efter forløbet under satspuljeinitiativet. For flere af de deltagende institutioner gælder dog, at det er begrænset, hvor konkrete de kan blive i deres beskrivelse af, *hvad* de vil gøre i forhold til omsætning og *hvordan*.

6.5 Udvikling og forandring udfordres af drift og travlhed

På tværs af de gennemførte casebesøg er den daglige **drift og travlhed i hverdagen flere gange fremhævet som en barriere** for at bringe læring fra kapacitetsopbygningen i spil. Både ledere og fagprofessionelle fortæller, at kapacitetsopbygningen og omsætningen heraf kræver tid og ressourcer for de deltagende fagprofessionelle. Dette var også en pointe i midtvejsevalueringen, og det gør sig stadig gældende, at det tager tid at deltage i vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og kompetenceudviklingsforløb ved VUDA, ligesom det er tidskrævende at skulle forberede sig til kompetenceudviklingsdagene. Efterfølgende er der også behov for tid til at omsætte viden og metoder sideløbende med varetagelse af hverdagens normale opgaver.

En stor del af de interviewede fagprofessionelle på tværs af institutioner fortæller, at omsætningen af kapacitetsopbygningen bliver udfordret og nogle gange nedprioriteret til fordel for mere obligatoriske opgaver. Dette gør sig særligt gældende, når der opstår ændringer på institutionerne, fx opsigelser, sygdom eller fyringer. Her fortæller flere, at fokus på udvikling og omsætning falder i baggrunden. Samtidig oplever de fagprofessionelle ikke, at ledelsen fastholder, at der skal være fokus på, hvordan kapacitetsopbygningen kan sættes i spil.

Sammenhængende med udfordringer i hverdagen har flere institutioner også oplevet, at deres forløb og arbejde blev afbrudt af COVID-19, som har betydet en nedlukning af institutioner og aflysning af møder under udviklingsforløbene med læringskonsulenterne. Nogle institutioner, som har påbegyndt et helhedsorienteret udviklingsforløb i den sidste del af satspuljeinitiativet (august 2019), beretter om, at det har forsinket deres proces og gjort, at de ikke for alvor har fået sat gang i de ønskede forandringer. Institutionerne har dog stadig en ambition om at fortsætte arbejdet.

Det har sådan set været fint, og så kommer der nogle eksamener og nogle andre ting, der fylder meget. Udfordringen er at gøre det til en del af ens hverdagspraksis, og det tager noget tid, men det er en proces, vi er i.

Underviser, ungdomsuddannelse

Vi har ikke fået det ud af det, vi kunne have fået, fordi vi har haft for travlt med andre ting, som har fyldt for meget til, at vi har kunnet tage det med ud på skolen i den grad, det var nødvendigt.

Underviser, grundskole

På personalemødet snakker vi om, hvad der er relevant, rimeligt og realistisk. For der skal jo også være nogle tilbage på gulvet. Vi har jo også en hverdag og nogle børn, der skal mødes med nærhed og nærvær. Så der [på personalemødet] snakker vi om, hvad er egentlig realistisk. Det her er et projekt, som vi rigtig gerne vil, men der er også alle mulige andre ting, der skal hænge sammen.

Leder, dagtilbud

6.6 Samlet vurdering af forudsætninger for praksisomsætning

Afsluttende for kapitlet kan det samlet konkluderes, at der er en række forudsætninger for en succesfuld implementering og omsætning i praksis af det udbytte, deltagerne har tilegnet sig gennem aktiviteterne under satsuljeinitiativet.

Midtvejsevalueringen pegede på vigtigheden af ledelsesopbakning, og nærværende evaluering viser, at forandringerne kræver en vedvarende opbakning, hvor ledelsen sikrer tid og rum til forberedelse, videndeling samt erfaringsudveksling og deltagelse. Tilsvarende går det igen fra midtvejsevalueringen, at antallet af deltagere fra de enkelte institutioner har en betydning. Analysen viser således, at flere deltagere fra samme institution skaber en større omsætning i praksis.

De fagprofessionelles engagement og tilgang er derudover af stor betydning for en succesfuld omsætning af udbyttet i praksis. Det er særligt vigtigt at skabe en sammenhæng til de strategier og metoder, de fagprofessionelle allerede arbejder med, for at styrke de fagprofessionelles motivation. Det er derudover nødvendigt, at de fagprofessionelle får den fornødne tid til kollegial sparring og refleksion over arbejdet med demokrati og medborgerskab. Dette har vist sig at være en udfordring for mange institutioner – en barriere, der også var fremtrædende i midtvejsevalueringen, og som ikke er blevet mindre i lyset af COVID-19.

BILAG 1: METODEBILAG

Dette bilag beskriver den metodiske tilgang og datagrundlaget for evalueringen. Nedenfor præsenteres først det samlede evalueringdesign, herunder hvad evalueringen har undersøgt. Derefter uddybes datagrundlaget, og afslutningsvis foretages en samlet vurdering af datakvalitet.

Evalueringdesign

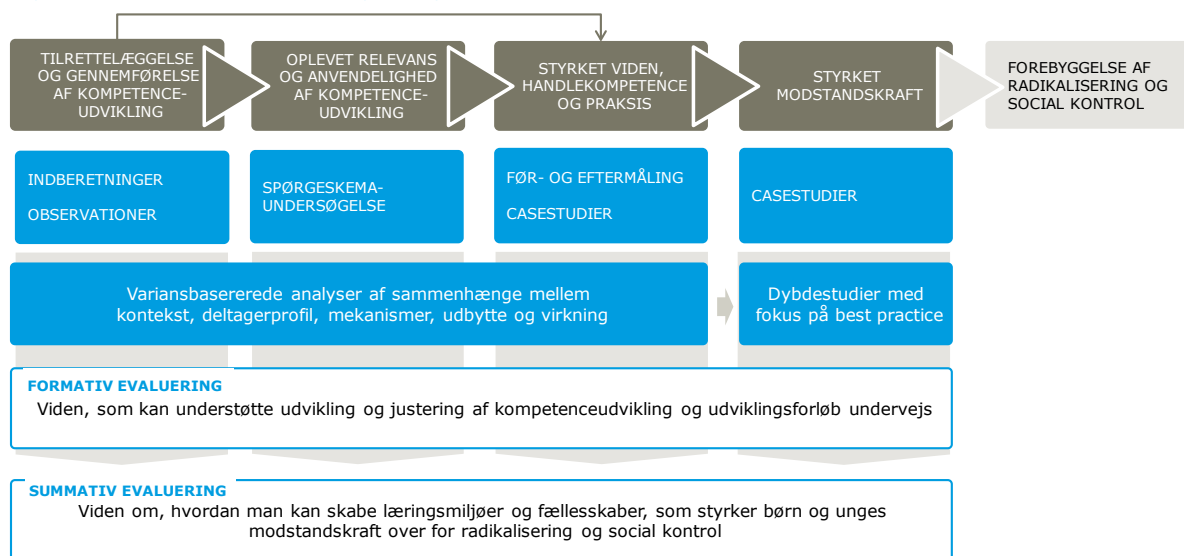
Evalueringen er bygget op om to dele: En implementeringsevaluering og en virkningsevaluering. Evalueringen fokuserer særligt på de helhedsorienterede udviklingsforløb, herunder vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og kompetenceudvikling ved VUDA. Det skyldes en mindre forventning til transfer af viden til praksis i andre forløb, som er af lavere intensitet (fx inspirationsforløbene i form af landsdækkende konferencer). Implementeringsevalueringen indeholder dog et vist fokus på udvikling og formidling af materialer til fagprofessionelle. Evalueringen beskæftiger sig ikke med den forudgående vidensindsamling.

Fokus i *implementeringsevalueringen* er at vurdere, hvorvidt satspuljeinitiativets aktiviteter er implementeret som ønsket. Dette gælder på den ene side gennemførelse af udviklingsforløb og kapacitetsopbygning under initiativet, herunder hvilke aktiviteter og forløb der er planlagt og gennemført, samt hvor mange fagprofessionelle der har deltaget i forløbene. I denne del gør implementeringsevalueringen ligeså status på udvikling og formidling af materialer. På den anden side belyser implementeringsevalueringen kvaliteten af de gennemførte vejledningsforløb ved læringskonsulenter og kompetenceudviklingen ved VUDA. Dette sker ved at analysere, hvorvidt de fagprofessionelle oplever indsatserne som relevante og anvendelige i forhold til deres egen praksis og behov.

Virkningsevalueringen skal vise, hvorvidt og hvordan satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke de fagprofessionelles praksis og derigennem har medvirket til at styrke børn og unges demokratiske kompetencer og modstandskraft. Dette gælder konkret, hvilket videns- og kompetencemæssigt udbytte de fagprofessionelle har fået, samt hvilke ændringer dette medfører i den daglige praksis. Med dette afsæt er det hensigten, at evalueringen skal vurdere, om det er sandsynligt, at satspuljeinitiativet har bidraget til at styrke børn og unges modstandskraft. Det er her vigtigt at have for øje, at der ikke er gennemført den forventede dataindsamling med børn og unge grundet COVID-19²⁶. Vurderingen i relation til virkningen for børn og unge tager derfor primært afsæt i de fagprofessionelles udsagn. Dertil belyser virkningsevalueringen, hvad der bidrager til samt hæmmer ændringer i praksis.

²⁶ Det var intentionen at gennemføre kvalitative interviews med afsæt i et dilemmaspil blandt børn og unge over 11 år på alle institutioner inden for skole-, fritids- og ungdomsuddannelsesområdet, der deltog i casebesøg i forbindelse med slutevalueringen. Grundet COVID-19 har der været gennemført interviews med børn og unge fra tre institutioner.

Figur B1: Overordnet evalueringsdesign

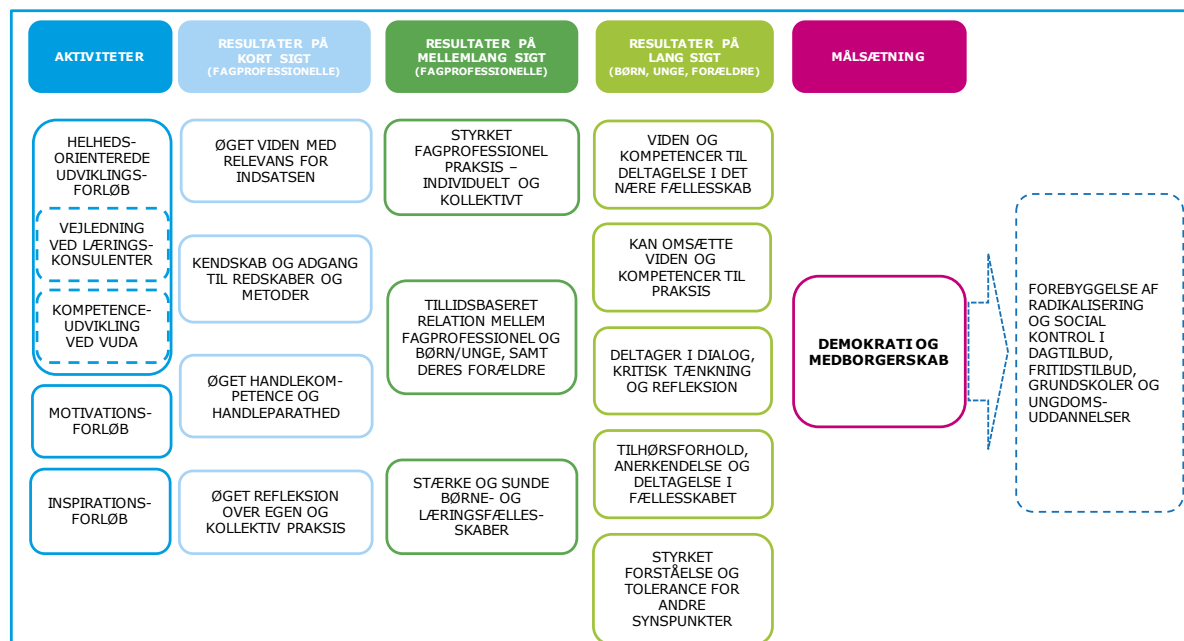
I nærværende rapport præsenteres den afsluttende evaluering af satspuljeinitiativet. Slutevalueringen bygger videre på en midtvejsevaluering af satspuljeinitiativet fra juli 2019, der beskrev de foreløbige erfaringer med udmøntningen af initiativet.

Satspuljeinitiativets forandringsteori

En central platform for opgaveløsningen af det ovenstående evalueringsdesign har været forandringsteorien for satspuljeinitiativet. Forandringsteorien er udviklet i samarbejde mellem Rambøll og STUK på en forandringsteoriworkshop, hvor formålet har været todelt. For det første har forandringsteorien tydeliggjort kerneelementer, mekanismer, kontekst og ønskede resultater i satspuljeinitiativets indsatser. For det andet har et formål været at etablere et fælles strategisk sigte for læringskonsulenternes understøttelse af satspuljeinitiativets implementering. Dette har skullet bidrage til at skabe en refleksion blandt læringskonsulenterne om, hvad kerneelementerne i indsatsen er, og hvilke mekanismer der skal føre til realisering af resultater på kort, mellemlang og lang sigt.

I evalueringen af satspuljeinitiativet er det primære fokus på forandringer for de fagprofessionelle på kort og mellemlang sigt. Evalueringen indeholder dog også et mindre kvalitativt element ved dybdestudier, som afsøger umiddelbare forandringer for en udvalgt gruppe af børn og unge (resultater på lang sigt).

Figur B2: Forandringsteori for satspuljeinitiativet

Datakilder

Samlet skal nærværende slutevaluering vurdere, om implementeringen af tiltag og de virkninger, som følger heraf, har bidraget til en realisering af satspuljeinitiativets formål. De centrale undersøgelsesspørgsmål i slutevalueringen er vist i tabellen herunder. Som tabellen også viser, er der indsamlet kvantitative og kvalitative data, som ligger til grund for analyserne i evalueringen. De enkelte datakilder under hvert evalueringsniveau uddybes i det følgende.

Tabel B1: Evalueringsmatrice med undersøgelsesspørgsmål, fokus og datakilder

Evalueringsniveau	Undersøgelsesspørgsmål	Datakilder
Implementering	Er der gennemført de forventede indsatser og aktiviteter i forbindelse med satspuljeinitiativet?	<ul style="list-style-type: none"> Registreringsskema over planlagte og gennemførte aktiviteter*.
	Oplever de deltagende fagprofessionelle indsatser og aktiviteter som relevante og anvendelige for deres daglige praksis og arbejde?	<ul style="list-style-type: none"> Spørgeskemaundersøgelse om de fagprofessionelles oplevelse af anvendelighed og relevans af forløb. Observationsstudier af kompetenceudvikling ved VUDA (8). Interviews med læringskonsulenter (8) og kursusansvarlige fra VUDA (8). Kvalitative casebesøg hos udvalgte institutioner (17).
Virkning	Bidrager satspuljeinitiativet til øget viden og nye handlekompetencer hos fagprofessionelle, samt en styrkelse af fagprofessionel praksis og styrkede læringsmiljøer?	<ul style="list-style-type: none"> Spørgeskemaundersøgelse om de fagprofessionelles oplevelse af egen viden, redskaber, praksis og relation til børn og unge, målt før og efter deltagelse i forløb. Kvalitative casebesøg hos udvalgte institutioner (17).
	Bidrager satspuljeinitiativet til forandringer i praksis, så det kan sandsynliggøres, at børn og unges modstandskraft mod ekstreme holdninger og bevægelser samt mod negativ social kontrol er styrket?	
	Hvilke drivkræfter og barrierer opleves i omsætning af viden i den lokale implementering?	
Samlet	Har den implementerede indsats og de deraf følgende virkninger bidraget til realisering af satspuljeinitiativets formål?	<ul style="list-style-type: none"> Den samlede analyse af ovenstående datakilder og spørgsmål.

* Data er indsamlet af STUK. Alle øvrige data er indsamlet af Rambøll.

Registreringsskema over planlagte og gennemførte aktiviteter

I løbet af evalueringsperioden har STUK indsamlet oversigter over planlagte og gennemførte aktiviteter i satspuljeinitiativet. Hensigten har været at monitorere, om de forventede indsatser er blevet realiseret og dermed vurdere målopfyldelsen i implementeringen (udfoldet i kapitel 3).

Observationsstudier af kompetenceudviklingsaktiviteter

Observationsstudierne er blevet gennemført over otte forskellige gange. Formålet med observationsstudierne har været at tilvejebringe viden om tilrettelæggelse og implementering af kompetenceudviklingen samt skabe indsigt i, hvad der har været implementeret i indsatserne, fx aktiviteter-nes tidsrum og længde samt opbygning og sammensætning.

Observationsstudierne har været udvalgt med fokus på at opnå en spredning i observationsmaterialet ud fra følgende kriterier:

- Forløbstype (kompetenceudviklingsforløb ved VUDA, herunder F1, F2 og F3, samt aktiviteter ved læringskonsulenterne).
- Institutionstype (dagtilbud, grundskole/fritidstilbud, ungdomsuddannelse).
- Geografi (øst og vest).

Samlet er der gennemført otte observationsstudier. Herunder ses en oversigt over, hvilke forløb der har været observeret på.

Tablet B2: Oversigt over observationsstudier

Institutionstype	Forløbstype	Geografi	Observationsgang
Dagtilbud	F1-forløb ved VUDA	Jylland	Første ud af en gang
Dagtilbud	F2-forløb ved VUDA	Jylland	Fjerde ud af fire gange
Dagtilbud	Vidensdag ved læringskonsulenter	Jylland	Første ud af en gang
Skole/fritid	F2-forløb ved VUDA	Jylland	Tredje ud af fire gange
Skole/fritid	F3-forløb ved VUDA	Jylland	Fjerde ud af fire gange
Ungdomsuddannelse	F3-forløb ved VUDA	Sjælland	Fjerde ud af fire gange
Ungdomsuddannelse	Netværksdag ved læringskonsulenter	Sjælland	Første ud af en gang
På tværs	Inspirationsdag ved læringskonsulenter	Sjælland	Første ud af en gang

Observationsstudierne har sikret et indblik i de dynamikker, drivkræfter og barrierer, der har udspillet sig i de konkrete kompetenceudviklingsaktiviteter, samt hvorvidt den konkrete kompetenceudviklingsituation har matchet den intention, der har været planlagt.

Interviews med kursusansvarlige

Som en del af implementeringsevalueringen er der gennemført interviews med kursusansvarlige fra VUDA. Der er samlet foretaget otte interviews med fire kursusansvarlige fra VUDA, herunder fire forud for og fire efter observationen af kompetenceudviklingsforløb. I et tilfælde er den samme underviser interviewet om to forløb. Formålet med det indledende interview har været at skabe en forudgående viden om selve observationsdagen, herunder program og specifikke opmærksomhedspunkter til selve dagen. Hensigten med det efterfølgende interview har været at få viden fra den kursusansvarlige om oplevelsen af kompetenceforløbet, herunder hvilke drivkræfter eller barrierer, der var til stede for læring. Interviewene med de kursusansvarlige er blevet gennemført enten telefonisk eller under observationsstudiet.

Interviews med læringskonsulenter

Som en del af implementeringsevalueringen er der gennemført otte interviews med fem læringskonsulenter fra STUK før casebesøg i forbindelse med den endelige evaluering. Nogle læringskonsulenter er interviewet to gange, hvis de har været ansvarlige for forløb i flere af de udvalgte institutioner. Formålet med det indledende interview har været at skabe en forudgående viden om selve institutionen, samt hvilke drivkræfter eller barrierer institutionen står over for. Interviewene med læringskonsulenterne er blevet gennemført enten telefonisk eller via videomøde.

Måling af relevans og anvendelighed

Der er udsendt et spørgeskema til måling af anvendelighed og relevans af kompetenceudviklingen ved VUDA og vejledning ved læringskonsulenter. Spørgeskemaet er udsendt til fagprofessionelle, der har deltaget i kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Har de fagprofessionelle ligeledes deltaget i et vejledningsforløb med læringskonsulenterne, har de også haft mulighed for at svare på spørgsmål vedrørende relevans og anvendelighed heraf. Spørgeskemaet er udsendt umiddelbart efter de fagprofessionelles kompetenceudviklingsforløb ved VUDA er afsluttet.

Spørgeskemaet har været pålagt filtre alt efter, hvilken institution og kontekst de fagprofessionelle har været i, samt efter hvilket forløb de har deltaget i. Dette betyder, at deltagerne på forløbene har svaret på spørgsmål, der passer til deres kontekst, og som giver dem mulighed for at udtale sig om det eller de forløb, de har erfaringer med.

Formålet med relevans- og anvendelighedsmålingen har været at afdække deltagernes vurdering af den faglige relevans og anvendelighed af de gennemførte forløb. Dette vedrører, om de deltagende fagprofessionelle har oplevet indholdet i forløbets aktiviteter som relevante for deres generelle pædagogiske praksis og arbejde, og at de med afsæt i forløbet har kunnet udvikle deres egen faglige praksis.

Målingen har haft tre dimensioner:

- *Forløbenes relevans:* De fagprofessionelles oplevelse af, om forløbene har bidraget med ny viden og redskaber, som er relevante i de fagprofessionelles kontekst.
- *Anvendelse af forløbene:* De fagprofessionelles oplevelse af, om forløbene har understøttet en omsætning af den nye viden til praksis.
- *Kvalitet af forløbene:* De fagprofessionelles oplevelse af udbyttet af kompetenceudvikling og af sparring og rådgivning fra læringskonsulenterne.

I nedenstående er de tre dimensioner udfoldet:

Tabel B3: Oversigt over dimensioner og indikatorer

Overordnet dimension	Indikatorer
Relevans	Vurdering af, hvorvidt forløbene har: <ul style="list-style-type: none"> • Bidraget med ny viden. • Bidraget med nye kompetencer. • Bidraget med nye handlemuligheder. • Imødekommet eksisterende behov i praksis. • Taget afsæt i styrkelse af den almene fagprofessionelle og pædagogiske praksis.
Anvendelighed	Vurdering af, hvorvidt forløbene har: <ul style="list-style-type: none"> • Understøttet omsætning af ny viden og kompetencer i egen praksis. • Understøttet overførbarhed til egen praksis. • Sikret tilgængelighed for fagprofessionelle. • Understøttet anvendelsesmuligheder i forskellige institutionelle og lokale kontekster.

Overordnet dimension	Indikatorer
Kvalitet	Vurdering af: <ul style="list-style-type: none"> Hvorvidt kompetenceudviklingen har givet det ønskede udbytte. Hvorvidt sparring med læringskonsulenterne har givet det ønskede udbytte. Kvaliteten af de forskellige dele af kompetenceudviklingen. Overordnet tilfredshed med forløbet.

Nedenstående tabel viser, hvilke institutionstyper der har besvaret spørgeskemaet. Det høje antal besvarelser fra dagtilbud og gymnasiale uddannelser afspejler, at flest fagprofessionelle fra de to grupper har deltaget i kompetenceudvikling ved VUDA og vejledningsforløb ved læringskonsulenterne.

Tabel B4: Oversigt over besvarelser af anvendeligheds- og relevansmåling

Institutionstype	Antal gennemførte besvarelser
Dagtilbud	115
Folkeskole	18
Fritidstilbud/klub	14
Gymnasial uddannelse	66
Erhvervsuddannelse	9
Andet	29
I alt	251 (svarprocent 54 pct.)

Note: Kategorien "Andet" dækker hovedsageligt over undervisere på VUC, men også undervisere på ungdomsskole, 10. klasse, en PPR-medarbejder og en pædagogisk konsulent.

Før- og eftermåling: Virkning af udviklingsforløb

For at måle virkningen af udviklingsforløbet er der gennemført en før- og eftermåling, hvor de fagprofessionelle har besvaret samme spørgeskema før og efter deres deltagelse i et kompetenceudviklingsforløb ved VUDA. Såfremt de fagprofessionelle har deltaget i flere forløb, er eftermålingen udsendt tre måneder efter afslutningen af sidste forløb. Denne viden har bidraget til at evaluere, hvordan de fagprofessionelle oplever udviklingen i deres praksis før og efter de kompetenceudviklingsforløb, som de har deltaget i. Da deltagerne i perioden mellem før- og eftermåling også kan have deltaget i andre aktiviteter under satspuljeinitiativet, herunder vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og landsdækkende konferencer, er en ændring fra før- til eftermåling ikke kun udtryk for betydningen af kompetenceudviklingen ved VUDA.

Selve målingen har haft fokus på de forventede resultater på kort og mellemlang sigt for de fagprofessionelle (jf. figur B2: Forandringsteori for satspuljeinitiativet) og har derfor disse som de overordnede dimensioner. I tabellen herunder præsenterer vi indikatorerne for før- og eftermålingen.

Tabel B5: Indikatoroversigt

Overordnet dimension	Operationalisering af indhold
RESULTATER PÅ KORT SIGT FOR DE FAGPROFESSIONELLE	
Øget viden med relevans for indsatsen	<ul style="list-style-type: none"> Øget viden om og forståelse af pædagogisk/didaktisk arbejde med demokratisk deltagelse, kritisk tænkning og kontroversielle emner. Øget viden om de nævnte temaers sammenspil med forældresamarbejde.
Kendskab og adgang til redskaber og metoder	<ul style="list-style-type: none"> Konkrete redskaber til at arbejde med demokratisk deltagelse, kritisk tænkning og kontroversielle emner. Redskaber til forældreinddragelse omkring demokratisk deltagelse, kritisk tænkning og kontroversielle emner.

Overordnet dimension	Operationalisering af indhold
Øget handlekompetence og handleparathed	<ul style="list-style-type: none"> • Handlekompetencer i forhold til demokratisk deltagelse, kritisk tænkning og kontroversielle emner. • Handlekompetencer i forhold til at engagere og inddrage forældre.
Øget refleksion over egen og kollektiv praksis	<ul style="list-style-type: none"> • Konkrete redskaber og handlekompetencer til at arbejde undersøgende og udviklende med egen praksis. • En fælles og systematisk tilgang til kollektiv refleksion i forhold til praksis med demokrati og medborgerskab.
RESULTATER PÅ MELLEMLANGT SIGT FOR DE FAGPROFESSIONELLE	
Tillidsbaseret relation mellem fagprofessionel og børn/unge, samt deres forældre	<ul style="list-style-type: none"> • Kvaliteten af relationen mellem den enkelte fagprofessionelle og børn/unge. • Kvaliteten af relationen mellem den samlede personalegruppe og børn/unge.
Stærke og sunde børne- og læringsfællesskaber	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratiske børnefællesskaber, der understøtter deltagelse, kritisk tænkning og dialog om kontroversielle emner. • Læringsfællesskaber med demokratiske værdier og plads til uenigheder – blandt børn/unge og de fagprofessionelle.
Styrket fagprofessionel praksis – individuelt og kollektivt	<ul style="list-style-type: none"> • Demokrati og medborgerskab som en del af den almene praksis. • Institutionen har rammer, der støtter arbejde med demokrati og medborgerskab.

Nedenstående tabel viser fordelingen af respondenter, der har gennemført henholdsvis før- og eftermålingen. I alt har 499 været tilmeldt kompetenceudvikling ved VUDA og er derfor blevet tilsendt førmålingen. Seks af de i alt 499 *tilmeldte* deltagere har ikke modtaget målingen, fordi de allerede ved udsendelsen af førmålingen meddelte, at de var blevet forhindret i at deltage. Af de resterende 493 tilmeldte har 300 gennemført førmålingen svarende til en svarprocent på 61 pct. Alle, der har besvaret førmålingen, har også modtaget en eftermåling. Heraf har 148 også gennemført eftermålingen. Det er disse 148, svarende til 30 pct. af deltagerne, der indgår i analyser af forløbenes virkning. Der er foretaget rykkermails ad to omgange for at højne svarprocenten i førmålingen. Ved eftermålingen er der derudover foretaget telefonisk opfølgning hos respondenter, der efter to rykkermails endnu ikke havde besvaret eftermålingen.

Tabel B6: Fordeling af respondenter i før- og eftermålinger

Institutionstype	Respondenter der har gennemført førmåling (n=300)	Respondenter der har gennemført eftermåling (n=148)
Dagtilbud	32 pct.	37 pct.
Grundskole	13 pct.	10 pct.
Fritidstilbud	6 pct.	5 pct.
Gymnasial	26 pct.	25 pct.
EUD	7 pct.	7 pct.
Andet	16 pct.	15 pct.
Stilling		
Leder (dagtilbudsleder/skoleleder/rektor)	11 pct.	12 pct.
Pædagogisk leder/afdelingsleder	11 pct.	15 pct.
Lærer	44 pct.	40 pct.
Pædagog	21 pct.	22 pct.
Pædagogisk medhjælper	1 pct.	-

Institutionstype	Respondenter der har gennemført førmåling (n=300)	Respondenter der har gennemført eftermåling (n=148)
Andet	13 pct.	12 pct.
Køn		
Kvinde	72 pct.	75 pct.
Medlem af styregruppe		
Ja, medlem af styregruppe	21 pct.	26 pct.

Note: Kategorien "Andet" dækker hovedsageligt over undervisere på VUC, men også undervisere på 10. klasse, en PPR-medarbejder og en pædagogisk konsulent.

De relevante baggrundsdata er kun tilgængelige for deltagere, der har besvaret førmålingen, hvorfor det er ikke muligt at analysere, hvorvidt de, der har besvaret både en før- og eftermåling, repræsenterer de deltagere, der ikke har besvaret en førmåling. For at få en stærkere indikation af hvorvidt de 148, der indgår i analyserne, er repræsentative for en større andel af deltagerne, er der imidlertid foretaget en repræsentationsanalyse med de 300, der har gennemført førmålingen.

Af tabellen ovenfor fremgår det, at der ikke er store forskelle i fordelingen på baggrundskarakteristika blandt dem, der har gennemført henholdsvis før- og eftermålingen (der er ikke statistisk signifikante forskelle). Dette styrker tiltroen til, at analyserne af virkningen er repræsentative for de 300, der har gennemført førmålingen. Der er en mindre overrepræsentation af deltagere fra dagtilbud og styregruppemedlemmer blandt gruppen, der indgår i analysen. Overrepræsentationen er ikke statistisk signifikant – dog ved vi fra interviews, at mange fagprofessionelle fra dagtilbud har haft en positiv oplevelse af forløbet, og det er også sandsynligt, at styregruppemedlemmer er mere positive over for forløbet end andre. Der må derfor tages forbehold for, at dette kan skabe en lille positiv bias i resultaterne. Det er derudover ikke muligt at teste, om der er en generel positivitetsbias i den forstand, at de, der har fået mest ud af forløbet, også er mere tilbøjelige til at besvare eftermålingen. Dette må der også tages forbehold for i tolkningen af resultaterne.

Analyse af data fra før- og eftermåling (virkningsevaluering)

Der er for alle spørgsmål i før- og eftermålingen foretaget en parret t-test, der tester, hvorvidt der er en statistisk signifikant udvikling i den gennemsnitlige score for spørgsmålet. Derudover er der for hvert emne i spørgeskemaet konstrueret et indeks, der summerer den gennemsnitlige score for alle spørgsmål inden for emnet.

Indeksene er konstrueret således, at respondenter skal have reelle svar (det vil sige andet end "ved ikke") på minimum 2/3 af spørgsmålene for at blive tildelt en score på indekset. Derfor vil der ved nogle indeks være op imod 20 respondenter, der ikke indgår i indekset, fordi de har svaret "ved ikke" til mere end 1/3 af spørgsmålene, der indgår heri. Overholdes dette kriterie, erstattes "ved ikke"-svar med den gennemsnitlige værdi af respondentens øvrige svar inden for emnet. I indekset for viden indgår eksempelvis syv spørgsmål, hvorfor respondenter skal have svaret andet end "ved ikke" til mindst fem af spørgsmålene for at indgå i den gennemsnitlige score for indekskonstruktionen. På den baggrund er otte respondenter frasorteret i indekset. En respondent, der har svaret på fem af de syv spørgsmål vil indgå i indekset med gennemsnitscoren for de fem spørgsmål.

Kvalitative casebesøg

Som supplement til ovenstående datakilder har der været gennemført dybdestudier i form af casebesøg på udvalgte institutioner, som har deltaget i et vejledningsforløb ved læringskonsulenterne og i kompetenceudviklingsforløb ved VJUDA. Formålet med casestudierne har været at afdække de fagprofessionelles oplevelse af satspuljeinitiativets kvalitet og relevans, at kortlægge oplevelsen af vejledningsforløb og kompetenceudviklingsforløb, udbyttet af forløbene, herunder gode eksempler på omsætning i praksis, samt at tilvejebringe viden om omsætning af ny viden og kompetencer i

praksis, herunder drivkræfter og barrierer. Institutionerne er udvalgt til casebesøg på baggrund af følgende kriterier:

- Forløbstype (kompetenceudviklingsforløb ved VUDA, herunder F1, F2 og F3, samt aktiviteter ved læringskonsulenterne).
- Institutionstype (dagtilbud, grundskole/fritidstilbud, ungdomsuddannelse).
- Geografi (Jylland, Fyn og Sjælland).
- Antal deltagere fra samme institution, som har indgået i forløb.

Kriterierne har sikret en spredning på oplevelser med de forskellige forløbstyper ud fra institutionsperspektiv. Nedenstående viser en oversigt over gennemførte casebesøg. De casebesøg, der er markeret med rødt, angiver institutioner, der har deltaget i både midtvejs- og slutevalueringen.

Tabel B7: Oversigt over casebesøg

Besøg	Institutionstype	Type af kompetenceudviklingsforløb	Antal deltagere	Geografi
Casebesøg 1	Dagtilbud	F3	3	Sjælland
Casebesøg 2	Dagtilbud	F1 og F2	160	Jylland
Casebesøg 3*	Dagtilbud	F1 og F2	160	Jylland
Casebesøg 4*	Dagtilbud	-	-	Fyn
Casebesøg 5*	Dagtilbud	F3	3	Sjælland
Casebesøg 6	Skole/fritid	F1 og F2	8	Sjælland
Casebesøg 7	Skole/fritid	F2 og F3	12	Jylland
Casebesøg 8	Skole/fritid	F2	5	Sjælland
Casebesøg 9*	Skole/fritid	F3	3	Fyn
Casebesøg 10*	Skole/fritid	F2 og F3	12	Jylland
Casebesøg 11*	Skole/fritid	F2	30	Sjælland
Casebesøg 12	Gymnasial	F1	19	Sjælland
Casebesøg 13	Gymnasial	F2 og F3	20	Sjælland
Casebesøg 14*	Gymnasial	F1 og F3	85	Fyn
Casebesøg 15*	Gymnasial	F2 og F3	20	Sjælland
Casebesøg 16*	Gymnasial	F1, F2 og F3	19	Sjælland
Casebesøg 17*	EUD	F3	7	Sjælland

*Grundet COVID-19 er casebesøg afholdt virtuelt/telefonisk.

På casebesøgene er der gennemført interviews med ledelsesrepræsentanter og udvalgte medarbejdere. Dertil er der på enkelte casebesøg gennemført interviews med børn og unge, ligesom der under eller efter casebesøgene er gennemført interviews med strategiske aktører. De strategiske aktører vil typisk være andre fagprofessionelle med kendskab til institutionernes målgruppe, eksempelvis fra andre institutioner eller den kommunale forvaltning.

Formålet med ledelsesinterviewet har været at afdække den overordnede lokale organisatoriske implementering af indsatsen, hertil ledelsens vurdering af anvendelighed og relevans i forhold til organisatoriske og lokale vilkår.

Gruppeinterviewene med medarbejdere har været opdelt i interviews med medlemmer af styregruppen for institutionens projekt under satspuljeinitiativet og medarbejdere, der har været på kompetenceudvikling. Fokus har været på medarbejdernes oplevelse af de aktiviteter, de har deltaget i, deres vurdering af udbytte samt deres oplevelse af omsætning af læring i praksis.

Børne- og ungeinterviewene har taget udgangspunkt i dilemmaspelet 'Holdninger på spil', hvor de tematiske refleksionsspørgsmål er blevet brugt som redskab til at afdække virkning og relevans af de fagprofessionelles brug af satspuljeinitiativet målrettet børn og unge. Børn og unge, der har deltaget i interviews, har været fra 11 år og opefter. Det var intentionen at gennemføre børne- og

ungeinterviews på alle institutioner inden for skole-, fritids- og ungdomsuddannelsesområdet, der deltog i casebesøg i forbindelse med slutevalueringen (i alt syv institutioner). Grundet COVID-19 har det dog kun været muligt at gennemføre interviews med børn og unge fra tre institutioner.

Interviews med strategiske aktører har haft fokus på at afdække, hvordan forskellige aktører rundt om institutionerne har oplevet arbejdet med demokrati og medborgerskab, herunder hvilken betydning arbejdet har for målgruppen.

Kvaliteten af data

Denne evaluering hviler på et bredt datagrundlag, som er tilvejebragt via en kombination af kvalitative og kvantitative datakilder, der samlet set vurderes at give et solidt fundament for evalueringens konklusioner.

Der skal imidlertid tages højde for de undervejs nævnte forbehold. I vurderingen af de gennemførte aktiviteter (kapitel 3) er et vigtig forbehold, at datagrundlaget har været mindre gennemskueligt for evaluator. Der er i registreringsarket ikke korrigeret for deltagelse af de samme fagprofessionelle i flere forløb, ligesom der ikke er registreret frafald af tilmeldte deltagere.

For relevans- og anvendelighedsmålingen (kapitel 4) er et væsentlig forbehold, at analyserne i overvejende grad dækker over oplevelsen for deltagere fra dagtilbud og gymnasiale uddannelser, fordi langt størstedelen af respondenterne er fra disse to grupper. I analysen af vejledningsforløbet er det derudover et forbehold, at det kvantitative datagrundlag er meget lille.

For virkningsevalueringen (kapitel 5) er et forbehold, at der er en lille overrepræsentation af deltagere fra dagtilbud og en større andel af styregruppemedlemmer i respondentgruppen, der indgår i analysen, i forhold til andelen blandt dem, der har besvaret spørgsmålingen. Overrepræsentationen er ikke statistisk signifikant, men den kan skabe en mindre positivtetsbias. Styregruppemedlemmerne har et indgående kendskab til arbejdet og skal motivere dette på institutionerne. Det er derfor sandsynligt, at de vil være mere positive over for forløbet end andre deltagere. Det er derudover ikke muligt at lave yderligere test af, om der er en generel positivtetsbias i virkningsevalueringen.